

RAHANDUSMINISTEERIUM

RIIGI EELARVESTRAATEEGIA 2018-2021

aprill 2017

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. VABARIIGI VALITSUSE PRIORITEEDID	7
2. TULEMUSVALDKONDADE EESMÄRGID.....	13
2.1. Välis- ja julgeolekupoliitika ning riigikaitse.....	13
2.1.1. Välis- ja Euroopa Liidu poliitika	13
2.1.2. Julgeolek ja riigikaitse	16
2.2. Majanduspoliitika, riiklikud investeeringud ja maksundus.....	19
2.2.1. Riigi rahandus.....	19
2.2.2. Ettevõtlus, innovatsioon	21
2.2.3. Transport.....	23
2.2.4. Infoühiskond.....	25
2.3. Demograafia, riigivalitsemine ja kodanikuühiskond	28
2.3.1. Riigivalitsemine.....	28
2.3.2. Kodanikuühiskonna arendamine	30
2.4. Teadus- ja hariduspoliitika	32
2.4.1. Teadus	32
2.4.2. Haridus.....	34
2.4.3. Eesti keel ja eestlus	37
2.5. Kultuur ja sport	39
2.5.1. Kultuur.....	39
2.5.2. Sport.....	43
2.6. Integratsioon.....	45
2.6.1. Kodakondsuspoliitika ja lõimumine.....	45
2.7. Keskkond ja energeetika	47
2.7.1. Keskkond	47
2.7.2. Energeetika	50
2.8. Kohalikud omavalitsused ja regionaalpoliitika.....	52
2.8.1. Regionaalareng ja maaelu.....	52
2.9. Maaelu.....	54
2.9.1. Põllumajandus ja kalandus	54
2.10. Siseturvalisus ja õigusruum	57
2.10.1. Siseturvalisus.....	57
2.10.2. Õiguskord.....	61
2.11. Sotsiaalpoliitika ja tervishoid.....	66
2.11.1 Perepoliitika	66

2.11.2. Tööturg.....	68
2.11.3. Sotsiaalne kaitse.....	70
2.11.4. Tervis.....	72
3. FISKAALRAAMISTIK	76
3.1. Vabariigi Valitsuse fiskaalpoliitika eesmärgid	76
3.1.1. Valitsussektori eelarvepositsiooni eesmärk.....	77
3.1.2. Maksukoormuse eesmärk.....	77
3.2. Valitsussektori eelarvepositsioon	78
3.2.1. Valitsussektori eelarve tsükliliselt tasandatud positsioon.....	82
3.2.2. Valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon	84
3.2.3. Keskvalitsuse eelarvepositsioon.....	86
3.2.4. Riigieelarve positsioon	87
3.2.5. Riigieelarve kulud.....	88
3.2.6. Muu keskvalitsuse positsioon.....	93
3.2.7. Kohalike omavalitsuste eelarvepositsioon.....	93
3.2.8. Sotsiaalkindlustusfondide eelarvepositsioon.....	96
3.3. Maksupoliitika, maksukoormus ja maksukulud	97
3.3.1. Maksumuudatused	98
3.3.2. Efektiivne maksumäär ja maksukiil.....	100
3.3.3. Maksukulud.....	102
3.4. Valitsussektori võlakoormus ja reservid	105
3.4.1. Valitsussektori võlakoormus.....	105
3.4.2. Valitsussektori reservid ja netopositsioon.....	107
LISAD.....	109
Lisa 1. Rahandusministeeriumi 2017. aasta kevadine majandusproгноos	109
Lisa 2. Riigi eelarvestrateegia 2018-2021 rahastamiskava valitsemisalade lõikes.....	113
Lisa 3. Perioodi 2013-2020 EL kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemisel saadavate vahendite kasutamisest.....	115

Sissejuhatus

Riigi eelarvestrateegia olemus

Riigi eelarvestrateegia koostamise eesmärk on tagada eelarvepoliitika jätkusuutlikkus ning muuta valitsuse tegevus riigi ja valdkondlike arengute suunamisel tulemuslikumaks. Riigi eelarvestrateegia viib kooskõlla riigi valdkonnapoliitilised vajadused ja prognoosidest tulenevad rahalised võimalused.

Esimene eelarvestrateegia funktsiooni täitev dokument koostati 2000. aastal. Riigieelarve seadusega¹ (2002. aastal ja 2014. aastal) täpsustati nõudeid iga aastaselt koostatavale eelarvestrateegiale, mille Vabariigi Valitsus kiidab heaks rahandusministri ettepanekul hiljemalt kaheksa kuud enne järgmise eelarveaasta algust.

Riigi eelarvestrateegiat uuendatakse igal kevadel – vajadusel täpsustatakse kolme eelseisva aasta kavasad ning täiendatakse vähemalt ühe aasta võrra. Nii kohandatakse pidevalt keskpika perioodi plaane vastavalt muutustele majanduses, fiskaalkeskkonnas ja valdkondlikus tegevuskeskkonnas.

Eelarvestrateegias esitatakse järgmise nelja aasta riigi eelarvepoliitika põhisuunad, majandusarengu prognoos, Vabariigi Valitsuse prioriteetid, tulemusvaldkondade olukorra analüüs, eesmärgid koos mõõdikutega ning peamised poliitikamuudatused ja valitsemisalade rahastamiskava.

Riigi eelarvestrateegia elluviimine ja uuendamine

Riigi eelarvestrateegia elluviimine toimub valdkonna arengukavade rakendusplaanide ja tegevuskavade kaudu. Rahandusministri määrus² riigieelarve koostamiseks sätestab, et põhiseaduslikud institutsioonid, Riigikantselei ja ministriumid esitavad Rahandusministeeriumile järgneva aasta eelarveprojektid ehk arengukavade esimese aasta tegevuskavad ja vastavad finantsplaanid. Peale analüüsimist ja võimalike eriarvamuste lahendamist ning suvisele majandusprognoosile tuginedes esitab Rahandusministeerium septembris eelarveprojekti koos seletuskirjaga Vabariigi Valitsusele heaks kiitmiseks. Riigikogu alustab eelnõu menetlemist hiljemalt kolm kuud enne eelarveaasta algust. Riigieelarve seaduse jõustumisel kinnitab Vabariigi Valitsus riigieelarve elluviimiseks tervikliku tegevuskava valitsemisalade lõikes ning eelarve kulude täiendava liigenduse.

Ministriumid täiendavad valitsuse eesmärkide täitmisele suunatud arengudokumente igal aastal ühe aasta võrra, tagades strateegilises planeerimises nelja-aastase perspektiivi. Täiendamise aluseks on sel ajal kehtiv riigi eelarvestrateegia. Tavapäraselt esitatakse arengukavad Rahandusministeeriumile hiljemalt 1. märtsiks.

Riigi eelarvestrateegia ja seire

Jooksva eelarveaastal koostatakse regulaarseid ülevaateid riigi finantsseisundi kohta. Igakuiselt koostatakse ja avalikustatakse Rahandusministeeriumi kodulehel ülevaade tulude laekumisest, riigieelarveliste vahendite kasutamisest, likviidsete varade muutusest, eelarvepositsioonist ning olukorrast majanduses ja valitsussektoris.

Eelarveaasta lõppedes koostab iga valitsusasutus majandusaasta aruande ning esitab Rahandusministeeriumile tegevuskava täitmise aruande lõppenud aasta tulemuste kohta. Riigi

---

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/129062014131>

² <https://www.riigiteataja.ee/akt/113012015029>

Tugiteenuste Keskus koostab ülevaate riigi finantsseisundist, -tulemustest ja rahavoogudest ning riigieelarve täitmisest. Rahandusministeerium koostab nende sisendite põhjal riigi majandusaasta koondaruande, mis kajastab valitsussektori tulemuste ja ressurside kohta terviklikku infot. Riigi majandusaasta koondaruande kiidab heaks Vabariigi Valitsus ja esitab selle koos Riigikontrolli kontrolliaruandega Riigikogule kinnitamiseks.

Riigi eelarvestrateegia 2018-2021 koostamine

Riigi eelarvestrateegia 2018–2021 koostamine toimus üheaegselt ja sisulises kooskõlas Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi täitmise ning Eesti 2020 Konkurentsivõime kava ja Stabiilsusprogrammi uuendamisega. Ministeeriumid töötasid välja valitsemisala arengukavad aastateks 2018–2021 ning esitasid need koos finantsplaanidega 1. märtsiks Rahandusministeeriumile. Ministeeriumidelt saadud info oli sisendiks nii majandusprognoosi, Stabiilsusprogrammi kui ka riigi eelarvestrateegia koostamiseks.

Enne arutelusid Vabariigi valitsuses korraldati jaanuar-veebruar koostöös Riigikantselei ning Rahandusministeeriumiga arutelud, kuhu olid kaasatud kõik ministeeriumid, kes on seotud Vabariigi Valitsuse prioriteetide täitmisega. Märtsis toimusid läbirääkimised rahandusministri ja ministrite vahel, kus arutati läbi valitsemisalade vajadused eesmärkide täitmiseks. Läbirääkimiste tulem oli sisendiks Vabariigi Valitsuse aruteludel.

Valitsuskabineti nõupidamised majandus- ja fiskaalpoliitiliste eesmärkide ning eelarveprioriteetide arutamiseks toimusid aprillis. Riigi eelarvestrateegia 2018–2021 esitati Vabariigi Valitsusele heakskiitmiseks 27. aprill 2017.aastal. Dokumenti tutvustatakse ka Riigikogu komisjonides.

Partnerite kaasatus riigi eelarvestrateegia 2018-2021 koostamises

Partnerite osalemist arengukavade koostamises korraldavad vastutavad ministeeriumid. Asjasse puutuvate isikute kaasamine ja tõhus valdkondade vaheline koostöö on vältimatu arengudokumentide perspektiivika tervikvaate ja omavahelise kooskõla saavutamiseks. Valitsus on kaasamiseks andnud ka arengukava koostajatele suunised “Kaasamise heas tavas”.

Riigi eelarvestrateegia 2018-2021 ülesehitus

Käesolev riigi eelarvestrateegia koosneb kolmest peatükist.

Esimene peatükk kirjeldab detailselt Vabariigi Valitsuse prioriteete. Annab ülevaade kuidas on siiani eesmärgid täidetud ning toob välja järgmise nelja aasta prioriteetide täitmiseks elluviidavad olulisemad arendustegevused.

Teine peatükk kirjeldab tulemusvaldkondade lõikes millised olulised tegevused on eesmärkide täitmisega tehtud 2016. ja 2017. aastal, toob tabeli kujul välja indikaatorid ja nende sihttasemed algtasemest järgmise nelja aastani ning järgmise nelja aasta olulised tegevused eesmärkide täitmiseks.

Kolmas osas kajastab Vabariigi Valitsuse majandus- ja fiskaalpoliitilisi eesmärke ja prioriteete ning valitsussektori fiskaalraamistikku eelolevaks neljaks aastaks.

Dokumendil on kolm lisa, kus on kajastatud:

- Rahandusministeeriumi 2017. aasta kevadise majandusprognoosi põhinäitajad;
- Valitsemisalade järgmise nelja aasta rahastamiskava
- Perioodi 2013-2020 EL kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemisel saadavate vahendite kasutamise kava.

Riigi eelarvestrateegia 2018-2021 peatükid ja tulemusvaldkonnad

Riigi eelarvestrateegias toodud valdkondlik vaade lähtub valitsuse poliitilistest suunistest ning selle alusel uueneb valdkondlik vaade riigi finantsjuhtimises.

Kooskõlas riigieelarve seadusega on riigi eelarvestrateegias nimetatud tulemusvaldkonnad, milles riik tegutseb. Tulemusvaldkonnad on ühiselt kasutusel nii riigi finantsjuhtimises kui strateegilises planeerimises, sidumaks paremini arengukavasid ja eelarveinfot.

Riigi eelarvestrateegia peatükk	Tulemusvaldkond
I Välis- ja julgeolekupoliitika ning riigikaitse	4. Julgeolek ja riigikaitse
	5. Välis- ja Euroopa-Liidu poliitika
II Majanduspoliitika, riiklikud investeeringud ja maksundus	2.1. Riigi rahandus
	2.2. Ettevõtlus ja innovatsioon
	2.3. Transport
	2.4. Infoühiskond
III Demokraatia, riigivalitsemine ja kodanikuühiskond	3.1. Riigivalitsemine
	16. Kodanikuühiskonna arendamine
IV Haridus- ja teaduspoliitika	10.1. Teadus
	10.2. Haridus
V Kultuur ja sport	11.1. Kultuur
	11.2. Sport
VI Integratsioon	13. Kodakondsuspoliitika ja lõimumine
	12. Eesti keel ja eestlus
VII Keskkond ja energeetika	14. Keskkond
	6. Energeetika
VIII Kohalikud omavalitsused ja regionaalpoliitika	3.2. Regionaalareng ja maaelu
XI Sotsiaalpoliitika ja tervishoid	7.1. Tööturg
	7.2. Sotsiaalne kaitse
	7.3. Tervis
	1. Perepoliitika
X Siseturvalisus ja õigusruum	8. Õiguskord
	9. Siseturvalisus
IX Maaelu	15. Põllumajandus ja kalandus

1. VABARIIGI VALITSUSE PRIORITEEDID

Vabariigi valitsus lähtub riigi eelarvestrateegiat koostades koalitsioonileppes, mille prioriteedid on Eesti majanduse, rahvaarvu, julgeoleku ja inimeste heaolu kasv. Nende eesmärkide saavutamiseks on valitsus kinnitanud tööplaani, milles kavandatud tegevusi finantseeritakse riigieelarvest. Alljärgnevalt toome ära olulisemad eesmärgid ja tegevused, mida valitsus kavandab eesmärkide saavutamiseks astuda ja mille finantseerimiseks on strateegias vahendid kavandatud.

1. EESTI VÄLJAVIIMINE MAJANDUSSEISAKUST

- Tööjõu efektiivne maksumäär on madalam kui 34,1% aastaks 2019 (2015. aastal 34,2%).
- Tootlikkus hõivatu kohta suhtena EL keskmisest kasvab 79%-ni 2019. aastaks (2015. aastal 71,1 %)

Valitsus näeb majanduskasvu peamise ühiskondliku heaolu kasvu allikana. Kiirem majanduskasv võimaldab rohkem panustada meie rahvaarvu, julgeoleku ja inimeste heaolu parandamisse. Kiirema majanduskasvu saavutamiseks vähendame tööjõumakse ja suuname avalikke vahendeid tegevusteks, mis aitavad kasvatada meie inimeste ja ettevõtete konkurentsivõimet läbi tootlikkuse kasvu.

Kavandatud tegevused:

Tööjõu maksukoormuse langetamine sh:

- **Tööjõu maksukoormuse langetamiseks rakendatakse uus diferentseeritud maksuvaba tulu süsteem.** Alates 2018 aastast on kuni 1200 euro suuruse sissetuleku puhul **maksuvaba tulu 500 eurot**. Suurema tulu puhul hakkab maksuvaba tulu sujuvalt vähenema. Muudatuse tulemusena kasvab enamiku keskmist ja madalamat palka saavate inimeste sissetulek ja ostujõud. Madalam tööjõu maksukoormus parandab keskpikas vaates ka meie ettevõtete rahvusvahelist konkurentsivõimet ja investeerimissuutlikkust. Reformi mõju riigieelarvele on ca 180 mln eurot 2018. aastal ja see langetab tööjõu efektiivset maksumäära 1,6% võrra ning tõstab kuni keskmise palgaga töötava inimese sissetulekut kuni 64 eurot kuus.

Teadus- ja arendustegevuse vahendite kasv ja tõhusam kasutamine sh:

- Valitsus on seadnud pikemaajaliseks eesmärgiks erasektori TA kulude kasvu 2%-ni ja avaliku sektori TA kulude kasvu 1%-ni SKP-st. Lühemas perspektiivis on võetud sihiks, et **aastani 2021 kavandatakse rahastamise kasvu vähemalt SKP kasvuga samas tempos**. Selleks eraldatakse alates 2018. aastast teadus- ja arendustegevusse täiendavalt 6,5 mln eurot. Sealjuures on oluline, et riigi panuse suurendamine toimub moel, mis loob ka erasektoris motivatsiooni T&A investeringutesse senisest rohkem panustada.
- Senisest **enam pööratakse tähelepanu rakendusuuringute toetamisele**, et teadus- ja arendustegevus panustaks senisest enam sotsiaalmajanduslike eesmärkide saavutamisse.
- Jätkatakse perioodil 2018-2021 **ülikoolide, teadusasutuste ja rakenduskõrgkoolide võrgu korrastamise ja konsolideerimisega**.

Tööjõu kättesaadavuse parandamine sh:

- Üheks suurimaks ettevõtete arengut piiravaks teguriks on tööjõu ja eriti spetsialistide puudus, mistõttu on äärmiselt oluline **välisspetsialistide kaasamise kava tegevuste tõhus elluviimine**.
- Analüüsitakse täiendavaid muudatusi välistööjõu sisserände soodustamiseks. IKT spetsialistide nappusele toob leevendust **IKT sektori arenguprogrammi tegevuste elluviimine**, programm töötatakse välja 2018. a alguseks.

Taristuinvesteeringud toetavad majanduskasvu sh:

- **Aastatel 2018-2021 suunatakse tehoiu investeeringuteks 797 mln eurot**, milles tähtsamad projektid on Kose-Mäo maanteeõigu 4-realiseks ehitamine, Tallinna ringtee välja ehitamine 2+2 realiseks lõigus Jüri-Väo, 2+1 möödasõiduradade ehitamine Tallinn-Pärnu ja Tallinn-Tartu maantee lõikudes ning Sillamäe liiklussõlme ehitamine Tallinn-Narva maanteel liiklusohutuse tõstmiseks. Suurenevad ühistranspordi dotatsioonid, täiendavalt suunatakse maakonnasisese ühistranspordi toetuseks 21 mln eurot aastas.
- **Jätkatakse Rail Balticu ning teiste strateegiliste taristute väljaehitamist**. 2017. aastal on võimalik alustada Rail Balticu projekteerimise ja ehitushangete ettevalmistamisega ning 2018. aastal lõiguti trassi tehnilise projekteerimise ning ehitusega. 2019. aastal algab Pärnu ning Ülemiste reisirterminalide ehitus, mis on kavas lõpule viia 2020. aasta lõpuks. 2017. aasta lõpuks valmib Ülemiste reisirterminali ning Tallinna Lennujaama vaheline trammiteelõik.
- **Aastani 2020 kavatseb valitsus investeerida 312,5 mln eurot oluliste taristuobjektide väljaehitamiseks** ning Eesti elukeskkonna arendamiseks. Sealhulgas ehitatakse riigi, kohalike omavalitsuste ja erasektoriga koostöös välja **lairiba jaotusvõrk ja renoveeritakse Linnahall** nüüdisaegseks messi- ja näitusekeskuseks.

Erasektori investeeringute ja tootlikkuse kasvu toetamine sh:

- **Investeeringud teadmismahukuse ja lisandväärtuse suurendamiseks erinevates valdkondades**, et kiirendada tootlikkuse kasvu. Aastatel 2014-2020 investeeritakse kokku 660 mln eurot erinevatesse ettevõtlust toetatavatesse ja teadust arendavatesse meetmetesse. Sealhulgas 48 miljonit eurot suunatakse riskikapitali fondifondi, 144 mln eurot nutika spetsialiseerumise kasvualdkondadesse, eesmärgiga soodustada koostööd ettevõtete ja ülikoolide ning teiste teadusasutuste vahel.
- **Käivitatud on suurinvestori toetusmeede** välisinvesteeringute soodustamiseks. Käivitus ka programm soodsamate võimaluste pakkumiseks infrastruktuuri võrkudega liitumisel ning välja töötamisel on tingimused suurtarbijatele energiahinna soodustuste pakkumiseks.
- Otsustavalt soovitakse **parandada laevandusettevõtete maksukeskkonda** ning luua tingimused kaubalaevade Eesti lipu alla toomiseks.
- Lisaks soovitakse soodustada konkurentsi pensionifondide turul ja pensionifondide investeeringuid Eestisse.

Energiatõhususe ja energiajulgeoleku kasvu toetamine sh:

- **Panustatakse taastuvenergia arendamisse ning energiasäästumeetmetesse**, muuhulgas jätkatakse elamute rekonstueerimise ning tänavavalgustuse ja soojamajanduse valdkonna toetamist energiatõhususe eesmärgil.
- Energiajulgeoleku kindlustamiseks jätkab valitsus ettevalmistusi Eesti elektrivõrgu sünkroniseerimiseks Euroopa sagedusalasse 2025. aastaks.
- Ressursitootlikkuse suurendamiseks **toetatakse energia- ja ressursiauditite läbiviimist**, investeeringuid parimasse võimalikku ressursitõhusasse tehnoloogiasse ning ressursijuhtimissüsteemidesse ja neid toetavate IT-rakendustesse ning jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamist ja ringlussevõttu. Meetme planeeritud eelarve tegevusteks aastatal 2018-2021 on ca 100 mln eurot.

Jätkuvad investeeringuid kalandus- ja põllumajandussektoritesse sh:

- Aastatel 2018-2020 **investeeritakse Eesti kalandussektorisse 76 mln** eurot ning **põllumajandussektori ja maaelu arenguks kokku 492 mln eurot**. Sealhulgas suunatakse 15 mln eurot põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise investeeringutoetusena suurprojekte, mille abil rajatakse Eestisse uus põllumajandustootjate ühistute valitseva mõju all olev piimatööstus.
- Parandamaks Eesti põllumajandustootjate konkurentsivõimet võrreldes teiste Euroopa Liidu tootjatega, **tõstetakse põllumajandusvaldkonna rahastust üleminekutoetuse maksimaalse määra ulatuses** (2017: 19,9 mln eurot, 2018: 18,4 mln eurot ja 2019: 16,9 mln eurot).
- **Suurenevad tõuaretustoetused seakasvatajatele** 2 mln eurot aastas ning pööratakse tähelepanu põllumajandustoodete ekspordi soodustamisele.
- Mahemajandussektori muutmiseks arvestatavaks majandus- ja ekspordiharuks ning Eesti puhtast keskkonnast tuleneva konkurentsieelise ärakasutamiseks **algatakse mahemajanduse tervikprogramm**, mis muudab mahemajandusega seonduva asjaajamise lihtsamaks, koordineeritumaks ning aitab kaasa mahetoodete ja –teenuste ekspordile.

Ettevõtete halduskoormuse vähendamine sh:

- Eesmärk on tagada ettevõtete organisatsioonide poolt tehtud **bürokraatia vähendamise** ettepanekute elluviimine, ettevõtetele riigiga suhtlemisel ja regulatsioonide nõuetest tuleneva halduskoormuse ning avaliku sektori sisese bürokraatia pideva vähendamise mehhanismi väljatöötamine ja rakendamine.
- Statistikaamet vaatab üle kogutava statistika vajaduse ning otsib võimalusi statistikaga seotud kohustuste vähendamiseks ning andmete riskasutuseks Maksu- ja Tolliameti ning Eesti Panga registritega.
- 2017. aastal alustatakse **bürokraatiavaba ettevõtlusvormi loomist väikeettevõtjatele** – ettevõtluskonto teenuste ja kauba müügiks füüsilistele isikutele või kauba müügiks juriidilistele isikutele kuni 25 000 euro ulatuses aastas ning lihtsustab füüsilisest isikust ettevõtjate maksustamist ja aruandlust.

Riigiettevõtete juhtimise ja tegevuse läbipaistvuse parandamine sh:

- 2017.aastal käivitati nimetamiskomitee liikmete määramiseks riigiettevõtete nõukogudesse, et parandada riigiettevõtete strateegilist juhtimist.
- Suuremad riigi äriühingud hakkavad järgima OMX Baltic Market börsi info avalikustamise reegleid, mis suurendab riigiettevõtete läbipaistvust.
- Börsile tuuakse osa riigi äriühingute vähemusosalused: AS Tallinna Sadam (kuni 30% aktsiatest) ja AS Eesti Energia taastuvenergia ettevõtte Enefit Taastuvenergia (kuni 49%). Plaanis on müüa ka riigi osalused AS-is Eesti Teed ja vähemusosalus AS-is EVR Cargo.

2. EESTI RAHVAAARVU SUURENDAMINE

- Summaarse sündimuskordaja suurenemine 2019.a 1,67 ni (2015. a näitaja 1,58).
- Rahvaarv ei vähene – vähemalt 1 315 944 inimest (2017. aasta 1. jaanuari seisuga oli rahvaarv 1 317 797 inimest).

Rahvaarvu suurendamiseks on oluline pöörata tähelepanu erinevate lapsi ja peresid toetavate teenuste ja toetuste arendamisele ning toetada töö ja pereelu ühitamist.

Kavandatavad tegevused:

- **Ellu viiakse vanemapuhkuste ja hüvitiste süsteemi muudatused**, et vastata paremini lapsevanemate muutunud töö- ja elukorraldusele ning luua kindlustunne laste saamiseks. Muudatustega soodustatakse vanemapuhkuste tasakaalustatumat jaotust ema ja isa vahel, toetatakse vanemate osalust tööturul ning luuakse vanematele paindlikumad võimalused vanemapuhkuste kasutamiseks ja hüvitiste saamiseks.
- **Luuakse soodsad tingimused Eestisse tagasipöörduvatele peredele ja nende lastele.** Tähelepanu all on tagasipöördujate tugiteenuste süsteem, sh Eestisse tagasipöörduvate perede lastele võimaluste loomine sujuvaks haridussüsteemi sisenemiseks.
- **Tagatakse motiveeritud õpetajate olemasolu ning noorte õpetajate juurdekasv.** Seetõttu jätkub õpetajate palga tõus. Õppe- ja karjäärinõustamine, erinevad ennetustegevused ja peredele pakutavad teenused aitavad vähendada koolist väljalangevust ning ühtlasi ka madala haridustasemega noorte arvu. Kavas on süsteemselt tegeleda mitteaktiivsete noortega, et nad laiemalt kaasata ning pakkuda neile sobivat rakendust kas haridussüsteemis või tööturul.
- **Laiendatakse ravikindlustuse tulubaasi**, et vähendada selle sõltuvust vaid tööhõivest põhinevast rahastamisest ja tagada seeläbi ravikindlustussüsteemi rahastamise pikaajaline jätkusuutlikkus. Selle tulemusena paraneb ligipääs arstiabile ja teenuste kvaliteet.
- Tähelepanu pööratakse ennetustegevustele, mis aitavad vähendada vigastusi ja vigastussurmasid (nt ujumise algõppe kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine, tööohutuse valdkonna edendamine jne).

3. JULGEOLEKU TUGEVDAMINE

- Sõjalise kaitse kulude suurenemine SKPst, millele lisanduvad täiendavad Eesti kui vastuvõtja riigi kulud ja täiendava riigikaitseinvesteeringute programmi kulu. (Planeeritud sõjalise kaitse kulude osakaal koos vastuvõtja riigi kuludega moodustas 2016. aastal 2,15% (NATO arvestusmetoodika alusel 2,16%) ning 2017. aastal on 2,19% prognoositavast SKPst.)

Kavandatavad tegevused:

- Jätkatakse iseseisva kaitsevõime tugevdamist ja **kaitsekulutuste hoidmist vähemalt 2% tasemel SKP-st**, millele **lisanduvad NATO liitlasüksuste vastuvõtuks vajalikud investeeringud** ning riigikaitseinvesteeringute programmi kulud.
- Iseseisva sõjalise kaitsevõime arendamisel on järgmistel aastatel plaanis tõsta ajateenistuse läbinud isikute osakaalu, suurendada sõjaaja struktuuri koosseisu, luua küberväejuhatust, arendada Kaitseleidi võimekust ja liikmeskonda, arendada täielikult välja kaks brigaadi, suurendada soomusmanöövervõimet ja tugevdada maakaitset.
- Julgeoleku tugevdamisel on märgilise tähtsusega 2017. a kevadest Eestis viibiva NATO ca **1200 liikmelise pataljoni lahingugrupi tegevuseks vajaliku taristu ja tugifunktsioonide väljaarendamine ning lahingugrupi integreerimine Eesti sõjalise kaitse plaanide ja tegevustega.**

- Eesti julgeoleku- ja välismajandushuvide edendamiseks **kasvab diplomaatide arv Eesti saatkonnas Washingtonis** uute tegevussuundade elluviimiseks. Eesti esindajad lähetatakse energiajulgeoleku ning hübriidohtude oivakeskustesse Vilniuses ja Helsingis.
- Jätkatakse liitlaste ja partneritega osalemist rahvusvahelistes julgeolekut ning rahu tagavates operatsioonides.
- **Suureneb riigi ja ühiskonna vastupanuvõime kriisideks.** Fookuses on elanikkonnakaitse valdkonna arendamiseks vajalikud tegevused, millega luuakse paremad võimalused elanike kaitsmiseks erinevate kriiside korral ning parandatakse elanike teadlikkust ning oskusi kriisisituatsioonides käitumiseks.
- Uuendatakse elutähtsate teenuste toimepidevuse nõudeid, et suurendada asutuste valmisolekut toimida autonoomselt elutähtsate teenuste katkestuste korral, vähendada elutähtsate teenuste omavahelist ristsõltuvust, viia senisest enam läbi kriisireguleerimise õppuseid, parandada varude planeerimist, suurendada strateegilist olukorrataadlikkust.
- 2019. aasta alguseks **viiakse lõpule riigi idapiiri väljaehitamine** ja selle katmine tehnilise ning elektroonilise valvega.
- **Kasvab piirkonnapolitseinike arv maapiirkondades, tugevneb kogukonnakeskne politseitöö, kasvab politsei kiirreageerimis- ja julgeolekuasustuste võimekus,** tõkestamaks Eesti riigi julgeolekut ohustavaid tegevusi ning ennetada terrorismi.
- Päästevaldkonna arendamiseks **investeeritakse päästjate ja demineerijate kaitsevarustusse ja uude päästetehnikasse,** samuti **toetatakse vabatahtlike päästekomandode võrgustiku laiendamist ja tugevdamist.**

4. ÜHISKONDLIKU HEAOLU JA SIDUSUSE SUURENDAMINE

- Suhtelise vaesuse määra vähendamine 15,5%- ni (2015. aasta 21,3% Eesti elanikkonnast ehk 279 000 inimest).
- Tugeva ja keskmise riigiidentiteediga isikute osakaalu suurenemine teistest rahvustest isikute hulgas vastavalt 38% ja 51%ni (2015. aastal 36% ja 47%).

Ühiskondliku heaolu ja sidususe suurendamiseks on oluline **toetada inimeste iseseisvat toimetulekut ning vähendada sissetulekute ebavõrdu.**

Kavandatavad tegevused:

- Madalamat ja keskmist palka saavate töötajate toimetulekut kasvatab esmajoones üldine palgatõus, mis on keskmiselt üle 5% aastas ning samuti maksuvaba tulu kasv 500 euroni, mille tulemusena kasvab enamiku töötavate inimeste sissetulek täiendavalt kuni 64 eurot kuus.
- **Toimetulekutoetuste süsteemi muudetakse, et tööturul osalemine oleks toetuse saajatele senisest motiveerivam.**
- Inimeste võimalikult iseseisva toimetuleku, hooldajate tööelus osalemise ning pikaajalist hooldust vajava liikmega leibkondade toimetuleku toetamiseks **kavandatakse muudatusi pikaajalise hoolduse korralduses.** Sellekohased ettepanekud esitatakse Vabariigi Valitsusele 2017. aastal.
- Töövõimereformi teise etapi raames **võetakse suund sellele, et tööandjad hindaksid töökeskkonna riske ja toetaksid töötaja tervise edendamist ning toimuks parem kohandumine uute töötegemise viiside ja töökeskkonna ohtudega.**
- Ühiskonna sidususe suurendamisele aitab kaasa **eesti keelest erineva emakeelega inimestele riigi poolt vajaliku ja kvaliteetse keeleõppe pakkumine.** Selleks avatakse Narvas ja Tallinnas eesti keele majad, mille ülesandeks on korraldada tasuta eesti keele

kursusi, töötada välja õppe- ja metoodilisi materjale jm.

Läbi viiakse haldusreform, eesmärgiga inimestele paremate ja kättesaadavamate avalike teenuste pakkumine. Sellele aidatakse kaasa ka ühinevaid omavalitsusi rahaliselt toetades. Täiendavalt pakutakse omavalitsustele tuge ühinemise korraldamisel ning teenuste arendamisel ühinenud omavalitsustes. Üle vaadatakse kohalike omavalitsuste ülesanded ja rahastamine.

2. TULEMUSVALDKONDADE EESMÄRGID

Peatükis esitatakse ülevaade olukorrast tulemusvaldkondades. Tulemusvaldkonnad kokku katavad kogu riigi tegevuse ja riigi eelarvestrateegias kajastatud rahalised vahendid. Tulemusvaldkondades kajastatakse Vabariigi Valitsuse üldeesmärgid ja nende saavutamist kirjeldavad mõõdikud ning nende sihttasemed. Antakse ülevaade olulisematest tegevustest, mis aitavad kaasa püstitatud eesmärkide saavutamisele.

Tulemusvaldkondade olukorra ülevaade kajastab ainult üldisemaid trende tulemusvaldkondades ning keskseid näitajajaid. Detailsema ülevaate tulemusvaldkondade seisust leiab vastavatest valdkondlikest arengukavadest ning ministeeriumite valitsemisalade arengukavadest. Detailsema ülevaate viimastest saavutustest tulemusvaldkondades annavad ministeeriumite majandusaasta aruannete tegevusaruanded ja riigi majandusaasta aruande koosseisus olev ülevaade tegevuskavade täitmise aruannetest. Detailsema ülevaate kavandatavatest tegevustest annab Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm.

2.1. Välis- ja julgeolekupoliitika ning riigikaitse

2.1.1. Välis- ja Euroopa Liidu poliitika

Eesmärk ja mõõdikud

Eesti välis- ja julgeolekupoliitika on järjepidev ning rajaneb laiapõhjalisel poliitilisel konsensusel. NATO ja Euroopa Liidu liikmelisus ning sellest tulenevad partnerlus- ja liitlassuhted on Eesti julgeoleku ja heaolu olulisimaks garantiiks.

Eesti riigi iseseisvuse hoidmine Eesti rahvusvahelise mõju suurendamise ning inimõiguste, põhivabaduste ja julgeoleku edendamiseks maailmas. Riigi ja tema kodanike huvide esindamine ja kaitsmine ning ettevõtjatele paremate võimaluste loomine globaalses konkurentsivõimelises keskkonnas.

Olulised 2016 ja 2017.a tegevused sihttasemete täitmiseks

- Euroopa Liidu eesistumise läbiviimine 2017. a II poolaastal.
- Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (edaspidi NATO) otsustusprotsessist osavõtt ning otsuste kujundamine Eestile olulisemates küsimustes;
- Euroopa Liidu (edaspidi EL) välis- ja julgeolekupoliitika ning ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika tugevdamine, EL operatiivse tegutsemisvõime veenev ja võimeline tagamine, EL rahvusvahelises kriisiohjes ja operatsioonidel osalemine ning kriisiohjevõime arendamine;
- Üleatlandiliste kahepoolsete suhete arendamine ja julgeolekukoostöö USA ja Kanadaga; EL suhted USA ja Kanadaga;
- Lähedaste liitlassuhete hoidmine kõigi NATO ja EL liikmesriikidega (töötatakse välja poliitika, kohtutakse partneritega, kooskõlastatakse poliitikaid liitlaste ja EL riikidega, otsitakse ühiseid lahendusi jne);
- Julgeoleku, stabiilsuse ja heanaaberlike suhete edendamine kogu meie regioonis;
- Eesti seisukohtade ja huvide esindamine Ühendkuningriigi EList väljaastumise protsessis ja üleminekul uuele suhtele. EL eesistujana Ühendkuningriigiga kokkulepete saavutamisele ja EL27 ühtsuse säilitamisele kaasaaitamine;
- EL naabruspoliitika, s.h. Idapartnerluse arendamine (EL ühistekstide koostamisel osalemine, Idapartnerluse platvormide koostamisel osalemine, poliitika kujundamine, ürituste korraldamine koostöös Idapartnerluskeskusega jm);

- Rahvusvahelise konverentsi EuroDIG (*European dialogue on Internet governance*) korraldamine Tallinnas 2017. a. juunis interneti valitsemise valdkonna edendamiseks;
- Rahvusvahelistele tsiviilmissioonidele (NATO, EL, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (edaspidi OSCE) ja ÜRO tsiviilmissioonid) panustamine, missiooni-eelne ettevalmistus, väljaõpe jm;
- Ettevõtjate toetamine (ärivisiidid, infotunnid, kontaktide loomine jm) rahvusvahelistes tegevustes, investorite ja investeeringute Eestisse tuleku soodustamine;
- Konsulaarteenuste ja -abi osutamine, kriisi- ja õnnetuspiirkondades hättasattunud Eesti inimeste huvide kaitsmine;
- Eesti inimõiguste ja demokraatia alase kuvandi tugevdamine demokraatlike põhiväärtuste edendamiseks loodud rahvusvahelistes organisatsioonides ja koostööformaatides osalemise kaudu;
- Toetuse kogumine Eesti kandidatuuridele ÜRO julgeolekunõukogu ajutiseks liikmeks 2020-2021 jt organisatsioonides ja allorganisatsioonides;
- Kandidaatide esitamine ja toetamine tööle Euroopa välisteenistusse, NATOsse ja rahvusvahelistesse organisatsioonidesse;
- Eesti Vabariik 100 läbiviimisele kaasa aitamine kommunikatsiooni ja kultuuridiplomaatiaalaste tegevuste kaudu. Välisministeerium 100 tähistamine avaliku diplomaatia alaste tegevustega.

Indikaator	Algtase	Sihttase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Eesti ja asukohariigi ettevõtete ettevõtlus- ja majandusalaste päringute vastamise ja menetlemise võime / päringut aastas. Allikas: Välisministeerium	1393 (2014)	Hoida päringutele vastamise võimet vastavalt nende arvukusele	1825	Hoida päringutele vastamise võimet vastavalt nende arvukusele				
Rahvusvahelistele tsiviilmissioonidele lähetatud ekspertide arv. Allikas: Välisministeerium	17 (2015)	Vastavalt tsiviilmissioonide tegevuskavale ja eelarvele	18	Vastavalt tsiviilmissioonide tegevuskavale ja eelarvele				

Indikaator	Algtase	Sihttase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Eesti esindatus välisriikides. Allikas: Välisministeerium	35 saatkonda, 7 alalist esindust, 3 peakonsulaati, 1 talitus, 195 aukonsulit (2015)	Eesti vajadustele ja võimalustele vastav jätkusuutlik diplomaatiline esindatuse tase	35 saatkonda 7 alalist esindust 2 pea- konsulaati, 1 talitus, 200 au- konsulit	Eesti välisesteenistuse suurendamine ja tugevdamine vastavalt vajadustele ja võimalustele				
Konsulaarteenuste ja -abi osutamise valmidus. Allikas: Välisministeerium	132 395 viisa- taotlust; 78 173 konsulaar- toimingut (2015)	Valmidus pakkuda konsulaar- teenuseid vastavalt kliientide arvukusele ning asukohale	126 062 viisa- taotlust 89 685 konsulaar- toimingut	Valmidus pakkuda konsulaarteenuseid vastavalt kliientide arvukusele ning asukohale				
Arengukoostööle ja humanitaarabile eraldatava eelarve osakaal rahvamajanduse kogutulust (RKPst), %. Allikas: Välisministeerium	0,15 (2015)	Hoida vähemalt 2015. a. tegelikku taset	Hinnanguliselt 0,19	0,17				

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks

- Eesti välisesteenistuse suurendamine ja tugevdamine Eesti julgeoleku- ja välismajandushuvide edendamiseks, sealhulgas diplomaatide lähetamine suursaatkonda Washingtonis uute tegevussuundade mehitamiseks (küberteema, suhted mõttekodadega, suhted Kongressi mõlema kojaga) ning esindajate lähetamine NATO ja EL uutesse oivakeskustesse Vilniuses ja Helsingis;
- Aktiivne tegevus NATO kollektiivkaitse jätkumise ning heidutuse ja kaitsevõime tugevdamise nimel;
- EL välis- ja julgeolekupoliitika ning ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika tugevdamine, Eesti ja EL kriisiohjevõime arendamine;
- Üleatlandiliste suhete arendamine ja julgeolekukoostöö, sh küberjulgeolekukoostöö USAga, EL ja USA suhte tugevdamine;
- Lähedaste liitlassuhete hoidmine kõigi NATO ja EL liikmesriikidega (töötatakse välja poliitika, kohtutakse partneritega, kooskõlastatakse poliitikaid liitlaste ja EL riikidega, otsitakse ühiseid lahendusi jne);

- Eesti seisukohtade ja huvide esindamine Ühendkuningriigi EList väljaastumise protsessis ja üleminekul uuele suhtele. EL eesistujana Ühendkuningriigiga kokkulepete saavutamisele ja EL27 ühtsuse säilitamisele kaasaaitamine;
- Julgeoleku, stabiilsuse ja heanaaberlike suhete edendamine kogu meie regioonis;
- EL Läänemere strateegia aastafoorumi korraldamine 2018. a. Tallinnas Läänemere piirkonna riikide ja regioonide koostöö tihendamiseks ning Läänemerestrategia edendamiseks;
- EL naabruspoliitika, sh Idapartnerluse arendamine (EL ühistekstide koostamisel osalemine, Idapartnerluse platvormide koostumisel osalemine, poliitika kujundamine, ürituste korraldamine koostöös Idapartnerluskeskusega jm);
- Ettevõtjate toetamine (ärivisiidid, kontaktide loomine, info jagamine, nõustamine jm) rahvusvahelises tegevuses, investorite ja investeeringute Eestisse tuleku soodustamine;
- Konsulaarteenuste ja konsulaarabi osutamine, sh abi kriisi- ja õnnetuspiirkondades;
- Eesti positiivse kuvandi kinnistamine välismedias;
- Toetuse kogumine Eesti kandidatuurile ÜRO julgeolekunõukogu ajutiseks liikmeks 2020-2021 jt organisatsioonides ja allorganisatsioonides: Eesti kandidatuuri tutvustamine, Eestit tutvustavate ürituste korraldamine, esinduste rakendamine kampaaniategevusteks jms (valimised toimuvad 2019. a. juunis);
- Eesti väikeriigina maailmaareenil – rahvusvahelise konverentsi väikeriikide panusest multilateraalses maailmas korraldamine Tallinnas 2019. a.;
- Eesti Vabariik 100 läbiviimisele kaasa aitamine nii kommunikatsiooni kui kultuuridiplomaatiaalaste tegevuste kaudu. Välisministeerium 100 tähistamine avaliku diplomaatia alaste tegevustega;
- Kandidaatide esitamine ja toetamine tööle Euroopa välisteenistusse, NATOsse ja rahvusvahelistesse organisatsioonidesse.

2.1.2. Julgeolek ja riigikaitse

Heidutuse kasv sõjalise agressori vastu, iseseisva sõjalise kaitsevõime kiirem väljaarendamine, võime seista rünnaku vastu kogu ühiskonna tegevusega, võime kiirelt lahendada hübriidkonflikte ja Eesti ühiskonna sidususe suurendamine ning valmisolek seista vastu infosõjale.

Indikaator	Alg-tase 2015	Siht-tase 2016	Tege-lik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Sõjalise kaitse kulude tase SKPst, millele lisanduvad täiendavad Eesti kui vastuvõtja riigi kulud ja täiendava riigikaitse-investeeringute programmi kulu., %.	2,06%	≥2%	2,15%	≥2%	≥2%	≥2%	≥2%	≥2%
Allikas:								

Indikaator	Alg-tase 2015	Siht-tase 2016	Tege-lik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Kaitseministeerium								
Kaitseliidu ja eriorganisatsioonide liikmete arv kokku vähemalt. Allikas: Kaitseministeerium	25 001	25 500	25 530	26 000	26 000	26 000	28 500	29 250
Elanike usk kaitstavusse (elanike hinnang Eesti kaitsevõimele võõrriigi relvastatud kallaletungi korral, % – vastajad, kes vastasid „jah, kindlasti (oleks võimalik Eestit kaitsta)“ ning „tõenäoliselt jah“) Allikas: Kaitseministeerium, uuring „Avalik arvamus ja riigikaitse“	53%	≥51%	48%	≥51%	≥51%	≥51%	≥51%	≥51%
Tegevväelaste arv aasta lõpul vähemalt Allikas: Kaitseministeerium	3229	3320	3252	3360	3400	3400	3400	3560
Ajateenistusse võetud noorte arv aastas Allikas: Kaitseministeerium	3332	3230	3305	≥3200	≥3200	≥3200	≥3200	≥3500
Liitlaste kohaolek Eestis vastab kokkulepitud sihttasemele¹ Allikas: Kaitseministeerium	JAH	JAH	JAH	JAH	JAH	JAH	JAH	JAH

3. ¹ Sihttaseme täpsem lahtikirjutus ei ole avalik.

Olulised 2016 ja 2017.a tegevused sihttasemete täitmiseks

- 2016. aastal olid Eesti kaitsekulud koos liitlaste jaoks eraldatud lisavahenditega 449,5 mln eurot, mis moodustas 2,15% 2016. aasta SKP-st, sh liitlaste jaoks eraldas valitsus vahendeid kogusummas 14,98 mln. Samas 2016. aastal avalikustatud Rahandusministeeriumi majandusproгноosid tõid endaga kaasa aastateks 2017-2020 planeeritud kaitsekulude vähenemise ca 109 mln võrra. See asjaolu sundis tegema täiendavaid kärpeid ülalpidamiskulude (nt riidevarustuse hankekulude) arvelt.
- Valitsemisala kesksseteks väljunditeks on lahinguvõimelised üksused. 2016. aastal jõudsid Eestisse Eesti enda esimesed 14 jalaväe lahingumasinat CV9035, 2017. aastal lisandub neile veel 14 ning 2019. aastaks on kõik 44 lahingumasinat Scoutspataljoni käsutuses. 2017. aastal vahetatakse välja Scoutspataljoni käsitulirelvad. Eesmärgiga tõsta kaitseväge

lahinguvõimet soetati laskemoona 2016. aastal 29 miljoni euro eest, 2017. aasta eelarves on laskemoona hankimiseks ette nähtud 40 miljonit eurot.

- Sõjalise riigikaitse oluliseks alustalaks on inimesed, kes panustavad Eesti kaitseesse. Enam kui pooled (56%) Eesti elanikest on 2016. aastal vastavalt avaliku arvamuse uuringule „kindlasti“ või „tõenäoliselt jah“ valmis osalema kaitsetegevuses, kui Eestile tungitakse kallale. See osakaal on sama kõrge kui 2015. Mõnevõrra väiksem on elanike usk Eesti kaitstavusse - 48% vastanutest usub, et Eestit on võimalik „kindlasti“ või „tõenäoliselt kaitsta“.
- Ajateenistusse asus 3305 noort, sh 33 naist – s.o ca 100 noort enam, kui planeeriti. Tegevväelaste tegelik juurdekasv 2016. aastal oli +23 (seisuga 31.12.2016 oli teenistuses 3252 tegevväelast, 30.12.2015 oli 3229), mis on vähem kui planeeriti.
- Juulis 2016 otsustati Varssavi tippkohtumisel paigutada Eestisse, Lätisse, Leetu ja Poola NATO pataljonide lahingugrupid. Vähem kui poole aastaga on poliitilisest otsusest saanud reaalsus, mahukad ettevalmistustööd on käimas ning juba selle aasta aprillist on raamriigi Ühendkuningriigi juhitud NATO pataljoni lahingugrupp Eestis. 2016. aastal valmis Tapal liitlaste tarbeks 300-kohaline kasarmu, 2017. a rajatakse Tapale täiendavad kasarmud, söökla, samuti erinevaid rajatisi tehnika hoolduseks ja varustuse hoidmiseks. Jätkub Balti õhuturbemissioon Ämaris. Täieliku tegutsemisvalmiduse saavutas NATO staabielement (NATO Force Integration Unit – NFIU) Eestis.

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks

- Kavandatud hanked tõstavad märkimisväärselt kaitseväge (sh maakaitse) reageerimiskiirust ja juhtimisvõimet ning seda peamiselt side- ja transpordivahenditega varustatuse märkimisväärse paranemise toel.
- Sõjalise küberkaitse ja kaitseväge juhtimisvõime arendamiseks luuakse senise Staabi- ja Sidepataljoni baasil kaitseväge koosseisus küberväejuhatuse, kuhu konsolideeritakse kõigi valitsemisala asutuste kübervaldkonna kompetents.
- Kaitseväge juhtimisvõime olulise osana paraneb ette nähtud investeeringute läbi nii Eesti enda kui liitlaste mereolukorra teadlikkus ning luuakse mereoperatsioonide juhtimise võime, sõjaliste õhuoperatsioonide juhtimiseks ehitatakse koostöös NATOga õhuväe koosseisus välja õhuoperatsioonide juhtimise keskus (ASBE). Olukorrateadlikkuse kasvule loovad eelduse ka õhuväes kasutusele võetavad uued lennukid C-145.
- Kogu kaitseväge sõjaaja struktuurile on ette nähtud isikukaitsevahendite (killu- ja kuulivestid) soetamine, samuti toimub öövaatlusvõimekuse loomine. Üksuste võitlusvõime säilitamiseks vahetatakse välja kuulipildujad.
- Aastatel 2018-2021 investeeritakse laskemoona soetamiseks 166,5 miljonit eurot, sellest 68,6 miljonit eurot investeeritakse riigikaitseinvesteeringute programmi kaudu.
- Liitlaste kasvava kohaloleku ning Eesti enda sõjalise võime kasvu tingimustes on kriitilise tähtsusega piisava suurusega harjutusalade olemasolu. Lisaks kaitseväge keskpõlügeni jõulisele arendamisele nähakse ette Klooga ja Nursipalu väljaehitamist. Jätkatakse Kaitseliidu taristusse ja lasketiirudesse investeerimist, uue hoone saab sõjaväepolitsei, rajatakse täiendavad laskemoonalaod.
- Jätkuvalt pööratakse tähelepanu luure ja eelhoiatuse valdkondadele.
- Selleks, et tagada riigikaitsele vajalik inimvara, nähakse ette vahendid tegevväelaste arvu kasvatamiseks ja tegevväelaste palga konkurentsivõime säilitamiseks, samuti reservväelaste toetuste tõstmiseks vähemalt 25% võrra ning ajateenijate arvu kasvu tänaselt 3230-lt ajateenijalt, sealhulgas 3200 kutsealuselt ja 30 naissoost isikult 3500

ajateenijani aastas. Kaitseliitlaste veel tõhusamaks rakendamiseks sõjalises kaitstes loome planeerimisperioodi lõpuks 5 täiendavat maakaitsekompaniid.

- Selleks, et pikemas perspektiivis tagada ajateenijate arvu kasv riigikaitse arengukavas ette nähtud 4000-ni, pööratakse lähitulevikus tähelepanu noorte kaitsetahte suurendamisele ning kutsutakse ellu ulatuslik noorte isamaalise kasvatusprogrammi.
- Viiakse ellu elanikkonnakaitse kontseptsioon, millega luuakse paremad võimalused elanike kaitsmiseks erinevate kriiside korral ning parandatakse elanike teadlikkust ning oskusi kriisisituatsioonides käitumiseks.
- Lisaks sõjalise kaitse arendamisele nähakse ette vahendid teadus- ja arendustegevuse edendamiseks, samuti kahekordistatakse toetusi arenevale Eesti kaitsetööstussektorile.

Täiendavat infot Kaitseministeeriumi arengukava kohta leiab siit:

<http://www.kmin.ee/et/eesmargid-tegevused/alusdokumendid-ja-oigusaktid>.

2.2. Majanduspoliitika, riiklikud investeeringud ja maksundus

2.2.1. Riigi rahandus

Eesmärk ja mõõdikud:

Eelarvepoliitika on jätkusuutlik ja makromajandust tasakaalustav.

Olulised 2016 ja 2017.a tegevused sihttasemetete täitmiseks

- Viidi ellu tulumaksureform, mille tulemusena paraneb madalapalgaliste toimetulek. Muudatuse tulemusena on alates 2018. aastast kuni 1200-eurose sissetuleku saajal maksuvaba tulu 500 eurot kuus.
- Valitsus otsustas jätta ära majutusasutuste käibemaksu hinnatõusu 2017. aastal ning diislikütuse aktsiisi tõusu 2018. aastal. Majutusasutuste käibemaksumäär säilitati 9% tasemel soodustamaks turismisektori konkurentsivõimet.
- Otsustati luua bürokraatiavaba ettevõtlusvormina ettevõtluskonto, mis lihtsustab väikeettevõtluse maksustamise ja aruandluse reegleid.
- Kiideti heaks ettepanekud FIE-de maksustamise ja aruandluse lihtsustamiseks.
- Vähendati ettevõtte tulumaksu regulaarselt makstavatelt dividendidelt 14%le, et soodustada kasumi jaotamist ettevõtetest ja seeläbi aktiveerida majandust.
- Otsustati alandada suurtarbijate energiakulusid elektriaktsiisi vähendamise kaudu.
- Töösuhete kaasajastamiseks loodi võimalused teatud tingimustel teha tööandjatel maksuvabalt kulutusi töötajate transpordiks ja majutuseks.
- Valitsus kiitis heaks ettepanekud osalusoptsioonide maksustamise reeglite muutmiseks, mis võimaldab ettevõtjatel nüüdsest paindlikumalt kasutada optsioone töötajate motiveerimiseks ning ettevõttega sidumiseks.
- Riigieelarve läbipaistvuse suurendamiseks läheb valitsus aastaks 2020 järkjärguliselt üle tegevuspõhisele eelarvele. Esimese valitsemisajal on 2016. aasta riigieelarves Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala eelarve välja toodud tegevuspõhiselt ehk üles ehitatud lähtuvalt valitsuse eesmärkidest hariduse, teaduse ja keele valdkonnas koos tegevuste maksumustega. Riigieelarve on alates 2017.a tekkepõhine.

- Suurendamiseks avalike ressursside kasutamise tõhusust ja mõjusust ning toetamiseks valitsuse prioriteetide elluviimist on väljatöötatud tõhustamiskava (*spending review*) kontseptsioon. Tõhustamiskava koostamise ja rakendamise eesmärk on üle vaadata konkreetsed riigieelarve kulutused ning teha eelarve koostamise protsessis valitsusele ettepanekud kulude vähendamiseks või valdkonna tõhusamaks korraldamiseks (sh avalike teenuste tõhusamaks pakkumiseks). 2016. aastal viidi läbi tõhustamiskava piloot „Valitsusasutuste ametisõitude korraldamine“. Ministrite koostöös algatati ettevõtluse ja innovatsiooni valdkonna tõhustamiskava.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tege-lik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon, % SKPst Allikas: Rahandusministeerium	1,2 (2014)	0,8		0,2	-0,5	-0,5	-0,3	0,0
Netovõlapositsioon (reservide ja võla vahe osakaaluna SKPst, %) Allikas: Rahandusministeerium	(2014) 1,0	>-1,4		>-2,9	>-4,6	>-4,6	>-4,1	>-3,9
Reservide tase (osakaal SKPst, %) Allikas: Rahandusministeerium	(2014) 11,3	>8,2		>7,7	>7,5	>7,1	>6,8	>6,4
Tööjõu efektiivne maksumäär, % Allikas: Rahandusministeerium	(2013) 34,6	33,1		32,9	33,1	33,1		

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks

- Viiakse ellu projekt Aruandlus 3.0 muutmaks ettevõtetele väiksemaks aruandluse edastamise halduskoormust ning lihtsustamiseks riigiga suhtlemist. Esimeses etapis realiseeritakse palga ja tööjõu andmete edastamine (2019).
- Soodustamiseks konkurentsi pensionifondide turul ja pensionifondide investeringuid Eestisse teeme ettepanekud kohustuslike pensionifondide kulude, tasude ja investeringute kohta (2018).
- Suurendamiseks riigieelarve läbipaistvust minnakse üle tegevuspõhisele eelarvestamisele (2020). Hiljemalt aastast 2019 koostatakse aastane riigieelarve ja nelja aastane riigi eelarvestrateegia koos st valitsus esitab Riigikogule koos järgmise aasta tegevuspõhise eelarvega seletuskirjas ülevaate järgmise nelja aasta eelarvest. Selle tulemusena on eelarvepoliitikas veelgi kasvanud keskpika vaatega arvestamine, vähenenud on eelarve koostamise halduskoormus ja suurenenud on riigieelarve strateegilisus.
- Alates 2021+ perioodist ei eristata riiklike plaanide koostamisel eelarveliste vahendite päritolu. Muudatusi toetav kaasaegseid lahendusi kasutav riigieelarve (sh välisvahendite) rakendussüsteem on välja töötatud ja rakendatud (2018-2021).
- Tööandja sõiduauto isiklikuks otstarbekas kasutamisel makstavad maksud on paremini seotud saadud hüve hinnaga ning süsteem on senisest lihtsam (2018).
- Alkoholi- ja tubakaaktsiisi tõstmine alkoholi ja tubakatoodete kättesaadavuse vähendamiseks vähemalt sissetulekute kasvuga samas tempos (2020).

- Pakendiringluse korrastamine ja tagajärgede likvideerimisele suunatud süsteemi viimine ennetamise põhimõttele läbipaistva maksustamise kaudu (2018).
- Projekti „Maksukogumine 2020“ elluviimine, mille kaudu lihtsustatakse maksude arvestamist ja tasumist ja vähendatakse koormavat kontrollivajadust (esimene etapp 2018).
- Rakendatakse reaalaja aruandlus ja ladude järelevalvesüsteem kütusele ja kütusesarnastele toodetele, mille kasutamisega tagatakse aus konkurents ja võideldakse varimajanduse ja salakaubandusega (2018).

2.2.2. Ettevõtlus, innovatsioon

Eesmärk ja mõõdikud:

Tootlikkus töötaja kohta Euroopa Liidu keskmisega võrreldes on tõusnud 80%-ni.

Olulised 2016 ja 2017.a tegevused sihttasemete täitmiseks

- Eesti riigi ja Euroopa Investeermisfondi (EIF) vahel sõlmiti riskikapitali fondifondi leping, mis parandab varajase faasi riskikapitali kättesaadavust ettevõtetele.
- EAS jätkab ettevõtete eksporti toetavate tegevuste elluviimist.
- Rakendatakse ettevõtja arenguprogrammi, innovatsiooni- ja arendusosaku meetmeid ning starditoetuse meetet. Klasteriprogramm ning tehnoloogia arenduskeskuste meede toimivad. Käivitati Startup Estonia programm. EAS jätkab ettevõtlusteadlikkuse kasvatamist ettevõtlusteadlikkuse programmi rakendades ning tellib ettevõtluse nõustamisteenust maakondlikest arenduskeskustest.
- 2016. aastal algas innovatsiooni toetavate hangete programm.
- Jätkub nullbürokratia projekt ning halduskoormuse hindamisprotsesside analüüs, et vähendada ettevõtete organisatsioonide ettepanekutel halduskoormust. Analüüsi lõplikud tulemused saadakse juuni 2017. (vt VV prioriteetid RESis).
- Valmimas on Eesti tööstuspoliitika roheline raamat, mis sisaldab pikajalist vaadet tööstuse rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamiseks.

Mõõdik	Algtase 2015	Sihttase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Tootlikkus hõivatu kohta EL keskmisest, % Allikas: Eurostat	71,1 (2015)	73,6	2016 andmed tulevad 2017 suvel	75,4	77,1	79,1	80,0	80,0
Eesti ekspordi osatähtsus maailma kaubanduses, % Allikas: World Trade Organization	0,088 (2015)	0,105	2016 andmed tulevad 2017 suvel	0,106	0,108	0,109	0,11	0,11
Eesti koht Maailmapanga Doing Business edetabelis Allikas: The World Bank Group	17. (2015)	16.	12.	15.	<15.	<15.	<15.	<15.

Möödik				Sihttase				
	Algtase 2015	Sihttase 2016	Tegelik 2016	2017	2018	2019	2020	2021
Tööjõukulude kasv võrdluses tootlikkuse kasvuga, % Allikas: Eurostat	Tööjõukulude kasv 7,2%, tootlikkuse kasv -1,4% (2015)	Tööjõukulude kasv ei ületa tootlikkuse kasvutempot.	Tööjõukulud kasvasid 2016. a 4,3% ja tootlikkus suurenes 1,3%	Tööjõukulude kasv ei ületa tootlikkuse kasvutempot.				

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks

- Jätkub nullbürokratia projekt rakkerühma juhtimisel, ettevõtete halduskoormuse hindamisprotsesside analüüsi tulemusel töötatakse välja ja rakendatakse ettevõtetele riigiga suhtlemiseks ja regulatsioonide nõuetest tuleneva halduskoormuse ja avalikus sektoris bürokratiat vähendamise mehhanism.
- EAS hakkab pakkuma toetust suurinvestoritele, et julgustada nii Eestis juba tegutsevaid ettevõtteid kui ka potentsiaalseid välisinvestoreid tegema suuremaid investeeringuid, luues seeläbi uusi keskmisest kõrgema palgaga töökohti, kasvatades eksporti ja tõstes Eesti mainet innovatsiooni toetava riigina. Olenevalt 2017. aasta tulemustest, on plaanis edasi toetada olemasolevate tootmisüksuste olulist laiendamist või uute loomist, seadmete ostmist, inimeste värbamist ja koolitamist ning tootearendust (3,0 mln eurot).
- Eesti on aktiivne liige Euroopa Kosmoseagentuuris. Ettevõtted ja teadusasutused osalevad ESA kõrgtehnoloogiliste lahenduste hangetel ja teistes tegevustes, samuti teistes rahvusvahelistes koostöövõrgustikes (11,4 mln eurot, riigieelarvelised vahendid).
- Linnahalli rekonstrueerimine suureks konverentsikeskuseks, mille järgi Eestis on suur vajadus (40,0 mln eurot).
- Ettevõtjatele pakutakse toote- ja tehnoloogiaarendusprogrammi, et ettevõtetes suureneks teadus- ja arendustegevuse võimekus (4,0 mln eurot).
- Ettevalmistused Eesti liitumiseks CERNiga, 2018. a tuleb koostada kohustuslik hindamisraport ja tekivad erinevad rakenduskulud nagu meeskonna palgad, lähetused, koolitused ja avalikkuse teavitamine. Lisandub iga-aastane liikmetasu, mille suurus sõltub liikme-staatusest (4,3 mln eurot).
- EAS viib ellu ettevõtlusteadlikkuse programmi, toetatakse ekspordi arendustegevusi, sh rahastatakse ekspordinõunikke välisurgudel (24,0 mln eurot, ERF).
- EAS rakendab ettevõtjale suunatud arenguprogrammi ettevõtete lisandväärtuse ja ekspordivõimekuse suurendamiseks (65,6 mln eurot, ERF). Toetatakse ettevõtete läbimõeldud arengut, tegevuste paremat planeerimist, innovatsiooni rakendamist ja tootearendust. Iga programmis osalev ettevõtte toob arenguprogrammi läbimise käigus turule uusi tooteid või teenuseid, mis on senisest suurema kasumlikkusega.
- EAS viib ellu innovatsiooni toetavate riigihangete programmi innovaatiliste riigihangete läbiviimise toetamiseks ja innovatsiooni pakkumise suurendamiseks (12,7 mln eurot, ERDF).
- EAS jätkab starditoetuse pakkumist alustavatele ettevõtjatele (4,7 mln eurot, ERDF). Eesmärgiks on toetada arengupotentsiaaliga ettevõtete loomist, mille kaudu elavdatakse

piirkondlikku ettevõtlust ja eksportijate ridu. Ettevõttel aidatakse ellu viia turundustegevusi ning toetatakse põhivara soetamist.

- Jätkatakse riiklike tagatiste, laenude, ekspordikindlustuse ja riskikapitali pakkumist ettevõtetele läbi Kredexi finantsinstrumentide (43,3 mln eurot, ERDF).
- EAS jätkab tehnoloogia arenduskeskuste ja klastrite toetamist (41,2 mln eurot, ERF).
- EAS jätkab innovatsiooni- ja arendusosaku pakkumist ettevõtjatele, toetamaks esmakordset kontakti loomist ettevõtete ja innovatsiooniteenuse pakkujate vahel (6,8 mln eurot, ERDF).
- Jätkub ettevõtete nõustamine maakondlikes arenduskeskustes (8,3 mln eurot, ERDF ja riiklik kaasfinantseering).

Eesti ettevõtluse kasvustrateegia on leitav siit: <https://www.mkm.ee/et/eesmargid-tegevused/majanduse-arendamine>.

2.2.3. Transport

Eesmärk ja mõõdikud:

Eesti transpordisüsteem võimaldab inimeste ja kaupade liikumist kättesaadaval, mugaval, kiirel, ohutul ja kestval moel.

Olulised 2016 - 2017.a tegevused sihttasemete täitmiseks

Ühistranspordi kasutajate osakaalu tõstmiseks töökäijate hulgas:

- Rekonstrueeritakse 2015-2017 Tapa-Tartu raudteed. Projekti eesmärgiks on viia raudteelõigu liikumiskiirus vähemalt 120 km/h.
- Rekonstrueeritakse 2015-2017 Tallinn-Rapla raudteed. Projekti eesmärgiks on viia raudteelõigu liikumiskiirus vähemalt 120 km/h.
- 2017 kevadel alustab tööd Sõru-Triigi vahel uus parvlaev.
- 2016. aastal lõpetati Tallinna trammiliinide rekonstrueerimise projekt ning võeti kasutusele uued energiasäästlikud trammid (trammid soetati CO2 kvoodimüügi vahenditest).
- 2017. aasta sügisel avatakse uus trammiühendus Tallinna lennujaama ja tulevase Rail Baltic terminali vahel.
- Alustatakse projektiga „Gonsiori tänava rekonstrueerimine Tallinnas“. Projekti eesmärgiks on muuta liiklus antud tänaval ühistranspordi ja jalakäijasõbralikumaks.
- Maanteeameti ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi koostöös viiakse 2017 läbi „Ühistranspordi mainekujunduse“ kampaania.
- MKM taotles 2017. aastal Horizontist Rootsi ühistranspordi agentuuri poolt juhitud konsortsiumis vahendeid, et läbi viia modelleerimine maapiirkondades ühistranspordi teenuse kättesaadavamaks muutmise tarbeks jagatud taksoteenuseid kasutades.

Liiklusõnnetustes hukkunute arvu vähendamiseks:

- Vabariigi Valitsus kinnitas 16.02.2017 korraldusega nr 54 liiklusohutusprogrammi aastateks 2016-2025 ja selle elluviimiskava 2016-2019. Liiklusohutusprogrammiga määratakse järgneva kümnendi liiklusohutuse põhimõtted, millest riigi liiklusohutuse kujundamisel lähtutakse. Liiklusohutusprogramm aastateks 2016–2025 läheneb liiklusohutuse tagamisele terviklikult ning selle eesmärk on liiklussurmade ja raskesti vigastatute arvu vähendamine selliselt, et aastate 2023-2025 keskmisena ei hukuks

liikluses mitte üle 40 inimese ja raskesti vigastatute arv ei ületaks 2023–2025 aastate keskmise väärtustena 330 inimest aastas

Ühtlasi jätkab maanteeamet Teehoiukava elluviimist ning parendab TEN-T maanteede kvaliteeti. Indikaatori „Ettevõtte juhtide hinnang Eesti transpordisüsteemile (maantee-, raudtee-, õhu- ja veetranspordi keskmine 7-palli skaalal)“ täitmiseks on:

- Läbi lennufirma Nordica eesmärk pakkuda Tallinna Lennujaamast võimalikult palju otselende soovitud sihtkohtadesse ning arendada jätkussutlikku lennuettevõtet.
- Alustatud projektidega „Tallinna lennujaama lennuliiklusala keskkonnaseisundi parendamine ja lennuohutuse suurendamine“.
- Alustatud trammiliini pikendamisega lennujaamani, mis aitab kaasa lennujaama ja teiste oluliste sihtpunktide mugavale ja kiirele ühendamisele elektrilise säästva ühistranspordiga (reisiasadam, kesklinn ja tulevane Rail Baltic terminal, Balti jaam). Projektide eeldatav valmimise tähtaeg on 2017. aasta lõpp.
- Maanteeamet jätkamas 2016. aastal muudetud Teehoiukava 2014-2020 elluviimist, kuhu lisandus täiendavalt Kose-Mäo lõigu 2+2 ehitus.
- Kavandatud soetada Narva piiripunkti kauba kontrolliks läbivalgustamiseks statsionaarne läbivalgustusseade, mis võimaldab kauba kontrolli teostada piiril senisest kordi kiiremini.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Liiklusõnnetustes hukkunute arv kolme aasta keskmisena Allikas: Maanteeamet https://www.mnt.ee/et/ametist/statistika/liiklusonnetuste-statistika	75 (2013-2015)	75	72 (2014-2016)	<65	<60	<55	≤ 50	≤ 50
Ettevõtte juhtide hinnang Eesti transpordisüsteemile (maantee-, raudtee-, õhu- ja veetranspordi keskmine 7-palli skaalal). Allikas: World Economic Forum	4,6	4,6	5,2	4,6	4,7	4,7	4,8	4,8
Ühistranspordi kasutajate osakaal töökäijate hulgas, % Allikas: Eesti tööjõu-uuring	21,9	21,9	23,6	24,0	24,3	24,6	≥ 25,0	≥ 25,0
Maanteeliikluse keskmine kasv kolme aasta keskmisena Allikas: Maanteeamet; Statistikaamet	Maanteeliikluse kasv 3,8% / SKP kasv 1,1%	Väiksem, kui pool majanduskasvust	Maanteeliikluse kasv 4,5% / SKP kasv 1,6%	Väiksem kui pool majanduskasvust				

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks:

- Majandus- ja Kommuniaktsiooniministeerium kuulutas välja EL finantsperioodi 2014-2020 raames taotlusvooru, et toetada täiendavalt säästva rööbastranspordi projekte.
- Alustatakse 2018 - 2019 aastal projekti „Vanasadama ja kesklinna vahelise liikuvuskeskkonna arendamine“ realiseerimist. Projekti eesmärgiks on soodustada Tallinna vanasadama ja kesklinna vahelise säästva liikuvuskeskkonna kujunemist ja arengut (8,7 mln eurot).
- Alustatakse Tapa-Narva raudteelõigu rekonstrueerimisega (7,1 mln eurot).
- Panustatakse piiriühendustesse ning alustatakse Narvat läbiva (Rahu-Kerese tn.) transiitree rekonstrueerimisega (6 mln eurot).
- Alustatakse Kose-Mäo maanteelõigu 4-realiseks ehitamisega (130 mln eurot).
- Jätkub Teehoiukava elluviimine, milles tähtsamad projektid on Tallinna ringtee välja ehitamine 2+2 realiseks lõigus Jüri-Väo, 2+1 möödasõiduradade ehitamine Tallinn-Pärnu ja Tallinn-Tartu maantee lõikudes ning Sillamäe liiklussõlme ehitamine Tallinn-Narva maanteel liiklusohutuse tõstmiseks.
- Jätkub Rail Balticu projekti elluviimine: uuringud (13,3 mln eurot), projekteerimine (49,2 mln eurot), ehitus (130,5 mln eurot), maade omandamine (19,9 mln eurot), muud teenused (2,0 mln eurot).
- Maakondliku ühistranspordi meede vastavalt valitsuse tegevusprogrammi punktile 8.4 (76,6 mln eurot).
- Taristu investeeringud vastavalt valitsuse tegevusprogrammi punktile 2.19.4 (135 mln eurot).

Transpordi Arengukava ja rakendusplaan on leitav alljärgnevalt lingilt: <https://www.mkm.ee/et/arengukavad#transport>

2.2.4. Infoühiskond

Eesmärk ja mõõdikud

Eestis on loodud hästi toimiv keskkond IKT laialdaseks kasutamiseks ja nutikate lahenduste loomiseks, mis on seeläbi tõstnud majanduse konkurentsivõimet, inimeste heaolu ja riigivalitsemise tõhusust.

Olulised 2016 ja 2017.a tegevused sihttasemete täitmiseks

- Jätkub avalike teenuste katalogiseerimine ja kvaliteedi mõõtmine. MKM-i poolt on loodud veebipõhine teenuste kataloog, millesse ministeeriumid ja allasutused kannavad nende poolt pakutavad teenused. 2016. aasta lõpuks oli kaardistatud üle 1500 teenuse.
- Avatud on programm avalike teenuste koosvõime loomiseks. Lisaks toetatakse avalike e-teenuste ja baastaristu komponentide arendamist. Need tegevused panustavad otseselt teenuste kvaliteedi tõstmisesse ja tagavad pikemas perspektiivis ka teenustega rahulolu kasvu.
- Digitaalse kirjaoskuse arendamine isikliku heaolu suurendamiseks on olnud jätkuv prioriteet ja interneti mittekasutajate osakaal 16–74-aastaste Eesti elanike seas on vähenenud. Toetus „Digitaalse kirjaoskuse suurendamiseks“, mille tegevused panustavad antud sihttaseme täitmisesse, on edukalt käivitunud. Programmi 8,5 miljonilisest eelarvest on 2016. aasta lõpuks planeeritud 5,8 miljonit eurot. 2016. aastal planeeriti programmist tööstussektori töötajatele suunatud digitaalse kirjaoskuse koolitusprojekt, mille eesmärk on jõuda 3000. inimeseni eeskätt puidu-, metsa-, masina- ja

metallitööstuses. Olulise osa projekti sihtrühmast moodustab venekeelne elanikkond ning see viiakse ellu aastatel 2017-2020.

- 2016. aastal planeeriti kolmeosaline tegevuste pakett, mis sisaldas IKT-valdkonna ametite ja karjääriinfo uuendamist, karjääriinfo spetsialistide koolitamist ning oluliste sihtrühmade teadlikkuse tõstmist. 2016. aastal jõuti ellu viia paketi kaks esimest osa.
- Infoühiskonna arengukava 2014-2020 seab eesmärgiks kasvatada Eesti IKT-sektoris töötavate inimeste arvu aastaks 2020 võrreldes aastaga 2013 50% võrra. IKT-spetsialistide järelkasvu kindlustamiseks on oluline panustada tehnoloogiaerialade populariseerimisse, mille üheks võimaluseks on IKT- alase huvihariduse pakkumine. MKM viis 2015. aastal läbi pilootprojekti 36 IKT huviringijuhendaja koolitamiseks. Projekt osutus väga edukaks ning 2016. aastal otsustati hankida uus koolitus ja suurendada sihtrühma 200 inimeseni.
- Programmi raames jätkusid kolm pikaajalist koolitusprojekti kõrgemate IKT-oskuste arendamiseks – IT-õiguslane spetsialistide koolitus, rahvusvaheline koolitusprojekt infoühiskonna mõjust sotsiaalteaduste tudengitele ning kahe infoühiskonnaalase õppeaine (mh MOOC) ja õppetöö läbiviimine. Uue projektina käivitati IKT-sektori tööjõuprobleemi adresseeriv ümberõppeprogramm „Vali IT!“, mille eesmärk on ümber koolitada töötavaid kõrgharidusega inimesi tarkvaraarendajateks.
- Lairiba baasvõrgu arendamine (EstWin) ja kaardistamine jätkus ka 2016. aastal. 2015. aastal rajatud 1400 km-le lairiba baasvõrgule lisandus 2016. aastal täiendavad ca 1319 km.
- 2016. aastal rakendus Euroopa Liidu määrus e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul (eIDAS) määrus, millega reguleeritakse digitaalallkirja nõuded ja standardid Euroopa Liidu siseturul. Määrusega kehtestati Euroopa Liidu piiriüleised digitaalallkirjastatud dokumentide formaadid. 2017. aastal on kavas eIDAS-Node käivitamine. Teenuse pakkumine Eesti avalikule sektorile SSO autentimislahenduseks, mille kaudu saab tuvastada Eesti ja EL liikmesriikide kodanikke. Lisaks teenus, et Eesti kodanikke saavad tuvastada EL liikmesriikide avaliku sektori teenusepakkujad.
- 2016. aastal tehti ettevalmistusi Eesti X-tee ja Soome Palveluväylä ühendamiseks – tegevustega on planeeritud lõpetada 2017. aasta II kvartalis ning avada X-tee liikmetele võimalus realiseerida piiriüleseid teenuseid Soome Palveluväylä liikmetega.
- Alustatakse riigipilve juhiste väljatöötamist avalikule sektorile selle osas, milliseid pilveteenuseid millistel juhtudel kasutada võib. Seisuga 01. jaanuar 2017 on riigipilve pilootkeskkond kasutatav Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutuse pakutava teenusena. 2017. aasta jooksul on kavas hakata pakkuma riigipilve toodangukeskkonda.
- Jätkub portaali eesti.ee uuendamine. 2016. aastal koostati uus strateegia ja teostati arendustöid portaali tehnilise platvormi uuendamiseks. 2017. aastal jätkub koostöö teenusepakkujatega suunamaks teenused omaniku keskkonda. Lisaks tullakse välja tehniliselt ja vormiliselt uue eesti.ee portaaliga. Portaalil kasutajate autentimiseks kasutatakse eIDAS lahendust.
- 2016. aastal loodi võimekus ID-kaartide sertifikaatide kauguuendamiseks. 2016. aastal uuendas oma ID-kaardi tarkvara ja/või sertifikaate üle 80 000 kaardiomaniku. Protsess jätkub ka 2017 aastal. Lisaks on 2017. aastal kavas laiendada ID-kaardi baastarkvara tuge mobiilsetele operatsioonisüsteemidele (iOS, Android).

	Sihttase
--	-----------------

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tegelik 2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rahulolu avalike teenuste kvaliteediga 16–74-aastaste elanike hulgas Allikas: Riigi Infosüsteemi Amet	71%	76%	- (möödeta kse 2 aasta tagant)	79%	83%	85%	85%	85%
Rahulolu avalike teenuste kvaliteediga ettevõtjate hulgas Allikas: Riigi Infosüsteemi Amet	79%	82%	-	84%	86%	88%	90%	90%
Interneti mittekasutajate osakaal 16–74-aastaste Eesti elanike seas Allikas: Statistikaamet	15,8%	12%	12,8%	10%	8%	6%	5%	5%
100 Mbp/s või suurema kiirusega ühenduste osakaal interneti püsiühenduste koguarvust Allikas: Digital Agenda scoreboard	4,36%	10%	8,53% (juuni 2016)	14%	20%	40%	60%	60%

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks

- Jätkatakse avalike teenuste ja baastaristu arendamise toetamisega ning avalike teenuste koosvõime loomisega toetamisega.
- Olemasolevate ja uute infosüsteemide nutika arendamise tulemusena peaks mh kasvama rahulolu avalike teenustega nii elanike kui ka ettevõtjate hulgas. Heade teenuste arendamise ja rakendamise eelduseks on see, et teenuseid toetav baastaristu oleks heas korras, mistõttu rakendatakse taristuga seotud arenduste jaoks eraldi toetuskeeme (52,7 mln eurot).
- Vastavalt koalitsioonilepingule ja Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammile alustatakse IKT valdkonna arenguprogrammi. Programm koondab suure majandusliku või ühiskondliku mõjuga projektiideed, mis esialgse ettepaneku järgi keskenduvad neljale peamisele tegevussuunale: IKT-hariduse ja muude valdkondade töötajate IKT-oskuste edendamine, nutika välistööjõu sissetoomise hõlbustamine, e-Eesti nähtavuse suurendamine ja tööstuse digitaliseerimine (28 mln eurot).
- Avalike teenuste koosvõime loomise programmi planeeritud tegevused (mh näiteks koolitused-seminarid) aitavad kaasa teenuste taristu nutikale ja turvalisele arendamisele, toimimisele ja kasutuselevõtule. Tegevused panustavad üheskoos kvaliteetsemate avalike e-teenuste arendamisse ning nende aktiivsesse kasutuselevõttu (2,5 mln eurot).
- Jätkatakse digitaalse kirjaoskuse suurendamise investeeringutega. Programmi eesmärk on suurendada Eesti elanike digitaalset kirjaoskust ja tõsta kõrgemate IKT-oskustega täiskasvanute osakaalu. Programmi tulemusena suureneb arvuti- ja internetikasutajate hulk, kuid kasvab ka IKT-spetsialistide osakaal koguhõives. Ellu viiakse näiteks koolitusi erinevatele sihtgruppidele, ümberõppeprogramme, parandatakse IKT-alase huvihariduse kättesaamist jne (6,6 mln eurot).

- Jätkatakse koolide IKT taristu investeringutega, millega kaasajastatakse koolide kohtvõrk ja viiakse see vastavusse ülhariduskoolide kohtvõrkude nõuetega. Lisaks on võimalik koolidesse soetada kaasaegne esitlustehnika (7,5 mln eurot).
- Jätkatakse uue põlvkonna lairibavõrkude investeringutega, millega paraneb internetiühenduse kättesaadavus nendes piirkondades, kus seni lairibateenus ei ole lõppkasutajale kättesaadav olnud. Baasvõrgu arendamine loob eedlused selleks, et perspektiivis kasvaks kiire interneti püsiühendusega majapidamiste osakaal (7 mln eurot).
- Lairiba interneti juurdepääsuvõrkude väljaehitamine kohalikes omavalitsustes (20 mln eurot).

Infoühiskonna arengukava puudutavad dokumendid on leitavad siit:

<https://www.mkm.ee/et/tegevused-eesmargid/infouhiskond>.

Otselink arengukavale:

https://www.mkm.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/eesti_infouhiskonna_arengukava.pdf

2.3. Demograafia, riigivalitsemine ja kodanikuühiskond

2.3.1. Riigivalitsemine

Eesmärk ja mõõdikud:

Elanikkonna vajadustega arvestav ühtne ja tõhus riigivalitsemine.

Olulised 2016 ja 2017.a tegevused sihttasemetel täitmiseks

- Valitsus kinnitas haldusreformi elluviimiseks omavalitsuste algatatud ühinemised ning esitas ühinemissetepaneku omavalitsustele, kus elab vähem kui 5000 elanikku, v.a erandid. Lõpliku otsuse ettepaneku saanud kohalike omavalitsuste liitumise kohta teeb valitsus hiljemalt 15. juulil 2017.a. 2017.a sügiseks viiakse läbi nii kohaliku omavalitsuse volikogude poolt kui ka valitsuse poolt algatatud KOV ühinemised.
- Maavalitsuste ülesannete vähenemise tõttu otsustati maavalitsuste tegevus 1. jaanuarist 2018.a lõpetada. Maavalitsuste ülesanded jagatakse ministriumide valitsemisala asutuste ja kohaliku omavalitsuse üksuste või nende liitude vahel.
- Kiideti heaks tegevus- ja ajakava riigimajade loomiseks. Riigimajana käsitletakse riigi poolt pakutavate avalike teenuste paketti, mis on paigutatud klientide (Eesti elanikud ja ettevõtjad) huvidest lähtuvalt võimalikult soodsasse asukohta eelkõige maakonnakeskustes. Kava kohaselt koostatakse 2017. a juuniks otseste avalike teenuste pakkumise ja arendamise aluspõhimõtted, riigimaja toimemudel ning riigimajas pakutavate teenuste pakett. 2017. a detsembriks koostatakse teenuste pakett kõikide maakonnakeskuste lõikes.
- Kinnitati ettepanekud riigiasutuste töökohtade pealinnast väljaviimiseks.
- Kiideti heaks ettepanekud avaliku sektori bürokraatia vähendamiseks. Riigireformi elluviimise kontekstis on oluline järjepidevalt analüüsida riigiasutuste tegevuse eesmärgipärasust ning lihtsustada ja optimeerida töö- ning teenusprotsesse. Samuti on oluline muuta ettevõtjate suhtlemine riigiga võimalikult vähe koormavaks.
- Jätkus kesksetele teenustele üleminek läbi riigi tugiteenuste tsentraliseerimise ehk finants-, personali- ja palgaarvestuse koondamine Riigi Tugiteenuste Keskusesse.
- Viidi läbi riigihaldusega seonduvad analüüsid, mille alusel esitati ministriumide valitsemisalade ümberkorraldamise ettepanekud Vabariigi Valitsusele.

Kiideti heaks riigi osaluspoliitika valge raamat, mille põhimõtted aitavad kaasa äriühingute, sihtasutuste ning mittetulundusühingute sisulisemale ja efektiivsemale valitsemisele. Moodustati riigi äriühingute nõukogude nimetamiskomitee riigiettevõtete juhtimise parandamiseks ning depolitiseerimiseks.

- Valmis uus riigihangete seaduse eelnõu, millega muutub paindlikumaks ja lihtsamaks riigihangete korraldamine, väheneb hankijate ja ettevõtjate koormus ning menetlusele kuluv aeg ja raha.
- Toimus riigiteenistujate arendamine, et tagada valmisolek Eesti Euroopa Liidu eesistumiseks 2017. aastal.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tege-lik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Valitsemissektori kulutuste osakaal SKPs ei kasva Allikas: Rahandusministeerium	37,9% (2015)	Ei kasva		Ei kasva	Ei kasva	Ei kasva	Ei kasva	Ei kasva
Valitsussektori töötajate osakaal tööealises elanikkonnas ei kasva Allikas: Rahandusministeerium	12,0% (2015)	Ei kasva	11,9%	Ei kasva	Ei kasva	Ei kasva	Ei kasva	Ei kasva
Valitsuse töö efektiivsus Allikas: Institute for Management Development	33,69 punkti, 4. koht (2014)	Koht viie parema hulgas on säilinud		Koht viie parema hulgas on säilinud	Koht viie parema hulgas on säilinud	Koht viie parema hulgas on säilinud		
Osakaal elanikest, kes elavad kohalikes omavalitsustes, mis vastavad valitsuses kinnitatud võimekuse ja jätkusuutlikkuse kriteeriumitele. Allikas: Rahandusministeerium	(76%) (2015)	76%	76%	95%	95%	95%	95%	95%

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks

- Ettepanekud riigiasutuste pealinnast välja viimiseks viiakse ellu perioodil 2017-2019.
- Avaliku sektori sisese bürokraatia vähendamise algatuse rakendamine.
- Riigi tugiteenuste tsentraliseerimise jätkumine e tsentraalselt osutatud tugiteenuste arvu suurendamine Riigi Tugiteenuste Keskuse poolt (2018-2021). Avaliku ja erasektori arveldustes e-arvete menetluskeskkonna kasutamine, mis võimaldab hoida kokku kulusid ja vähendada tehnilist tööd (2018).
- Riigimajade – ühtne teenusvärv kodanikele ja ettevõtetele riigi nn otseste letiteenuste osutamiseks – loomine maakonnakeskustes (2018-2021).

- Riigi kinnisvarapoliitika kujundamine ja riigi osaluspoliitika kujundamine ning riigi ühtse personali- ja palgapoliitika kujundamine. Toimib sõltumatu nõukogu liikmete nimetamiskomitee äriühingute nõukogude mehitamiseks, mis tagab professionaalse äriühingute juhtimise läbi kompetentsete inimeste nimetamise nõukogudesse
- Ajakohastame riigihangete korraldust ning läheme täielikult üle elektroonilisele riigihangete süsteemile, mis võimaldab kokku hoida ca 12 mln eurot aastas (2018).

Haldusreformi läbiviimist toetavad tegevused

- Kohalike omavalitsuste teenustasemed on seostatud eelarveliste vahenditega ja sellest mudelist lähtutakse kohalike omavalitsuse finantseerimis põhimõtete kujundamisel (2018-2021).
- Omavalitsustele on antud üle riiklikke ülesandeid, mis suurendab nende otsustusõigust ja vastutust avalike teenuste osutamisel (2018-2020).
- KOV koostöö ja ühisasutuste loomise soodustamiseks on haldusreformi käigus vastu võetud KOV ühisasutuste tegevust reguleerivad seadusemuudatused ning rakendatud toetavaid meetmeid (nõustamine, koostatud juhendmaterjal jmt) (2018).

2.3.2. Kodanikuühiskonna arendamine

Eesmärk ja mõõdikud

Teotahtelised kodanikuühendused ning ühiskondlikult aktiivsed elanikud.

Olulised 2016. ja 2017. a tegevused sihttasemete täitmiseks

Tulemusvaldkonna alaeesmärgis „kodanikuühenduste poliitika kujundamises osalemine on ühiskonnas loomulik ja väärtustatud“

- 2016. aasta kevadel valmis Eesti Koostöö Kogu ja Riigikogu koostöös valitsusvälise internetipõhise arutelukeskkonna platvorm rahvaalgatus.ee, kus saab iga kodanik tõstatada probleeme ja teha ettepanekuid elektroonilises keskkonnas.
- Riigikantselei viis 2016.a läbi kaasamisprojektide hanked, mille eesmärk on kaasamise süsteemsuse toetamine, pakkudes lisarahastuse võimalusi kaasamispraktikate tugevdamiseks.

Alaeesmärgi „kodanikuühenduste mõju ühiskondlike probleemide ennetamisele ja lahendamisele ning inimeste heaolu parandamisele on kasvanud sotsiaalse innovatsiooni, sotsiaalse ettevõtluse ja avalike teenuste osutamisega“ eesmärgiks on teha kodanikuühendustest võimekad ja mõjusad ühiskondlike probleemide ennetajad ja lahendajad. Selleks kasutatakse sotsiaalset innovatsiooni, sotsiaalset ettevõtlust ja/või avalike teenuste osutamist.

- Statistikaametilt telliti riiklik statistika vabauhenduste kohta, sealhulgas on eraldi andmed sihtasutuste ja mittetulundusühingute kohta.
- Siseministeriumi eestvedamisel kutsuti kokku ja käivitati rahastajate võrgustik, kus tutvustati laiemalt „Ühenduste rahastamise juhendmaterjali“ ja lepiti kokku edasistest tegevustes.
- Vabauhenduste liit EMSL poolt koostatas vabauhenduste rahastamise variraportiti, milles hinnati rahastuspraktikaid ja tehti soovitusi rahastuspraktikate parandamiseks.
- 2016. aastal viis Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik läbi Hasartmängumaksu Nõukogu poolt rahastatud sotsiaalteenuse koosloome arenguprogrammi, milles osales kuus meeskonda/vabauhendust, 12 ametnikku ja 5 vabatahtlikku. Arenguprogramm kestis jaanuarist detsembrini, kokku toimus 10 ühist töötuba ja vabauhendused said üle 100

tunni nõustamist. Samuti toimus 2016. aastal vabauhenduste juhtidele suunatud kaks action learning programmi, milles osales kokku kümme organisatsiooni.

Alaeesmärk „võimekad kodanikuühendused, kellel on piisavad ressursid arenguks ja mõjusaks tegutsemiseks“

- MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant töötas 2015. aastal välja Vabatahtliku Sõbra märgi kontseptsiooni. 2016. a jätkus nende vabauhenduste koolitamine ja nõustamine, kes taotlesid Vabatahtliku sõbra märki. Vabatahtliku sõbra märgiga on tunnustatakse ühenduste vabatahtliku tegevuse kvaliteeti.
- Osaleti Euroopa Vabatahtlike Keskuse (CEVi) tegevustes, mis annab ülevaate Euroopa vabatahtliku tegevuse kogemustest ja praktikatest, samuti võimaluse luua uusi koostöökontakte ja kaitsta vajadusel huvisid.
- 2017. aastal koostatakse Vabariigi Valitsusele analüüs ja ettepanekud vabauhenduste rahastamisallikate mitmekesistamiseks.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tege-lik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Eesti kodanikuühiskonna üldine elujõulisus Allikas: vabauhenduste elujõulisuse indeks (USAID) (tulemused avaldatakse eelneva aasta kohta)	2,0 (2013)	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9
Kodanikuühenduste osakaal, kes saavad toetust kolmest või enamast rahastamisallikast Allikas: uuring „Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis“	38% (2014)	Uuringut läbi ei viida	Mõõdi- kut ei seira- tud ¹	40%	41%	43%	45%	45%
Vabatahtlikus tegevuses osalemise määr ja keskmine vabatahtliku tegevuse maht Allikas: uuring „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis“	31% / 63 tundi (2013)	32%/68 tundi	Mõõdi- kut ei seira- tud ²	33%/ 70 tundi	35%/ 80 tundi	36% / 90 tundi	36% / 90 tundi	36% / 90 tundi

¹ Mõõdikut seiratakse uuringus „Kodanikualgatuse institutsionaliseerumise uuring“, mis viiakse läbi 2018. aastal.

² Mõõdikut seiratakse uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis“, mis viiakse läbi 2017. aastal.

Olulised tegevused 2018–2021 eesmärkide täitmiseks

- Täpsemate statistiliste andmete kogumine vabauhenduste kohta läbi rahastajate võrgustiku, mis soodustab omavahelist koostööd ja korraldab rahastamisprotsesse;
- E-demokraatia tagamiseks jätkatakse e-osalemise kanalite arendamist;
- Läbi rakkerühma jätkatakse sihtgruppide teavitamist sotsiaalsest innovatsioonist ja sotsiaalsest ettevõtlusest;
- Jätkatakse MTÜ-des senisest enam vabatahtlike kaasamisega.
- Suurendatakse avaliku sektori ja vabauhenduste vahelist strateegilist partnerlust.

Rohkem infot kodanikuühiskonna arengukava ja selle tegevuskava täitmisest leiab aadressilt: <https://www.siseministerium.ee/et/tegevusvaldkonnad/kodanikuuhiskond>

Kodanikuühiskonna arengukava 2015-2020 rakendusplaani kogumaksumus perioodiks 2017-2020 on 7 461 200 eurot, 2021. aasta maksumus on 1 8656 300 eurot.

2.4. Teadus- ja hariduspoliitika

2.4.1. Teadus

Eesmärk ja indikaatorid:

Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni arendamise üldeesmärk on luua soodsad tingimused tootlikkuse ja elatustaseme kasvuks, heaks hariduseks ja kultuuriks, Eesti kestmiseks ja arenguks.

Eesmärk viiakse ellu teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni programmi kaudu. Teaduse valdkonna hetkeolukorra analüüsiga saab tutvuda 2016. a Haridus- ja Teadusministeeriumi aastaanalüüsis.

Eestis on välja kujundatud kvaliteedikonkurentsil põhinev, toimiv ja arenev teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (edaspidi TAI) süsteem ning ettevõtlussektori tugistruktuur. Teadusvaldkonnas kasvab teadlaste rahvusvahelise koostöö aktiivsus ja teaduse kõrget taset näitav publitseerimisaktiivsus ja edukus ELi teadus- ja arendustegevuse (edaspidi TA) raamprogrammis Horisont. Ettevõtlussektori tellimused avalikule sektorile moodustavad Eestis aga vaid 4,7% avaliku sektori TA mahust (2015. a). Eesti jääb OECD ja Euroopa Liidu keskmisest maha ligikaudu 2 korda. Teine Eesti eripära on kõrge projektipõhisus ja välismaa allikate suur osakaal teaduse rahastamises – eriti avalikus sektoris teostatud TA puhul.

Eesti TA kulutuste tase on langenud 2,31% SKP-st aastal 2011. 1,50%-ni aastaks 2015. Seejuures on ettevõtlussektori kulutused langenud vastavalt 1,48%-lt 0,72%-le. TA kulutuste protsentuaalne osakaalu langust on mõjutanud ka SKP kasv. Langustrendi jätkudes ei ole eesmärgiks seatud sihttasemete täitmine realistlik. 2015. aastast on Eesti positsioon Euroopa Liidu riikide võrdluses EISI tabelis langenud (14. koht), mis kajastub selles, et nii 2015 kui 2016. aasta Euroopa innovatsiooni tabelites on Eesti liigitatud varasemaga võrreldes tase allpool olevasse „mõõdukate innovaatorite“ gruppi.

Vabariigi Valitsuse fookuses on perioodil 2017-2019 ettevõtete rahastamise suurem kaasamine teadus- ja arendustegevusse ning ettevõtete koostöö stimuleerimine ülikoolide ja teadusasutustega. Eesmärgiks on seatud viia avaliku sektori teadus- ja arendustegevuse rahastamise 1 protsendini SKT-st, sh kasvatada asutuste baasfinantseerimist olulisel määral. Tegeletakse ka vajadusega tagada teadlaste ja inseneride järelkasv, sh pöörata senisest enam tähelepanu doktoritööpe efektiivsuse tõusule ja süsteemsele arendamisele.

Olulised 2016.a ja 2017.a tegevused

- teadus- ja arendustegevuse põhiinstrumentide (institutsionaalne ja personaalne uurimistoetus, baasfinantseerimine jt) rakendamine (2017. a eelarve - 56,3 mln eurot). 2016. a lepiti RES-is kokku teaduse põhirahastuse tõus alates 2017. a riigieelarvest 8,0 mln eurot ja 2017. aastal lepiti kokku aastaks 2018 lisarahastus 6,5 miljonit eurot (5,5 mln eurot läbi Haridus- ja Teadusministeeriumi ja 1,0 mln läbi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi), mis hoiab riigipoolse rahastamise osakaalu SKP suhtes 2017. aasta tasemel. Teadusasutuste baasfinantseerimise ja uurimistoetuste omavaheline suhe on 2017. aastal 30%/70%. 2016. aastal kasvas baasfinantseerimine võrreldes 2015. aastaga 50% võrra, tõustes seniselt 9,3 mln eurolt 13,9 mln euroni (kasv 4,6 mln) ning sealt edasi 2017. aastal kasvas 3,0 mln euro võrra 16,9 mln euroni. Eesmärgiks on, et teadusasutuste baasfinantseerimise ja uurimistoetuste omavaheline

suhe oleks 50/50.

- Institutsionaalne arendusprogramm teadus- ja arendusasutustele ja kõrgkoolidele (ASTRA), sh teadus- ja õppehoonete rajamine; doktorikoolide toetamine; tehnosiirde soodustamine; asutuste ühinemiste toetamine (23,7 mln eurot),
- teadusasutuste ja ettevõtete koostöö toetamine ja motivaatorite loomine erakapitali kaasamiseks teadus- ja arendustegevuse rahastamisse, sh nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondade rakendusuuringute toetamine (6,6 mln eurot),
- teaduse ja kõrghariduse rahvusvahelistumise toetamine, sh mobiilsus ja järelkasv (2017. a 10,0 mln eurot),
- teaduse tippkeskuste toetamine (2017. a 7,1 mln eurot),
- teaduse infrastruktuuri väljaarendamine teekaardi alusel ja osalemine ESFRI teekaardi jt rahvusvahelistes teaduse infrastruktuurides (2017. a 6,6 mln eurot),
- teadusraamatukogudele juurdepääsu tagamine elektroonilistele teadusinfo andmebaasidele ja teadusraamatukogude teavikute hankimise toetamine (2017. a 5,0 mln eurot, alates 2017. a tagatud püsiv rahastamine),
- Eesti arengule oluliste teadus- ja haridussuundade toetamine, sh riigi vajadustest lähtuvate uuringute läbiviimise toetamine ja riigiasutuste TA alase võimekuse tõstmine (RITA meetme 2017. a eelarve - 4,9 mln eurot),
- ülikoolide, teadusasutuste ja rakenduskõrgkoolide võrgu ülevaatamine ja konsolideerimine,
- teadus- ja arendusasutuste korralise evalveerimise läbiviimine 2017.aastal.

Indikaator	Alg-tase 2015	Siht-tase 2016	Tege-lik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Teadus- ja arendustegevuse investeringute tase SKPst (%) , sh erasektori TA kulutused SKPst (%). Allikas: Eurostat, Statistikaamet.	1,50/ 0,72 (2015)	2,2/ 1,4	selgub 2017	2,4/ 1,4*	2,6/ 1,6*	2,8/ 1,8*	3,0/ 2,0*	3,0/ 2,0*
Koht ELi innovatsiooniliidu tulemustabelis Allikas: Innovatsiooniliidu tulemustabel	13. (2015)	12.	14.	12.	11.	11.	10.	10.

* Prognoositavad saavutustasemed on määratud vastavuses RESis kavandatud tegelike vahendite ja erasektori TA kulutuste prognoosiga. *Prognoositavad sihttasemed on järgmiselt: 2017 – 1,60/0,79; 2018 – 1,63/0,83; 2019 – 1,58/0,88; 2020 – 1,56/0,93; 2021 – 1,57/0,98.* Prognoositavad saavutustasemed tuginevad Rahandusministeeriumi 2017. a kevadisele majandusprognoosile ja uuendatakse igaaastaselt.

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks:

Jätkatakse 2016.-2017. a tegevuste elluviimist, teaduse põhirahastuse suurendamine 5,5 mln euro võrra, sh:

- teadusasutuste ja ülikoolide teadusrahastuse proportsioonide muutmine, baasrahastuse osakaalu kasvamine (sihttase – 50% põhiinstrumentide mahust),

- majanduse kasvualdkondade (sh IKT) teadustegevuse toetamine.

Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2014-2020:

https://www.hm.ee/sites/default/files/59705_teadmistepohine_eeesti_est.pdf

2.4.2. Haridus

Eesmärk ja indikaatorid

Kõigile Eesti inimestele on loodud nende vajadustele ning võimetele vastavad õpivõimalused kogu elukaare jooksul, et tagada neile isiksusena väärika eneseteostuse võimalused ühiskonnas, töö- ja pereelus.

Eesmärk viiakse ellu [ühiksa Eesti elukestva õppe strateegia programmi](#) ja noortevaldkonna programmi kaudu. Hariduse valdkonna hetkeolukorraga saab tutvuda 2016. a Haridus- ja Teadusministeeriumi aastaanalüüsis.

Olulised 2016. a ja 2017. a tegevused

Pädevad ja motiveeritud õpetajad ning koolijuhid

- õpetajatele väärika töötasu tagamine. Valitsusliidu aluspõhimõtted näevad ette õpetajate keskmise palga kasvu 120 protsendini Eesti keskmisest ehk samale tasemele kõrgharidusega spetsialisti keskmise palgaga ning omavalitsuste motiveerimist lasteaiasõpetajate palkade tõstmisel kooliõpetajate palga alammääraneni. 2016. a oli munitsipaal-üldhariduskoolide õpetajate keskmine brutopalk 5% võrra kõrgem Eesti keskmisest palgast. 2017. a saame prognoositavalt seda taset hoida;
- õpetajaameti mainekuvandit tõstvate programmide loomine ja läbiviimine erinevatele sihtrühmadele: töötavad õpetajad, noored, kes võiksid õpetajaks õppida ning töötavad inimesed, kes kaaluvad õpetajaks saamist. Jätkuvad õpetajakoolituse stipendiumid, noore õpetaja lähtetoetused ja algaja õpetaja kutseaasta läbiviimise toetamine (2017. a eelarve 1,5 mln eurot).

Elukestva õppe võimaluste ja töömaailma vajaduste vastavus

- oskuste koordineerimisüsteem OSKA (2017. a eelarve 0,8 mln eurot), mis annab infot tööturul vajaminevate ametite ja oskuste kohta, et teha tõenduspõhiseid otsuseid õppekavaarenduses, koolitustellimustes ja karjäärinõustamisel. 2017. a valmib tööturu oskuste vajaduse ja õppe pakkumise analüüs 6 valdkonnas;
- teadlikkuse tõstmine elukestvast õppes ja õppimisvõimalustest ning meetmed haridustee katkestanud täiskasvanute tagasitoomiseks formaalharidusse (2017. a eelarve 1,4 mln eurot). Täiskasvanute gümnaasiumidesse naasvatele täiskasvanutele pakutakse õppimisoskusi arendavaid koolitus ja lisa- või tasanduskursusi erinevates õppeainetes. Elukestva õppe populariseerimiseks arendatakse koostööd raamatukogudega, laiendatakse piirkondlikke koostöövõrgustikke, viiakse läbi meediakampaaniad jt.;
- täiendus- ja ümberõppe kursused täiskasvanutele (2017. a eelarve 9,4 mln eurot). 2016. a osales koolitustel ca 12 000 täiskasvanut, kellest 21% olid keskhariduseta. 2017. aastal jätkatakse täiendus- ja ümberõppe ning võtmepädevuste arendamise koolituste pakkumist neile sihtrühmadele, kes on elukestvas õppes vähem aktiivsed: ilma keskhariduseta täiskasvanud, erialase hariduseta täiskasvanud ning aegunud oskustega täiskasvanud;

- töökohapõhise õppe laiendamine (2017. a eelarve 4,8 mln eurot). 2016. a lõpuks kaasati õpipoisiõppesse üle 1200 õppija ja 334 ettevõtet. 2017. a eesmärk on saavutada õpipoisiõppes ca 3 000 osalejat;
- tõrjutusriskis noorte kaasamine ja noorte tööhõivevalmiduse parandamine. Tihendatakse noorte kokkupuudet tööeluga ning arendatakse välja terviklik tugiteenuste pakett ca 8 600-le noorele³, kes ei õpi ega tööta. 2016. a lõpuks osales meetme raames noorsootöö teenustes ca 12 000 noort, sh 2 000 noort, kes ei õpi ega tööta;
- õppe- ja karjäärinõustamise teenused lastele ja noortele Rajaleidjate keskustes (2017. a eelarve 4,0 mln eurot). Aastas saab ca 27 000 inimest individuaalset õppenõustamist ja karjääriteenuseid. Siht on, et kõik põhikoolilõpetajad läbiksid karjäärinõustamise, mis aitaks neil langetada läbimõeldud õppimis- ja erialavaliku otsuseid ja toetaks haridustee jätkamisel. Rajaleidja keskuste töö toetab ka erivajadustega õppurite toimetulekut tavakoolis ja aitab vähendada väljalangevust.

Digipööre elukestvas õppes

- keskkoolides e-õppe võimaluste laiendamine – tagatakse digitaalse õppematerjali kättesaadavus gümnaasiumi riikliku õppekava kõigi kursuste läbiviimiseks (2017.-2018.a eelarve 3,5 mln eurot);
- õpilaste ja õpetajate digioskuste arendamine (2017. a eelarve 0,5 mln eurot);
- infotehnoloogia õppimise võimaluse tagamine vähemalt 80% üldhariduskoolides (2017.a eelarve 0,3 mln eurot).

Muutunud õpikäsitus ja võrdsed võimalused elukestvaks õppeks

- noorte huvitegevuse toetuskeem (2017. a – 6 mln eurot; alates 2018. a – 15 mln eurot). Toetuse eesmärk on muuta huvitegevus ja huviharidus 7–19-aastastele noortele paremini kättesaadavaks ning pakkuda mitmekesisemaid võimalusi vähemalt kolmes valdkonnas: kultuur, sport ning loodus- ja täppisteatudused ja tehnoloogia;
- kiusamisennetuse laiendamine, mille raames saavad lasteaiad, üldhariduskoolid ja kutsekoolid valida omale sobivaima kiusamisennetuse programmi. Kiusamisennetuseks on planeeritud alates 2017. a vahendeid 0,4 mln eurot;
- Eesti-sisene õpilasvahetuse programm, eesti keele teise keelena digitaalse õppevara väljatöötamine, keelekümblusprogrammi laiendamine, eesti keele kui teise keele ainekava kaasajastamine jm (2017. a eelarve 3,4 mln eurot). Tänu nendele tegevustele suurenes eesti keelest erineva emakeelena eesti keelt vähemalt B1 tasemel oskavate põhikooli lõpetajate osakaal;
- uus rahastamismudel kõrghariduses (alates 1.01.2017), mis sisaldab tulemusrahastuse komponenti. Sihiks on, et rahastamismudeli muutmise tõttu pööravad kõrgkoolid suuremat tähelepanu õpingute katkestamise ennetamisele ja hoiavad oma tegevuse fookuses ka teised elukestva õppe strateegia eesmärgid, sh õpirände ja rahvusvahelistumise;
- 1.09.2017 minnakse kutseõppes täies mahus üle väljundipõhiste õppekavadele. Lisaks piloteeritakse uusi, võtmepädevusi tugevdavaid ja erialade valikuid tutvustavaid

---

³ Perioodi lõpuks.

kohanemisprogramme, et vähendada kutseõppes väljalangevust (kolm kohanemisprogrammi kogueelarvega 2016.-2017. a 0,2 mln eurot).

Indikaator	Sihttase							
	Alg-tase 2015	Siht-tase 2016	Tegelik 2016	2017	2018	2019	2020	2021
Munitsipaalkoolide õpetajate keskmine palgatase võrreldes riigi keskmise palgaga	107	105	105	105	täpsus tub 2017	120*	120*	120*
30-aastaste ja nooremate õpetajate osakaal (%) Allikas: EHIS	10,6	11,5	10,7	12	12,5	12,5	12,5	12,5
Madala haridustasemega mitteõppivate 18–24-aastaste osakaal (%) . Allikas: Eurostat	12,2	10,5	10,9	<10	<10	<9,5	<9	<9
Eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25-64 aastased) osakaal Allikas: Statistikaamet, HTMi arvutused	28,9	28	28,5	27	26	alla 26	25	25
25–64-aastaste täiskasvanute elukestvas õppes osaluse määr (%) Allikas: Eurostat	12,4	15	15,7	16,5	18	19	20	20
Kolmanda haridustasemega 30–34-aastaste osakaal earühmas (%) Allikas: Eurostat	45,3	40	45,4	40	40	40	40	40
4-aastaste kuni kooliealiste laste osakaal alushariduses (%) Allikas: Eurostat	91,7	92	selgub 2017	94	95	95	95	95
Eesti keelest erineva emakeelega põhikooli lõpetajate osakaal, kes valdavad eesti keelt vähemalt tasemel B1 (%) Allikas: HTM	67,5	70	68,7	74	78	82	90	90
Eesti keelest erineva emakeelega gümnaasiumilõpetajate osakaal, kes oskavad eesti keelt vähemalt C1 tasemel (%) Allikas: HTM	17,5 (2016)	-	-	20	22	25	30	30

Indikaator	Alg-tase 2015	Siht-tase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Eesti keel teise keelena põhikooli lõpueksami ja gümnaasiumi riigieksami keskmine sooritustulemus Allikas: HTM	67/73	70/72	69/73	70/73	71/74	73/74	75/75	75/75

* Prognosistavad saavutustasemed vastavalt RESis kavandatud tegelikele vahenditele on järgmised: 2018 - 104; 2019 - 109; 2020 - 104; 2021 - 99. Prognosistavad saavutustasemed tuginevad Rahandusministeeriumi 2017. a kevadisele majandusprognoosile ja uuendatakse igaaastaselt.

Olulised tegevused eesmärkide täitmiseks 2018-2021

- 2016.-2017. a tegevuste jätkamine;
- õpetajate keskmise palga tõusuks on järgmisel 4 aastal planeeritud kokku üle 246 mln euro; õpetajate palga tõusu toetamine 2018. a 35,9 mln eurot; 2019. a - 67,8 mln eurot, 2020.a. 70,8 mln eurot ja 2021.a. 70,8 mln eurot. Lasteaiaõpetajate palgatõusu motiveerimise programmi panustatakse järgmisel neljal aastal 57 mln eurot; 2018. a – 12,0 mln eurot; 2019.-2021. a – 15,0 mln eurot aastas;
- koolivõrgu korrastamine, tagamaks valikuterohket, kvaliteetset ja kättesaadavat üldkeskharidust 2018. a 37 mln eurot ja 2019. a 48,5 mln eurot (alates 2018. a lisanduvad 0,5 mln maagümnaasiumide toetamiseks ja 1,2 mln eurot riigigümnaasiumide loomise toetamiseks);
- toetuse suurendamine koolipidajatele, et tõsta õpilastele vajalike esmatasandi tugiteenuste kättesaadavust ja viia ellu tegevused hariduslike erivajadustega õpilaste toetamiseks haridussüsteemis (alates 2018. a täiendavalt 6 mln eurot tugiteenuste kättesaadavuse parandamiseks ja toetus erivajadustega õpilaste õppekorralduse toetamiseks);
- rahastamismudeli uuendamine kutsehariduses eesmärgiga tekitada lisaks baasrahastusele tulemusrahastamise komponent, millega toetada väljalangevuse ennetust, õppekasvatustöö tulemuslikkust, ettevõtete koostööd ning rakendada tugimeetmeid;
- koolitoidu toetuse suurendamine 0,78 eurolt 1 euroni (6 mln eurot);
- pilootprogramm, mille raames lubatakse pedagoogiliselt põhjendatud paindlikkust keele- ja aineõppe läbiviimisel kindlaks määratud gümnaasiumites koos süvendatud eesti keele õppega nii, et gümnaasiumilõpetajad saavutaksid kuue aasta jooksul eesti keele C1-taseme (1 mln eurot);
- ujumise algõppe taseme tõstmise toetamine (1,2 mln eurot);
- tegevused doktorantuuri tulemuslikkuse tõstmiseks, sh doktoranditoetuse kasv (5 mln eurot).

Eesti elukestva õppe strateegia 2020:

<https://www.hm.ee/et/elukestva-oppe-strateegia-2020>

2.4.3. Eesti keel ja eestlus

Eesmärk ja indikaatorid

Tagada eesti keele kestmine ja areng kõigis eluvaldkondades.

Eesmärk viiakse ellu keeleprogrammi kaudu. Valdkonna hetkeolukorraga saab tutvuda 2016. a Haridus- ja Teadusministeeriumi aastaanalüüsis.

Olulised 2016. a ja 2017. a tegevused

- Toimub eesti keele uurimine, keelekogude arendamine ja mainekujundus (2017. a eelarve – 2,1 mln eurot). Arendatakse keelehooldussüsteemi ja e-keelenõustamist. 2017. aastal valmivad „Eesti keelestrateegia 2018-2027“ ning praeguste riiklike programmide tegevusi jätkavad „Eestikeelse terminoloogia arenduskava 2018-2027“, „Eestikeelsete kõrgkooliõpikute arenduskava 2018-2027“ ja „Rahvuskaaslaste programm 2014-2020“.
- Luuakse tingimused eesti keele valdamiseks, kasutamiseks ja väärtustamiseks haridussüsteemis, sh eestikeelsete kõrgkooliõpikute väljaandmine, keelega seotud koolivälised tegevused. 2019. aastaks peab ilmuma 30 erialaterminoloogiat kinnistavat kõrgkooliõpikut;
- Valmistatakse ette ja korraldatakse 4 korda aastas eesti keele eksameid kõigil keeletasemetel (A2-C1). Eesti keele tasemeeksami edukalt sooritanuile tagastatakse keeleõppekulud riigieelarvest;
- Pakutakse eesti keele õpivõimalusi avalikus sektoris töötavatele ebapiisava keeleoskuse ja nõrgema konkurentsivõimega inimestele;
- Alustatakse eesti keele B1-taseme e-õppe kursuse arendusega, mis võimaldab eesti keelt õppida Eestis elavatel eesti keelest erineva emakeelega inimestel, rahvuskaaslastel välismaal ning huvilistel üle kogu maailma;
- Alustatakse eesti-vene-eesti digitaalse sõnastikukeskkonna arendusega, mille eesmärk on tõsta kirjeldatud sõnastike kui digitaalse õppevaraga õpilaste keeluskustaset, samuti nii õpilaste kui ka õpetajate digipädevust;
- Toetatakse Ida-Virumaa lasteaia-, põhikooli- ja gümnaasiumiõpetajate keeleõpet. 2017. aastal peab keeleõppekursustel osalema 200 haridusvaldkonna töötajat ning 75% neist kursuse edukalt lõpetama;
- Toetatakse eesti keele ja kultuuri õpetamist rohkem kui 30 erineva riigi kõrgkoolis (eesti keelt õpetab väljaspool Eestit u 100 õpetajat ja 50 lektorit). Valmistatakse ette lõppeva „Eesti keele ja kultuuri akadeemilise välisõppe programmi“ jätkukava. Lisaks akadeemilisele õppele toetatakse keeleõpet eestlaste kogukondades mitmetes riikides asuvates üldharidus- ja pühapäevakoolides, seltsides, lasteaedades, mudilasringides ning keelekursustel. (2017. a ca 0,9 mln eurot).

				Sihttase				
Indikaator	Algtase	Siht-tase 2016	Tegelik 2016	2017	2018	2019	2020	2021

Indikaator	Algtase	Siht-tase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Gümnaasiumihariduse omandanud noorte eesti keele kui emakeele lõpueksami keskmine tulemus punktides (maksimaalne 100) Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium	63,2	>58	64	>58	>64 ^[1]	>64	>64	>64
Eesti keele õppes ja päevadel Eestis ja välismaal osalevate väliseestlaste arv Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium	3670	3700	3 500	4300	4500	5250	5250	5250
Eesti keele tasemeeksami (tasemed A2-C1) sooritanute osakaal, % Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium	52,5	54	55,7	54	54	55	55	55
Eesti keelt emakeelena mitte rääkivate ühiskonnaliikmete enesehinnangulise aktiivse eesti keele oskus (%) Allikas: Eesti Integratsiooni Monitooring (EIM) ^[2]	37 (2015)	-	-	38	-	-	40	-

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks:

- 2016.-2017. a tegevuste jätkamine;
- eesti keele terminoloogia andmebaaside arendamine ja täiendamine;
- eesti keelest erineva ema- või kodukeelega täiskasvanute keeleõppe võimaluste laiendamine.

2.5. Kultuur ja sport

2.5.1. Kultuur

Eesmärk ja mõõdikud

Kultuuripoliitika eesmärgiks on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades

^[1] RES sihttase ühtlustatud Keeleprogrammi sihttasemega

^[2] Integratsiooni monitooringut viiakse läbi iga kolme aasta tagant.

eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks.

Olulised 2016. a ja 2017.a tegevused eesmärkide täitmiseks

- Tuginedes eelnevale heale praktikale, otsustas Kultuuriministeerium eraldada 2016. aasta lõpus Eesti Kirjanike Liidule ja Eesti Kunstnike Liidule vahendeid veel kolme kirjaniku ja kunstniku palkamiseks. Palgasaajate arv tõuseb 2017. aastal seniselt kümnelt kaheksateistkümneme loovisikule. Riigi toetus 2017. aasta palgakulude katteks on 283 tuhat eurot.
- Detsembris 2016 sõlmiti Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsiooniga (TALO) ühiste kavatsuste kokkulepe, mille kohaselt on kõrgharidusega kultuuritöötaja⁴ brutotöötasu alammäär 2017. aastast 942 eurot kuus. 2016. aastal võimaldas kultuuritöötajate palgafondi kasv tõsta kultuuritöötajate miinimumpalka 13,5% ehk 830 eurole kuus. Kultuuriministeeriumi eesmärk on vastavalt Riigikogu poolt kinnitatud visioonidokumendile „Kultuur 2020“ seatud eesmärgi täitmine, et riigilt palka saavate kõrgharidusega kultuuritöötajate miinimumtasu on aastaks 2020 võrdne Eesti keskmise palgaga.
- Rahvusvahelistumise eesmärgi raames piloteeriti 2016. aastal välisrahastusel toodetavate filmide toetusmehhanismi Film Estonia ning riik suurendas fondi mahtu poolelt miljonit ühele miljonile eurole 2017. aastal. Finantsstiimul on mõeldud väliskapitalil põhineva audiovisuaaloodangu tootmise toetamiseks Eesti territooriumil. Üks miljon eurot tagasimaksefondi toob Eesti filmisektoriga seotud sektoritesse täiendavat käivet vähemalt 3 miljonit eurot.
- Riigi- ja erasektori koostöös loodi 2015. aastal Sihtasutus Eesti Pillifond, eesmärgiga toetada helikunsti läbi muusikainstrumentide soetamise. Pillifondi tegevus käivitus 2016. aastast ja soetatud on kuus ajaloolist ning kõrgetasemelist instrumenti, mis anti konkursi tulemusel 2017. aasta alguses muusikutele üle. Tegevustoetus Sihtasutusele Eesti Pillifond on 20 tuhat eurot aastas.
- Eesti Lastekirjanduse Keskuse eestvedamisel taastati traditsioon kinkida kõikidele Eestis sündivatele lastele raamat.
- Jätkuvad ettevalmistused 2018. aasta Londoni raamatumessiks, kus Eesti on koos Läti ja Leeduga maailma ühe olulisema raamatumessi peakülaline.
- Rahvusvahelises koostöös saab teoks Eesti osalemine rahvuspilejoniga 2017. aastal Veneetsia 57. kunstibiennaalil. 2017. aasta toetus osalemiseks Veneetsia Kunstibiennaalil on 80 tuhat eurot.

---

⁴ Kultuuritöötajaks loetakse töötajat, kes töötab riigiasutuses (sh Muinsuskaitseamet), riigi osalusega eraõiguslikus sihtasutuses või avalik-õiguslikus asutuses töökohal, mis on kõrgharidusnõudega või kõrgema kutsekvalifikatsiooninõudega või spetsiifiliste erialaste teadmiste nõudega, kus erialaseid teadmisi ja kogemuslikku pädevust võib võrdsustada kõrghariduse või kõrgema kutsekvalifikatsiooniga.

- Ruumipoliitika alase kompetentsi koondamiseks ja ruumilise arengu parendamiseks vajalike sekkumiste kavandamiseks ning ettepanekute esitamiseks luuakse ministeeriumide ülene ruumiloome ekspertgrupp.
- Säilituseksemplari seadus ning sellega seotud kultuuriministri rakendusakti jõustumine 2017. aasta algusest tegi Eestist maailmas esimese riigi, kus seadus kohustab koguma ja säilitama kõiki väljaandeid ka digitaalselt. Seeläbi on loodud alus maailma parimale kultuuripärandi digiarhiivile, millega on suurenenud Eesti Rahvusraamatukogu roll nii väljaannete kogumisel, säilitamisel kui ka suurenenud sidusus raamatukogudele teenuste osutamisel.
- Jätkub Kultuuriministeeriumi haldusala muuseumide organisatsiooniline ümberkorraldamine. Eesmärk on 2019. aasta lõpuks Kultuuriministeeriumi haldusala muuseumivõrgustik korrastada.
- Jätkub laulu- ja tantsupeo traditsiooni toetamine. 2017. aastal toimub XII noorte laulu- ja tantsupeo „Mina jään“. Koostöös Tallinna Linnavalitsuse ja MTÜ-ga Spordiseltsi Kalevi on sõlmitud hea tahte koostöölepe, mille raames soovitakse kaasajastada Kalevi staadion 2019. aasta tantsupeoks. 2017. aastal eraldatakse Kalevi Keskstaadioni rekonstrueerimiseks Kultuuriministeeriumi eelarvest üks miljon eurot.
- Valmistatakse ette muinsuskaitse seadus ja muinsuskaitse reform, et aidata kaasa kultuuripärandi säilimisele, sh kultuuriväärtuste valdkonna strateegilisele planeerimisele ning ühiste ressursside paindlikumale ja efektiivsemale kasutusele.
- Uutest kultuuri valdkonna investeringutest on silmapaistvamad Eesti Rahva Muuseumi avamine, SA NUKU suure saali, Eesti Rahvusarhiivi ja Rakvere teatrimaja kino-proovisaali valmimine.
- Olemasolevate hoonete korrastamisest ja tehnoloogia arendustest võib esile tuua Ugala teatrimaja renoveerimise, Eesti Ajaloomuuseumi Maarjamäe kompleksi, Eesti Rahvusringhäälingu uudistemaja rekonstrueerimise ning Vanemuise ja Endla teatri tehnoloogia uuendamise.
- Jätkuvalt toimub kunstide ja kultuuriväärtuste valdkondlike organisatsioonide tegevuste toetamine.
- Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsiooni ning rakendusaktide väljatöötamine ning toetussüsteemi käivitamine 2017. aastal.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tege-lik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Teatrikülastuste arv Eestis Allikas: Eesti Teatri Agentuur	1,1 mln (2015)	1 mln		1 mln	1 mln	1 mln	1 mln	1 mln
Lavastuste arv Allikas: Eesti Teatri Agentuur	511 (2015)	450		465	465	465	465	465
Uuslavastuste arv Allikas: Eesti Teatri Agentuur	215 (2015)	-		180	180	180	180	180

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tege-lik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Eesti filmide publiku turuosa kinolevis (%)* Allikas: Eesti Filmi Instituut	10,7 (2016)	7	10,7	7	12	10	10	10
Kinokülastajate arv (mln)* Allikas: Eesti Filmi Instituut	3,3 (2016)	-	-	-	3,0	3,0	3,0	3,0
Tõlked eesti keelest teistesse keeltesse (ilukirjandus/nimetust) Allikas: Eesti Kirjanduse Teabekeskus	76 (2015)	71		74	77	77	80	80
Edasijõudmine „disainiredelil“: ettevõtete protsentuaalne hulk, mis kasutavad disaini „disainiredeli“ 2., 3. ja 4. astmel Allikas: TNS Emor/ Eesti Disainikeskus	45% (2013)	-		51%	55%	58%	60%	60%
Muuseumikülastuste arv (mln)* Allikas: Statistikaamet	3,3 (2015)	3,6		3,6	3,3	3,3	3,3	3,3
Rahvaraamatukogude laenutuste arv (mln) Allikas: Statistikaamet	10,4 (2015)	10		10	10	10	10	10
Rahvakultuuri-harrastajate arv Allikas: Rahvakultuuri Keskuse andmekogu	89 198 (2016)	85 000	89 198	85 000	85 000	85 000	85 000	85 000
Heas ja rahuldavas seisukorras olevate ehitismälestiste osakaal (%)* Allikas: Muinsuskaitseamet	74,6 (2016)	73	74,6	75	72,5	73	73	73
Elanike kultuurielus osalemine, %* Allikas: Statistikaamet, Kultuuris osalemise uuring	84,4 (2015)	84,4		84,4	84,4	84,4	84,4	84,4

* Vastavalt Kultuuriministeeriumi valitsemisala arengukavale 2018-2021 uuendati 2017. aastal mõõdikute sihttasemeid ja lisati uusi mõõdikuid.

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks

- Kõrgharidusega kultuuritöötajate alampalga tõus keskmise palgani vastavalt „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“ sätestatule. 2018. aastaks eraldatakse riigi poolt palka saavate kultuuritöötajate palgatõusuks 9,4 mln eurot ning alates 2019. aastast 13,1 mln eurot.
- Eesti filmi turuosa säilitamiseks ja kasvatamiseks tavakorras toodetavate filmide mahu kasvatamine ja välisrahastusel toodetavate filmide toetusmehhanismi Film Estonia

vahendite mahu suurenemine. Alates 2018. aastast saab Eesti Filmi Instituut juurde üks miljon eurot välisrahastusel toodetavate filmide toetusmehhanismile Film Estonia ja tavakorras toodetavate filmide eelarvesse 350 tuhat eurot, millega tõuseb baaseelarve 3,8 mln euron. 2018. aasta mõõdiku sihttaseme tõus on seotud EV 100 aastapäevaks riigi toetuse suurendamisega.

- Konserveerimis- ja digiteerimiskeskuse ning muuseumide ühishoidla ja välisrajatiste kontseptsiooni väljatöötamine.
- Kultuuripärandi koordineeritud massdigiteerimine ja digitaalsena kättesaadavaks tegemine vastavalt strateegilisele plaanile „Kultuuripärandi digiteerimise rakenduskava 2016-2022“.
- Loomemajanduse arendamine eesmärgiga siduda kultuuri- ja loomevaldkondades olevat potentsiaali ettevõtlusega.
- Muinsuskaitse reformi elluviimine, eesmärgiga Muinsuskaitseameti muutmine kompetentsikeskuseks ja tagamaks kultuurimälestiste pikaajalise säilimise avalikes huvides. Muinsuskaitse reformi elluviimist toetatakse 1,4 mln euroga.
- Kultuuriministeeriumi haldusala muuseumide võrgustiku ümberkorraldamise ja infosüsteemide arendamise jätkamine.
- Üldlaulu- ja tantsupeo traditsiooni jätkamine ning 2019. aasta juubelilaulu- ja tantsupeo toimumine. Riik aitab kaasa koostöös Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA-ga ning Tallinna linnaga Kalevi staadioni ja Tallinna Lauluväljaku renoveerimisele.
- E-raamatute laenutussüsteemi väljatöötamine Rahvusraamatukogu eestvedamisel.
- Jätkatakse Arvo Pärdi teadus- ja külastuskeskuse rajamise ja arendamisega. Keskus avatakse 2018. aastal. Toetatakse ka sisuliste tegevuste elluviimist helilooja loomepärandi tutvustamisel, sealhulgas talletamisel loodavas arhiivis.
- Eesti osaleb Veneetsia arhitektuuribiennaalil 2018. ja 2020. aastal ja kunstibiennaalil 2017. ning 2019. aastal.
- Uute teoste loomiseks ja professionaalse kunstipraktika toetamiseks jätkatakse loomeliitude kaudu kirjaniku- ja kunstnikupalga maksmise toetamist.
- Eesti on 2018. aastal Londoni rahvusvahelise raamatumessi peakülaline ühiselt Läti ja Leeduga. Sündmusel osalemine võimaldab suurendada eesti kirjanduse rahvusvahelisele levile ja tõstab eesti kirjanduse tuntust.
- Kunstide ja kultuuriväärtuste valdkondlike organisatsioonide tegevuste toetamine.
- Audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi uuendamine Euroopa Liidu tasandil.

Valitsemisala arengukava puudutavad dokumendid on leitavad siit:

<http://www.kul.ee/et/organisatsioon/arengukava-ja-tooplaan>.

2.5.2. Sport

Eesmärk ja mõõdikud:

Liikumisel ja spordil on oluline ning kasvav roll eestimaalaste elujõu edendamisel, rikka elukeskkonna loomisel ja Eesti riigi hea maine kujundamisel.

Olulised 2016. a ja 2017. a tegevused eesmärkide täitmiseks

- Spordi riikliku rahastamise uute aluspõhimõtete analüüsimine ja muudatusettepanekute koostamine. Alates 2017. aastast toetatakse spordialaliite uute põhimõtete alusel. RES

2017-2020 läbirääkimiste käigus otsustati suurendada spordialaliidu toetust 1,5 miljoni euro võrra. 2017. aasta spordialaliitude toetus kokku on 2,2 miljonit eurot. 2017. aastal töötatakse välja spordikohtunike toetussüsteem ning regionaalsete tervisespordikeskuste programm ja alates 2018. aastast antakse spordiorganisatsioonide rahastamine üle EOK-
le.

- 2016. aastal otsustati luua tööandjatele võimalus töötajate terviseedendamiseks täiendava maksukohustutseta toetatada liikumisharrastust ja sportimist. 2017. aastal töötatakse välja tulumaksuseaduse muudatus, mis võimaldab toetussüsteemil rakendada 2018. aastast.
- Aastal 2015 käivitatud treenerite tööjõukulude toetussüsteemi elluviimine ja selle järjepidev arendamine.
- Ujumise algõpetuse kursuse ümberkujundamine koostöös Sotsiaalministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Siseministeeriumi, Päästeameti ja Eesti Ujumisliiduga.
- 2016. aastal avati Pärnu Rannastaadion. Jätkub Tehvandi võistlus- ja treeningkeskuse ning Kääriku treeningkeskuse arendamine.
- Olulisemate spordiorganisatsioonide (EOK, , Spordimeditsiini SA, Eesti Antidoping jt) tegevuse toetamine. 2017. aasta toetuse maht on ca 3,7 miljonit eurot.
- Saavutusspordile suunatud noorte spordiklubide toetamine ja rahvusvaheliste tippspordi võistluste ja regionaalsete liikumisharrastuse ürituste toetamine. Sportlaste rahvusvahelistel tiitlivõistlustel osalemise toetamine. 2017. aasta toetuse maht on ca 3,4 miljonit eurot.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tege-lik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Liikumisharrastusega regulaarselt tegelevate inimeste osakaal 16-64-aastaste vanusgrupis, % Allikas: Eesti Tervisearengu Instituut (Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring)	42 (2016)	45	42	And-meid ei aval-data	46	And-meid ei aval-data	53	And-meid ei aval-data
Spordiklubides sporti harrastavate noorte (kuni 19-aastased) osakaal kogu vanusegrupist, %* Allikas: Eesti Spordiregister	32,3 (2015)	30		32,5	32,5	32,5	32,5	32,5

* Vastavalt Kultuuriministeeriumi valitsemisala arengukavale 2018-2021 uuendati 2017. aastal mõõdiku sihttasemeid.

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks

- Vastavalt Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Eesti Ujumisliidu poolt välja töötatud kehalise kasvatuse muudetud ainekavale hakatakse rakendama ujumise algõpetuse programmi. Alates 2018. aastast eraldatakse ujumise algõpetuseks 1,2 mln eurot läbi kohalike omavalitsuste tulumaksu- ja tasandusfondi.

- Rakendatakse spordi riikliku rahastamise uusi aluspõhimõtteid ning rahastamisfuntsioone antakse üle EOKle. Spordi valdkonna tegevuste toetust suurendatakse 0,5 mln eurot. Rakendatakse spordikohtunike toetusmudelit (toetus alates 2018. aastast 0,5 mln eurot) ja regionaalsete tervisespordikeskuste programmi.
- Laste ja noortega tegelevate treenerite, eelkõige 5-7 kutsetase, tööjõukulude toetussüsteemi järjepidevuse tagamine.
- SA Tehvandi Spordikeskuse (sh Kääriku Spordikeskuse) arendamine tippspordi arenduskeskusena panustades nii tulemusspordi kui harrastusspordi edendamisse.

2.6. Integratsioon

2.6.1. Kodakondsuspoliitika ja lõimimine

Eesmärk ja mõõdikud

Eesti ühiskond on lõimunud ja sotsiaalselt sidus, erineva keele- ja kultuuritaustaga inimesed osalevad aktiivselt ühiskonnaelus ja jagavad demokraatlikke väärtusi.

Olulised 2016. a ja 2017. a tegevused eesmärkide täitmiseks

- Eesti Rahvusringhääling jätkab ETV+ programmi väljaarendamist. ETV+ toetuse maht aastast on ca 4 miljonit eurot. Eriprojektina arendab ETV+ uusi teleformaate, sh venekeelsete kommentaaridega ka spordi suursündmuste ülekandeid. Veebruaris 2016 avati ETV+ Narva telestuudio.
- 2016 ja 2017. a korraldati tasuta eesti keele õpet A2-B2 tasemel, samuti pakuti õppevõimalusi A1 tasemel vähelõimunud püsielanikele, sh võimalust alustada keele õppimist e-õppe keskkonnas Keelekliik (www.keelekliik.ee). 2017. aasta lõpuks on planeeritud 60 eesti keele- ja kultuuri tundmise klubi käivitamine, mis pakuvad tugiõpet. 2017. aastal viiakse läbi keeleõppe rakendusuring, mille eesmärk on analüüsida eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õppe kvaliteeti ja korraldust ning selle mõju tööhõivele ja lõimumisele. Kultuuriministeeriumi poolt toetatakse keeleõpet A1 tasemel 2017. aastal 66 tuhande euroga ja A2-B2 tasemel 0,8 mln euroga. Lisaks toetatakse mitteformaalset keeleõpet keele- ja kultuuriklubides 2017 aastal 0,6 mln euroga. Justiitsministeerium toetab lõimumiskava raames 2017. aastal 0,3 mln euroga kinnipeetavate keeleõpet.
- 2016. aastal läbis Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise koolituse 509 vähelõimunud püsielanikku ja uussisserändajat. Kursused, kus on võimalus osaleda 700 inimesel, lõpevad 2017. aasta novembris.
- 2017. aastal käivitatakse tegevused eesti keelest erineva emakeelega inimeste teavitamiseks karjäärivõimalustest avalikus sektoris.
- Tõstetakse venekeelse elanikkonna teadlikkust õiguskeskkonnast ja tagatakse neile parem juurdepääs riigi poolt finantseeritavale õigusabile.
- Eesti erinevates piirkondades elavate ja eri keeleliskultuurilise taustaga inimeste, sh eesti ja muu emakeelega noorte omavaheliste koostöötegevuste, õpilasvahetuste ja kontaktide loomist toetavad tegevused. 2017. aastal alustatakse Kultuuriministeeriumi poolt pikemaajaliste õpilasvahetuste läbiviimist, milles oluline osa lisaks keeleõppele on kultuurilise keskkonna tundmaõppimine. Tegevust toetatakse 25 tuhande euroga 2017.

aastal. Keeleõpet noortelaagrites- ja peredes toetatakse 2017. aastal Kultuuriministeeriumi eelarvest 0,2 mln euroga.

- Arendatakse ja viiakse ellu nõustamis- ja infosüsteemi teenused vähelõimunud inimeste, sh uussisserändajate informeerituse tõstmiseks. Valmib uus Integratsiooni SA kodulehekülg.
- Algasid ettevalmistustööd eesti keele majade avamiseks Tallinnas ja Narvas. Eesti keele majade eesmärk on luua keele omandamiseks vajalik keskkond ning parandada ligipääsu kvaliteetsele ja paindlikule keeleõppele ning lõimumisteenustele.
- 2017. aastal valmib järjekordne Integratsiooni Monitooring, mis annab ülevaate lõimumisega seotud arengutest.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tege-lik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Määratlemata kodakondsusega isikute arv. Allikas: Politsei- ja piirivalveamet (PPA)	82594 (2016)	87000	82594	86000	-	-	82000	
Tugeva ja keskmise riigiidentiteediga isikute osakaalu indeks teistest rahvustest isikute hulgas Allikas: Eesti ühiskonna integratsioonimonitooring (EIM)	36% 47% (2015)	-		37% 49%	-	-	38% 51%	-

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks

- Jätkub lõimumist toetavate meetmete, sh lõimumisprogrammi koostöö ja kommunikatsioonitegevuste rakendamine. Viiakse läbi suuremat ühiskondlikku sidusust toetavaid meediategevusi, mis toetavad avatusele ja vastastikusele mõistmisele suunatud väärtuste ja suhtumise kinnistumist ühiskonnas: avalikkusele suunatud tegevused trüki-, tele-, raadio- ja interaktiivses meedias, sh ETV+ ja Raadio 4. Ühist inforuumi ja kultuurilisest mitmekesisusest teadlikkust toetatakse Kultuuriministeeriumi eelarvest igal aastal ca 6,3 mln euroga.
- Pakutakse erinevaid koostöötegevusi, sh eesti ja muu emakeelega noorte omavahelisi koostöötegevusi, õpilasvahetust ja kontaktide loomist eesmärgiga kaasata neid aktiivsesse ühiskonnaellu.
- Jätkub keeleõppe korraldamine. Keeleõpet noortelaagrites- ja peredes toetatakse ajavahemikul igal aastal 45 tuhande euroga. Kinnipeetavate eesti keele õpet toetatakse Justiitsministeeriumi eelarvest igal aastal 0,3 mln euroga. Migratsiooni SA viib ESF keeleõppe lõimumiskoolituste osana ellu tasuta keeleõpet 2018. aastal mahus 0,6 mln eurot ja aastatel 2019-2021 0,2 mln eurot. Keele- ja kultuuriklubide tegevust toetatakse 2018- 2020 aastani 0,5 mln euroga aastas ja 2021. aastaks on planeeritud 0,2 mln eurot.
- Täiskasvanutele eesti keele õppe võimaluste ja selle tulemuslikkuse parandamiseks ning tõhusama keele omandamist toetavate lõimumisprogrammide pakkumiseks, luuakse

Tallinnas ja Narvas eesti keele majad, mis korraldavad tasuta eesti keele kursusi ning pakuvad eesti keele õppe toetavaid tugimeetmeid. Toetuse maht 2 miljonit eurot aastas.

- Toimub Migratsiooni Sihtasutuse üldine reorganiseerimine ja üle viimine Ida-Virumaale, mille eesmärk on suurendada sihtasutuse rolli lõimumise kompetentsikeskusena, integreerida organisatsiooni juurde eesti keele majade tegevus, tõsta elluviidavate tegevuste efektiivsust ja kvaliteeti, mitmekesistada seniseid meetmeid ning parandada kommunikatsiooni nii avalikkuses kui ka partneritega.
- Tagatakse Eesti ühiskonna mitmekultuurilisus ja eri rahvuskultuure esindavate organisatsioonide jätkusuutlik toimimine ja süsteemne arendamine. Tegevust toetatakse Kultuuriministeriumi eelarvest 0,7 mln euroga. Arendatakse ja pakutakse nõustamis- ja infosüsteemi teenused vähelõimunud inimeste, sh uussisserändajate informeerituse tõstmiseks.
- Arvestades varjupaigataotlejate ja rahvusvahelise kaitse saajate arvu kasvu Euroopa Liidus ja tulenevalt Euroopa rände tegevuskavast, mis nõuab liikmesriikidelt kiireloomulisi ja pikaajalisi meetmeid rahvusvahelise kaitse saajate kohanemise ja lõimumise toetamiseks, arendab Kultuuriministerium välja meetmeid rahvusvahelise kaitse saajatele koostöös partnerministeriumide ja -organisatsioonidega.
- Jätkatakse uussisserändajatele mõeldud kohanemisprogrammi elluviimist, sh tehakse kohanemiseks vajalikke analüüse ja viiakse läbi mõju-uuringuid, et tuvastada kohanemistakistusi, sh ühiskonna hoiakuid ning kuidas elluviidavad tegevused parandavad uussisserändajate olukorda. Samuti töötatakse välja tugivõrgustiku kontseptsioon, millega võimestatakse uussisserändajatega kokkupuutuvate kohaliku tasandi organisatsioone ning tagatakse aja- ja asjakohane teenusepakkumine uussisserändajatele. Lisaks jätkatakse uussisserändajatele suunatud infoplatvormi arendamisega, mis koondab kohanemiseks vajamineva mitmekeelse informatsioonining mis võimaldab registreeruda kohanemisprogrammi koolitustele.

Valdkondliku arengukava Lõimuv Eesti 2020 dokumendid on leitavad siit:

<http://www.kul.ee/et/eesmargid-tegevused/kultuuriline-mitmekesisus/valdkondlik-arengukava-loimuv-eesti-2020>

2.7. Keskkond ja energeetika

2.7.1. Keskkond

Eesmärk ja mõõdikud

Vastutustundliku suhtumise kujundamine loodusesse ning Eesti inimestele puhta ja looduslikult mitmekesise elukeskkonna tagamine.

Olulised 2016 ja 2017.a tegevused sihttasemete täitmiseks:

- Keskkonnakaitse ja keskkonnakasutuse tasakaalustatud eesmärkide saavutamiseks strateegiliste arengusuundade välja töötamine ning kokku leppimine kliimamuutuste leevendamise ja mõjudega kohanemise, maapõue ja maavarade (sh põlevkivi) kasutamise, merekeskkonna ja siseveekogude pinna- ja põhjavee kaitse, metsanduse ning kalavarude kaitse valdkondades.
- Ühtekuuluvusfondi meetmest „Kaitsealuste liikide ja elupaikade säilitamine ja taastamine“ projektide toetamine, mille tulemusena on 2016. a lõpuks tehtud väljamakseid 4 mln euro ulatuses ning seisundi parandamiseks toetust saanud elupaikade

kogupindala ulatub 630 hektarini ja soetatud, rajatud ja rekonstrueeritud objektide arv seoses kaitstavate liikide või elupaikadega on 655.

- Välisõhu kaitse tagamise eesmärgil õhukvaliteedi alaste õigusaktide (atmosfääriõhu kaitse seadus koos alamaktidega) vastuvõtmine, mis reguleerivad õhusaasteloa andmist (loa künnised, vormid ja aruandlus, uena registreeringu kohustus), lõhna, müra, kemikaale, õhukvaliteedi piirväärtuseid ja õhukvaliteedi tagamist, kütuste keskkonnanõudeid, osoonikihi kaitsmist jne.
- Maaeluministeeriumiga 2016. aastal kokkuleppe saavutamine, mille tulemusena makstakse alates 2017. a kevadest „Maaelu arengukava 2014-2020“ vahenditest toetust 308 tuh euro ulatuses aastas väljaspool Natura 2000 alasid rangelt kaitstavate metsade omanikele.
- Keskkonnakasutuse välismõjude hindamise projekti läbiviimine, mille tulemusena hinnatakse keskkonnale tehtud kahjud rahasse ning tehakse ettepanekuid keskkonnatasude regulatsiooni muutmiseks.
- Ressursitootlikkuse suurendamiseks Ühtekuuluvusfondi meetme „Ettevõtete ressursitõhusus“ taotlusvoorude avamine, mille eesmärk on toetada jäätmete korduskasutuse ettevalmistamise ning ringlussevõtu projekte 9,5 mln euro ulatuses, samuti parimasse võimalikku ressursitõhusasse tehnoloogiasse ning ressursijuhtimissüsteemidesse ja neid toetavate IT-rakendustesse investeringuid 25 mln euro ulatuses ning jätkub energia- ja ressursiauditite projektide taotlusvoor, kus 2016. aastal jagati toetusi 23 tuh euro ulatuses ning kogu voo eelarve on 300 tuh eurot.
- „Maaelu arengukava 2014-2020“ meetme "Investeeringud metsaala arengusse ja metsade elujõulisuse parandamine" elluviimiseks toetuste maksmine 3,3 mln euro ulatuses ja meetme „Natura 2000 ja veepoliitika raamdirektiivi kohased toetused“ tegevuse "Natura 2000 toetus erametsamaale" raames toetuste maksmine 8,3 mln euro ulatuses.
- Elanikele kvaliteetse joogivee ja reovee nõuetekohase kokku kogumise toetamiseks Ühtekuuluvusfondist meetmest „Veemajandustaristu arendamine“ projektide rahastamine 75 mln euro ulatuses.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tege-lik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Reostusõnnetusele reageerimise suutlikkus merel 24 tunni jooksul, km² Allikas: Siseministeerium	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
Looduse mitmekesisuse ja loodusressursside kaitstus (kaitstavate alade pindala osakaal maismaast), % Allikas: Keskkonnaministeerium	18,5	Vähe-malt 18,5	18,7	Vähemalt 18,7 ⁵				

⁵ Sihttase muutunud seoses Keskkonnaministeeriumi valitsemisala arengukava uuendamisega.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tege-lik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Reovee kogumise ja puhastamise osas nõuetele vastavate üle 2000 ie koormusega reoveekogumisalade osakaal, % Allikas: Keskkonnaministeerium	87	85	89	91	93	97	100	100
Kasvuhoonegaaside summaarne heitkogus kauplemisüsteemivälistes sektorites, mln tonni CO2 ekvivalenti. Allikas: Keskkonnaministeerium	6,13	6,37	6,37	6,39	6,42	6,44	6,47	- ⁶
Tarbijate osakaal, kes saab ühisveevärgist nõuetele vastavat joogivett, % Allikas: Keskkonnaministeerium	98	99	98	99	99 ⁷	100	100	100
Olmejäätmete ringlussevõtu osakaal olmejäätmete kogumassist, % Allikas: Keskkonnaministeerium	33	39	35	40 ⁸	45	48	50	50
Materjalitootlikkus: SKP ja kodumaise toormekasutuse suhe, (eur/kg) Allikas: Eurostat	0,42	0,43	0,43	0,44	0,45	0,46	0,47	0,48

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks:

- Looduskaitsepiirangute kompenseerimise suurendamine, sh riigile eramaade omandamine ning vääriselupaikade kaitse lepingute sõlmimine. „Maaelu arengukava 2014-2020“ vahenditest toetuse maksmise jätkamine väljaspool Natura 2000 alasid rangelt kaitstavate metsade omanikele.
- „Kliimamuutustega kohanemise arengukava 2030“ ja „Kliimapoliitika põhialuste“ elluviimine.
- Paldiski endise tuumaobjekti kahe reaktorisektsiooni likvideerimise ja radioaktiivsete jäätmete lõpladustuspaiga rajamise keskkonnamõtjude hindamisele eelnevate uuringute läbiviimine.

⁶ Mõeldiku „Kasvuhoonegaaside summaarne heitkogus kauplemisüsteemivälistes sektorites“ sihttase aastateks 2021-2030 lepatakse kokku Euroopa Parlamendi ja Nõukogu vahel COM (2016) 482 final põhjal.

⁷ Sihttase muutunud seoses Keskkonnaministeeriumi valitsemisala arengukava uuendamisega.

⁸ Sihttase muutunud seoses Keskkonnaministeeriumi valitsemisala arengukava uuendamisega.

- Välisõhu saaste vähendamiseks riikliku õhusaaste kontrolli programmi koostamine.
- Viru alamvesikonna veemajanduskava meetmeprogrammi rakendamine, sh Purtse jõe valgala veekogude korrastamine.
- Erametsade metsauuendustööde tegemise toetamine võimalikult heade pärilike omaduste ja kasvukohale sobivamate kodumaiste puuliikidega, sh taimetootmise ergutamine ja uuendusmahtude suurendamine.
- Ringmajanduse põhimõtete rakendamine: tootjate ja tarbijate teadlikkuse tõstmine, järelevalve tõhustamine, jäätmete liigiti kogumise süsteemi parem rakendamine, keskkonnavaldkonna majandushoobade arendamine, keskkonnahoidlike riigihangete rakendamine avalikus sektoris, ökomärgise kasutamise teadlikkuse tõstmine; keskkonnauditi süsteemi väljatöötamiseks vajalikud uuringud.
- Ressursitootlikkuse suurendamiseks Ühtekuuluvusfondi meetme „Ettevõtete ressursitõhusus“ taotlusvoorude läbiviimisega jätkamine, mille eesmärk on toetada energia- ja ressursiauditite läbiviimist, investeringuid parimasse võimalikku ressursitõhusasse tehnoloogiasse ning ressursijuhtimissüsteemidesse ja neid toetavate IT-rakendustesse ning jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamist ja ringlussevõttu. Meetme planeeritud eelarve tegevusteks aastatal 2018-2021 on ca 100 mln eurot.
- Geoloogilistest uuringutest ja kaevandamisest mõjutatud alade korrastamist tagava regulatsiooni välja töötamine.
- 2000 hektaril mahajäetud turbatootmisalade korrastamine Riigimetsa Majandamise Keskuse poolt Ühtekuuluvusfondi meetmest rahastatava projektiga kogumaksumuses 5,8 mln eurot.
- Riigi vajadustele vastava piisava ja kvaliteetse maapõuealase info tagamiseks koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning loodava Riikliku Geoloogiateenistusega riikliku baaskaardistamise kava ning maapõue rakendusuuringute ning teadus- ja arendustööde kava välja töötamine.
- Koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Maaeluministeeriumiga mereressursi kasutamise projekti läbiviimine (maksumus ca 1,5 mln eurot), mille eesmärk on kasutada mereressursi (vett, vetikaid, merepõhja, elustikku jms) viisil, mille tagajärjel paraneb ka keskkonnaseisund.
- Puhta joogivee tagamiseks ning keskkonda juhitava reovee nõuetekohaseks puhastamiseks Ühtekuuluvusfondi „Veemajandustaristu arendamise“ meetmest projektide toetamine 65 mln euro ulatuses.
- Kukruse aherainemäe keskkonnale ja inimeste tervisele ohutuks muutmiseks Ühtekuuluvusfondi abil 9,7 mln eurose investeringuprojekti läbiviimine.
- Keskkonnakasutuse välistõjude hindamise projekti tulemuste alusel keskkonnatasude süsteemi uuendamissetepanekute tegemine.

Keskkonnaministeeriumi valitsemisala arengukava puudutavad dokumendid on leitavad siit <http://www.envir.ee/et/arengukava>.

2.7.2. Energeetika

Eesmärk ja mõõdikud

Mõistliku hinna ja kättesaadavusega ning vähese keskkonnamõjuga energiavarustus.

Olulised 2016 ja 2017.a tegevused sihttasemete täitmiseks

- 2016. aastal suurenes taastuenergia osakaal energia lõpptarbimises, ulatuses üle 26%. Jätkus taastuvate kütuste osakaalu suurenemine kaugküttesektoris.
- 2016. aastal avati EL struktuurifondi vahenditest rahastatud energeetika meetmed kaugküttevõrkude kaasajastamiseks, ette valmistati meetmemäärused tänavavalgustuse kaasajastamiseks, transpordis gaasiliste kütuste kasutuselevõtu edendamiseks. Jätkati korterelamute rekonstrueerimistoetusega.
- 2016. aastal sõlmiti Eleringi ja Euroopa Komisjoni vahel rahastamiskokkulepe Eesti ja Soome vahelise gaasiühenduse Balticconnector ning Karksisse gaasi kompressorjaama rajamiseks, mille tulemusena paraneb gaasivarustus ning suureneb konkurents Eesti gaasiturul.
- 2016. aastal jätkati taastuenergia tegevustoetuste maksmist taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrienergiale. Arendus- või ehitusjärgus on tuuleparke ning koostootmisjaamasid (Aidu, Tootsi tuulepargid, koostootmisjaam Vão karjääri territooriumil), mis aitavad kaasa Eesti energiasektori keskkonnamõju vähendamisele ning pikaajalise konkurentsivõime kasvule.
- 2017. aastal avatakse toetusmeetmed biometaani tootmise toetamiseks, kaugküttes lokaalsetele kütelahendustele ülemineku toetamiseks.
- 2017. aastal alustatakse Eesti ja Soome vahelise gaasiühenduse Balticconnector ehitusega.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Taastuenergia osakaal energia lõpptarbimises, sh transpordikütustest, % Allikas: Eurostat	28,6/0,4	26/5	-	27/7	27/7	27/7	27/7	27/7
Energia lõpptarbimine, PJ Allikas: Statistikaamet	115,2	119	-	119	119	120	119	119
Imporditud energia osatähtsus, % Allikas: Eurostat.	7,4	20	-	20	20	20	20	20
Energiamahukus, kgoe/1000 €SKP Allikas: Eurostat	4,5	4	-	4	4	4	4	4

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks

- Toetatakse biometaani tarnimist ja tankimist tanklates ning biometaani tarbivate liiniveobusside kasutamist (17,3 mln eurot, sh 8,5 mln eurot ÜF vahendeid ja 8,8 mln eurot EL KHG kauplemise süsteemi enampakkumistulusid).
- Toetatakse kaugküttekatelde renoveerimist ja/või rajamist ning kütuste vahetust (32 mln eurot, ÜF).

- Toetatakse amortiseerunud ja ebaefektiivse soojustorustiku renoveerimist ja/või uue soojatorustiku rajamist (19,4 mln eurot, ÜF).
- Avatakse taotlemine ebamõistlike kaugküttesüsteemide väljavahetamiseks lokaalsete küttelehenduste vastu (7 mln eurot, ÜF).
- Toetatakse tänavavalgustuse taristu renoveerimist energiasäästu eesmärgil (36 mln eurot, ÜF).
- Toetatakse korterelamute rekonstrueerimist energiasäästu eesmärgil (67,1 mln eurot, ÜF).
- Luuakse meede kohalike omavalitsuste elamufondi investeringute toetamiseks (57,5 mln eurot), millest 10 mln on mõeldud energiatõhusate üürielamute toetamiseks.
- Eluasemevaldkonna rahalised toetused energiasäästu saavutamiseks (s.h. elamute elektripaigaldiste ajakohastamise toetamine, energiasäästu saavutamise alase teadlikkuse tõstmise ja uuringute läbiviimise toetamine, väikeelamute energiatõhususe suurendamise ja liginullenergia projektide tellimise toetamine, kokku 8,7 mln eurot).

Energiamajanduse arengukava 2030 eelnõu on leitav siit:

<https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/d66b8bff-1b8d-48ff-8c4b-f7a8188f29d2>.

2.8. Kohalikud omavalitsused ja regionaalpoliitika

2.8.1. Regionaalareng ja maaelu

Eesmärk ja mõõdikud

Toimepiirkondade arengueelduste parem kasutus majanduskasvuks ja elukvaliteedi tõusuks vajalike hüvede kättesaadavus.

Olulised 2016. a ja 2017. a tegevused eesmärgi näitajate sihttasemetete täitmiseks

- Valminud on maakondlikud konkurentsivõime tugevdamise tegevuskavad ning viie suurema linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskavad, mis on aluseks piirkondade arenguks toetusvahendite taotlemisel.
- Toimib Eesti suuremate linnade ja maakonnakeskuste arendustegevuse juhtimise võrgustik. Linnavalitsuste arengu planeerimise ja juhtimise alase kompetentsi tõstmiseks on jätkatud Euroopa linnaarengu koostöö programmi URBACT II ja III elluviimise Eesti poolsete tegevuste koordineerimist.
- Merealade planeeringute koostamiseks on välja töötatud ning avalikustatud vastav metoodika, Pärnu mereala planeering on vastu võetud.
- Uue planeerimisseaduse vastuvõtmise järel on koostatud vajalikud rakendusaktid, portaal planeerimine.ee on aktiivses kasutuses.
- 2016. aastal eraldati regionaalprojektide toetuseks kokku üle 96 miljoni euro.
- Riigieelarvelistest programmidest eraldati toetust 2202 projektile, kokku 11,2 miljonit eurot, sh Hasartmängumaksust regionaalsete investeringutoetuste arendamise programm (50 projekti; 1,4 mln eurot), Kergliiklusteede toetuskeem (19 projekti; 6,2 mln eurot), Kohaliku omaalgatuse programm (732 projekti; 1,1 mln eurot), Väikesaarte programm (9 projekti; 0,5 mln eurot), Hajaasustuse programm (1392 projekti; 1,6 mln eurot), Venemaa Föderatsiooni viisa menetlemise tasu kompenseerimine (779 inimest; 0,05 mln eurot).

- Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide toetusi said 122 projekti, kogutoetusega 85,7 miljonit eurot, sh Regionaalsete kompetentsikeskuste arendamine (5 projekti; 3,5 mln eurot), Piirkondlikud algatused tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamiseks (25 projekti; 2,7 mln eurot), Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise investeeringud (58 projekti; 63,7 mln eurot), Linnapiirkondade jätkusuutlik areng (23 projekti; 15,9 mln eurot), Ida-Virumaa linnapiirkondade jätkusuutlik areng (1 projekt; 0,2 mln eurot), Kohalik ja regionaalne arendusvõimekus (14 projekti; 0,4 mln eurot) Kohalik ja regionaalne arendusvõimekus toetus koolitusprogrammideks ja ühinemiste nõustamiseks 0,2 mln eurot ning territoriaalsed koostööprogrammid (kokku 32,2 mln eurot).
- Valmistati ette ja kiideti heaks "LEADER" arengustrateegiad ning kohalikud kogukonnad alustasid strateegia meetmete ellu viimist.
- Alates 01.01.2016 tuli Siseministeriumilt Maaeluministeriumi vastutusalasse Setomaa ja Peipsiveere regionaalprogrammide rakendamine. Programmid on edukalt rakendatud.
- 2017. aastal on kavas programmi „Noored maale“ väljatöötamine.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tege-lik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Ettevõtlusaktiivsus maapiirkonnas¹ (äriühingud 1000 elaniku kohta) Allikas: Statistikaamet	55 (2015)	52	55 (2015)	52	53	53	53	55
Kõigi maakondade SKP kasv (mõõdetuna jooksevhindades). Allikas: Statistikaamet	Maa-konda-de SKP 2012. a	kasva b	Ei mõõdetud	kasvab	kasvab	kasvab	kasvab	kasvab

¹ – ESA avaldab 2016. a andmed 2017. a juulis; mõõdikut on korrigeeritud alates 2018.a lähtudes 2015.a tegelikust saavutustasemest.

Olulised tegevused 2018–2021 eesmärkide täitmiseks

- Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020 rakendamine, Eesti regionaalarengu strateegia rakendusplaani 2018-2020 koostamine ja elluviimine.
- Lipuväljakute rajamise toetamise programmi toetusel on EV100 ajaks valminud lipuväljakud suuremates keskustes (2018-2021).
- Eesmärgiga kasvatada ettevõtlusaktiivsust ja tööhõivet kõigis Eesti piirkondades viiakse ellu „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020“ piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetme tegevused⁹ (156 mln, ERF).

⁹ <http://www.fin.ee/struktuuritoetuse-meetmed>

- „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020“ linnapiirkondade jätkusuutliku arengu meetmete elluviimine (95 mln, ERF).
- EL eelarveperioodi 2014-2020 Eesti osalusega Euroopa Territoriaalse Koostöö (7 programmi, Eesti-Läti, Eesti-Vene, Kesk-Läänemere, Läänemere piirkonna, Interreg Euroopa, Urbact III, Interact III, Espon 2020, kokku 903,5 mln eurot) ja Euroopa Naabruspoliitika Instrumendi (Eesti-Vene, 16,8 mln eurot, ERF) programmide elluviimine. Nimetatud programmid panustavad läbi piiriülese koostöös inimeste elukvaliteedi tõstmisele läbi paremate avalike teenuste pakkumise.
- Jätkub siseriiklike toetusprogrammide ja -skeemide rakendamine Eesti erinevate regioonide arengueelduste parandamiseks ning riigi regionaalarengu suunamiseks¹⁰.
- Viiakse lõpuni kogu mereala ruumiline planeerimine (2020).
- Jätkub 2015–2016 heaks kiidetud „LEADER“ arengustrateegiate alusel kohaliku kogukonna valitud projektide elluviimine kokku 88,3 mln eurot.
- Kalamajanduse piirkondlikuks edendamiseks jätkatakse kohalike kogukondade valitud projektide rahastamist Euroopa Merendus- ja Kalandusfondist kokku 27,3 mln eurot.
- Jätkatakse regionaalsete programmide ja toetuste (sh Setomaa, Peipsiveere, Vana-Võromaa ja Mulgimaa programmide ja toetuste), mis arvestavad mh piirkondliku eripära ja arengupotentsiaali ning mitmekesistavad uute töökohtade loomist maapiirkondades, rakendamist.

Eesti Regionaalarengu strateegia 2014-2020 on kättesaadav siit:

<http://www.fin.ee/regionaalareng-ja-poliitika>

Eesti maaelu arengukava (MAK) 2014–2020:

<http://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/eesti-maaelu-arengukava-mak-2014-2020>

2.9. Maaelu

2.9.1. Põllumajandus ja kalandus

Eesmärk ja mõõdikud

Eestis on elujõuline konkurentsivõimelise põllu- ja kalamajandusega maapiirkond, mis tagab ohutu toidu ja tarbijate rahulolu.

Olulised 2016. a ja 2017. a tegevused eesmärgi näitajate sihttasemete täitmiseks

- 2016. aastal kavandatud MAK 2014–2020 tegevustest on enamus ellu viidud ja meetmete taotlusvoorud on toimunud. 2017. aastal MAK 2014–2020 rakendamine jätkub. 2016. aastal alustasid tegevust kaks MAK meetme 16 raames toetatavat innovatsiooniklastrit: MTÜ Eesti Põllukultuuride Innovatsiooniklaster ja Piimaklaster MTÜ. Toimus innovatsiooniklastri toetuse teine taotlusvoor, kuhu esitati kuus taotlust. Taotlusvoor tulemused selguvad 2017. aasta kevadel. MAK alameetme 16.2 "Uute toodete, tavade, protsesside ja tehnoloogiate arendamine" toel käivitus 2016. a innovatsioonikoostöö 12

---

¹⁰ <http://www.fin.ee/siseriiklikud-toetused>

koostööprojekti raames, mis valiti tihedas konkurentsiväljal 2015. a taotlusvoorus. Toimus ka uus taotlusvoor, mis seekord oli suunatud väikesemahulistele projektidele, mis alustavad tegevusi 2017. aastal. Veebruaris 2016 avati MAK 2014–2020 rahastamisvahend (rakendaja on Maaelu Edendamise Sihtasutus). Meetmete 4.1, 4.2 ja 6.4 kohasteks investeeringuteks väljastatakse kahte tüüpi laene: „Pikaajaline investeerimislaen“ ja „Mikro ja väikeettevõtete kasvulaen“.

- 2016. aastal hoogustusid teadmussirde pikaajaliste programmide tegevused 6 valdkonnas: terve aasta jooksul tegutsesid programmid põllumajanduspoliitika rakendamise abinõude ja mahepõllumajanduse tegevusvaldkonnas, aasta teises pooles alustasid taimekasvatuse ja aianduse tegevusvaldkonna programmid ning aasta lõpus sõlmiti lepingud ühistevõtte ning toiduohutuse alaste tegevuste elluviimiseks.
- Alates 2016. a osaleb Maaeluministerium Eesti Teadusagentuuri poolt elluviidava RITA programmi tegevustes. RITA on Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatav programm, mille eesmärk on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ning teadus- ja arendusasutuste võimekust ühiskondlikult oluliste uuringute läbiviimisel. 2016. a kaasrahastati RITA vahenditest kolme Maaeluministeriumi rakendusürituse projekti ning alustati riigile strateegiliselt olulise biomajanduse projekti lähteülesande ettevalmistamist. Samuti loodi RITA programmi kaasrahastamisega ministeriumi teadus- ja arendusosakonna nõuniku ametikoht. Programmi „Põllumajanduslikud rakendusüritused ja arendustegevus aastatel 2015–2021“ raames teostati 2016. aastal kokku 56 üritust, millest 2016. aastal valmis 24 üritust Eesti teadlased osalesid nimetatud programmi raames ka 12 väliseaduskooostöö projektis.
- Turukorraldustoetuste all jätkus koolipuuvilja ja -köögivilja ning koolipiima kava rakendamine laste ja noorte toitumisharjumuste kujundamiseks. 2017. aastal toimub koolipiima ning koolipuuvilja ja -köögivilja toetuste liitmine. Kokku on koolikava toetuse eelarve 2,18 mln eurot. Turuarendustoetustest toetati 2016. a 0,9 mln euro ulatuses erinevaid toidusektori teavitus- ja müügiarendusprojekte, tootekampaaniaid jm toidusektori turundustegevuse edendamise tegevusi (sh on 0,2 mln eurot eraldatud välismessidel osalemiseks eesmärgiga toetada ekspordi ja välisurgudele sisenemist). Vahendite allikas on siseriiklik eelarve. Tegevuskava Eesti Toit eesmärgiks on Eesti toidu tutvustamine ja propageerimine nii Eesti tarbijale kui ka meid külastavatele turistidele, samuti Eesti toidutoodete ekspordi edendamine (välisurgudest oli 2016. a fookuses Soome, Saksamaa, Hiina ja Jaapan). 0,25 mln eurost ca 180 000 eurot kasutati Eesti turul elluviidavate tegevuste jaoks ning üle 70 000 euro välisurgude projektidele.
- Põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks vajalikesse seadmetesse ning ehitistesse ja uute töötlemisüksuste rajamiseks tehtavaid investeeringuid on toetatud 14,1 mln euro ulatuses, 2016. a eelarve oli 15,95 mln eurot. 2017. aastal rakendatakse põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise investeeringutoetust suurprojektidele, mille abil rajatakse Eestisse uus põllumajandustootjate ühistute valitseva mõju all olev piimatööstus. Meetme eelarve on 2017. aastal 15 mln eurot.
- Tuulekaera leviku tulemuslikuks tõrjumiseks on välja töötatud uued nõuded ja muudetud vastavalt maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadusele. Nõuded hakkavad kehtima alates 1. aprillist 2017. Geneetiliselt muundatud põllukultuuride käitlejate andmebaasi loomisest otsustati loobuda, millega hoiti kokku riigieelarve vahendeid, kuna jäi ära uue andmekogu loomise ja hilisemate hoolduskulude vajadus.
- Valmis rannapüügiandmete esitamise nutirakendus.
- 2017. aastal toimub 2015-2016. aastal piloodina rakendatud teadusliku riskihindamise süsteemi tegevuse terviklik rakendamine ning teaduslike ekspertarvamuste andmise süsteemi laiendamine kogu toidutarneahelat puudutavatele valdkondadele,

veterinaarmeditsiini valdkonnas koostatakse mikroobide resistentsuse (AMR) vähendamise tegevuskava.

- Üleminekutoetuste rakendamine toimub vastavalt koalitsioonileppele 2017. aastal kokku 19,9 mln eurot, samuti makstakse täiendavalt sigade aretustoetust 2 mln eurot.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tege-lik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Netolisandväärtuse juurdekasv aastas keskmiselt tööjõu ühiku kohta¹ (eelnenud aastaga võrreldes) põllumajanduses, % Allikas: FADN (2015 andmed IV kv 2016)	2,5 (2015)	2,8	2,5 (2015)	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Kalanduse lisandväärtus töötaja kohta (EUR) Allikas: ESA (2015 andmed II kv 2016)	22242 (2015)	21100	22242 (2015)	21100	21100	21150	21200	21200

Olulised tegevused 2018–2021 eesmärkide täitmiseks

- Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava koostamine.
- Teadus- ja teadmistepõhise ühise põllumajanduspoliitika ja kalanduspoliitika kujundamise ja rakendamise eelduseks on hästitoimiv teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon, samuti vastavad koolitus- ja teavitustegevused. Maaeluministerium korraldab seda programmide „Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2015–2021“, „Sordiaretusprogramm aastatel 2009–2019“, „Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastatel 2014–2020“ ning Eesti maaelu arengukava 2014–2020 (MAK) ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi 2014–2020 (EMKF) rakenduskava koostöö- ja innovatsioonimeetmete abil.
- Toidujulgeoleku tagamiseks aretatakse ja kasvatatakse Eesti muutuvatesse keskkonnatingimustesse sobivaid ning haiguskindlaid taimesorte arvestades ka globaalseid väljakutseid (kliimamuutused) ja ühiskonna vajadusi.
- Perioodil 2018-2021 toimub laboriseadmete ja katsetehnika etapiviisiline uuendamine ja kaasajastamine laborianalüüside läbiviimiseks ning riiklike järelevalvetoimingute teostamiseks maksimaalselt kõiki eelarve võimalusi kasutades.
- Käivitatakse mahemajanduse tervikprogramm eesmärgiga arendada mahetoodete ja -teenuste ekspordi.
- Üleminekutoetuste maksmist jätkatakse vastavalt koalitsioonileppele.
- Toidukaupade ekspordivõimaluste laiendamiseks algatatakse tegevused, mis on seotud kolmandate riikide turgudele teatud toidukaupade esmakordseks müügiks vajaliku impordiloo saamisele eelneva ametkondadevahelise asjaajamisega.

- Toidukaupade ekspordi toetamisega seotud tegevused suunatakse, ennekõike Eesti toidu kuvandi tugevdamisele välisriikides, ekspordikontaktide leidmisele kaasa aitamisele ning ettevõtjate müügi- ja turundusoskuste parandamisele.
- Rannakalanduse püügimahtude väärtuse suurendamine Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi finantsvahendite abil kokku 27,3 mln eurot. Kalapüügi- ja vesiviljeluse sektori turujõu suurendamine Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi finantsvahendite abil kokku 44,2 mln eurot. Integreeritud merenduspoliitika elluviimise toetamine Euroopa Merendus- ja Kalandusfondist, et aidata kaasa integreeritud mereseire süsteemi loomisele, merekeskkonna bioloogilise mitmekesisuse kaitsele, mere- ja rannikuressursside säästvale kasutamisel ning merekeskkonna alaste teadmiste süvendamisele kokku 3,3 mln eurot.

Maaeluministeriumi valitsemisala tegevusvaldkondade arengukavad:

<http://agri.ee/et/eesmargid-tegevused/valdkondlikud-arengukavad-ja-strateegiad>

Euroopa Merendus- ja Kalandusfond (EMKF) 2014–2020: <http://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/euroopa-merendus-ja-kalanusfond-emkf-2014-2020>

Maaeluministeriumi valitsemisala arengukava:

<http://www.agri.ee/et/ministerium-kontakt/arengukava>

2.10. Siseturvalisus ja õigusruum

2.10.1. Siseturvalisus

Eesmärk ja mõõdikud

Tagada, et Eesti inimesed tunneksid, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igapäevane väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Nutikate, optimaalsete ja mõjusate lahendustega parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.

Olulised 2016. ja 2017. a tegevused sihttasemetel täitmiseks siseturvalisuse arengukava alusel

Programm „Turvalisemad kogukonnad“

- 2016. aastal elluviidud tegevustest võib esile tõsta kogukonnakeskse lähenemise mudeli rakendamist. Selle jaoks käivitati maakondlikud turvalisuse nõukogud. 2017. aastal kinnitatakse vabatahtliku pääste arengusuunad (2017–2021) sh tegevus- ja rahastuskavaga.
- 2017. aastal viiakse läbi analüüs õiguste laindamiseks korrakaitse osas kohalike omavalitustele pandud ülesannete paremaks täitmiseks. Samuti lepatakse kokku omavalitsusliitudega maakondlike turvalisuse nõukogude uus toimemudel.
- Ennetustegevuse süsteemsemaks läbiviimiseks on tegeletud selle valdkonna täpsustamisega. Näiteks koostati 2016. aastal päästevaldkonna ennetuspoliitika mõttepaber. Haridus- ja Teadusministerium on koostanud koolikiusamise ennetamise kontseptsiooni. Valmis universaalse ennetuse kontseptsioon. Jätkuvalt on vaja tagada universaalse ennetuse tegevuste süsteemsus, selged rollid ja vastutus ning piisavad vahendid.
- Soodustatakse sisekaitse eelkutseõppe levimist igasse maakonda vähemalt ühte gümnaasiumisse. Praegu toimub sisekaitseõppe 9 piirkonnas ja 12 gümnaasiumis. Kavas on sisekaitseõppe läbiviimise kohtade suurendamine ja teemade sisuline laiendamine.

Programmi „Tõhusa päästevõimekuse tagamine“

- 2016. aasta üheks olulisemaks tegevuseks oli Päästeameti eelarvelise jätkusuutlikkuse uuringu valmimine. Päästeameti olulisemaks tuleviku väljakutseks on leida Eesti tingimustesse sobiv lahendus, millist päästevärgustikku me saame pikaajaliselt ja jätkusuutlikult ülal pidada, tagades seejuures turvalisuse taseme säilimine.
- Ministri poolt kinnitati tegevuskava päästjate ja demineerijate kaitsevarustuse uuendamiseks ning päästetehnika kaasajastamiseks.

Programm „Kindlam ja kiirem abi korraldamine“

- 2016. aastal Häirekeskus kaardistas ja analüüsis hädaabiteadete menetlemise teenuse ristsõltuvust teistest teenustest ja uuendas tühikõnede vähendamise tegevuskava, mis on aluseks järgnevatele tegevustele seoses hädaabiteadete menetlemise teenuse toimepidevuse parendamisega.
- Häirekeskuse eestvedamisel töötati välja üleriigilise kriisiinfotelefoni rakendamise mudel.
- 2017. aastal rakendatakse üleeuroopalist eCall-i süsteemi (sõidukitest automaatselt hädaabiteadete edastamise süsteem).

Programm „Kriiside ennetamine ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine“

- Riigikogu võttis vastu uue hädaolukorra seaduse, mis jõustub 2017. aasta 1. juulil. Uus seadus toob suuremat selgust senistesse kriisireguleerimise korraldamisega seotud tegevustesse. Sellega seoses koostas Siseministeerium 2016. aastal seaduse rakendusaktide eelnõud ja seletuskirjad, mis kinnitatakse eelduste kohaselt 2017. aasta suvel.
- 2016. aastal võeti kasutusele riiklik kriisireguleerimisõppuste kava, mida uuendatakse iga-aastaselt ning mis sisaldab riikliku tähtsusega õppuseid.
- 2016. aastal koostati esialgne elanikkonnakaitse kontseptsiooni meetmete pakett, mille põhjal on analüüsitud tänaseid võimalusi ning otsitud neile võimalikke lahendusi.
- 2017. aastal esitatakse ülevaade Vabariigi Valitsusele ministeeriumite poolt läbi viidud analüüsides teemal „ministeeriumide valitsemisalade asutuste valmisolek toimida autonoomselt elutähtsate teenuste katkestuste korral“. Samuti esitatakse valitsusele ülevaade Sotsiaalministeeriumi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt elutähtsate teenuste toimepidevuse nõuete määruste kehtestamisest.

Programm „Sisejulgeoleku suurendamine“

- 2016. aastal loodi Politsei- ja Piirivalveameti keskkriminaalpolitsei koosseisu uus küberkuritegude büroo ning värvati mitmeid uusi teenistujaid. Selle olulise saavutusega viidi lõpule Politsei- ja Piirivalveameti struktuuri ja töökorralduse korrastamine küberkuritegevuse vastase võitluse valdkonnas.
- 2016. aastal alustati krediidi- ja uurimisasutuste andmevahetuse kanali loomisega ning jätkatakse vajalike tegevustega ka 2017. aastal.
- Demineerimis- ja CBRN valdkonnas soetati 2016. aastal rasked pommiülikonnad, pommirobotid jm. Alustati ka süsteemset plahvatusohu teadlikkuse tõstmist ehk ennetustööd.
- 2017. aastal analüüsitakse äärmusluse ja radikaliseerumise levikut ning töötatakse välja meetmed terrorismi ennetamiseks ja tõkestamiseks.
- Ministri poolt kiideti heaks tegevuskava politsei kiirreageerimisvõimekuse suurendamiseks.

Programm „Tasakaalustatud kodakondsus- ja rändepoliitika“

- Soodustamiseks ja lihtsustamiseks kvalifitseeritud välisspetsialistide ja ettevõtlike inimeste Eestis elamist ja töötamist, viidi 2016. aasta jaanuaris välismaalaste seadusesse sisse mitmeid muudatusi ning töötati välja uued muudatused, mis jõustusid 2017. aasta jaanuaris. Välisspetsialistide Eestisse tööle värbamise lihtsustamiseks on alates 2016. aasta jaanuarist võimalik Eestis töötada renditöötajana ning samaaegselt tööle asuda mitme tööandja juures.
- 2016. aastal osaleti kõigil ümberasustamise ja -paigutamise seotud menetlusmissioonidel Kreekas ja Türgis. Eesti võttis 2016. aastal vastu 78 ümberpaigutatud isikut Kreekast ja 11 ümberasustatud isikut Türgist. Rahvusvahelise kaitse valdkonnas on suurimaks väljakutseks 2017. aastal täituvate ümberpaigutamise ja -asustamise tegevuste tähtsajad.
- 2016. aastal lansseeriti uussisserändajatele ning uussisserändajatega kokkupuutuvatele organisatsioonidele suunatud infoplatvorm www.settleinestonia.ee, mis võimaldab registreeruda kohanemisprogrammi koolitustele, saada infot nii kohanemisprogrammi kui teiste kohanemist toetavate teenuste ja tegevuste kohta. Uussisserändajate kohanemise toetamise olulisemad väljakutsed järgnevatel aastatel on uussisserändajate seas teadlikkuse tõstmine kohanemisprogrammi olemasolust ning kasulikkusest ka väljaspool Harjumaa piirkonda ning kohanemisprogrammi koolituste jätkusuutlik pakkumine väljaspool Tallinna, Tartut ja Narvat.

Programm „Usaldusväärne ja turvaline identiteedihaldus“

- 16.07.2016 jõustusid isikut tõendavate dokumentide seaduse, krediidasutuste seaduse ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muudatused. Muudatuste eesmärgiks oli lihtsustada e-residendi digi-ID välja andmise menetlust ning anda nii e-residentidele kui ka Eesti elanikele võimalus avada pangakonto distantsilt. Samuti täiendati isikut tõendavate dokumentide seadust võimalusega anda isikut tõendavate dokumentide taotlemise ja väljastamisega seonduvaid ülesandeid üle halduslepinguga välisele teenusepakkujale.
- Alates 01.01.2017 hakati välja andma 10-aastase kehtivusega passe.
- Koostati ka uus rahvastikuregistri seadus. 2019. aasta algusest jõustuva seaduse kohaselt lisatakse inimese elukoha andmete osasse ka inimese viibimiskoht – ajutine elupaik, kus inimene viibib kauem kui kolm kuud. 2017. aastal on vajalik vastu võtta ka vastavad rakendusaktid.
- 2017. aastal automatiseeritakse e-residendi menetlusprotsessi ja luuakse uus e-taotluskeskkond.

Alavaldkond „Tõhusam piirihaldus“

- 2016. aastal jätkusid idapiiri välja ehitamisega kaasnevad tegevused (maade võõrandamine, projekteerimine, riigipiiri tähistamine, infosüsteemi KILP arendamine jne).
- 2016. aastal valmis Piusa kordonihoone, millega piirivalvurid said nimetatud piirkonnas kaasaegsed olme- ja töötingimused.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Elanike hinnang Eesti siseturvalisusele, % Allikas: Eurobaromeeter	89 (2014)	kasvab	89,3%	Kasvab	Kas-vab	92%	92%	92%
Eesti elanike ohutunne, %	-	-	38,6%	Vähe- neb	Vähe- neb	Vähe- neb	30%	30%

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Allikas: Siseministeerium								
Elanike usaldus Politsei- ja Piirivalveameti (PPA), Häirekeskuse (HK) ning Päästeameti (PÄA) vastu Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus.	PPA: 84%; PÄA: 95%; HK: 89% (2014)	PPA: ≥85%; PÄA: ≥95%; HK: ≥90%	PPA: 86%; PÄA: 96%; HK: 91%	PPA: ≥85%; PÄA: ≥95%; HK: ≥90%	PPA: ≥85%; PÄA: ≥95%; HK: ≥90%	PPA: ≥85%; PÄA: ≥95%; HK: ≥90%	PPA: ≥85%; PÄA: ≥95%; HK: ≥90%	PPA: ≥85%; PÄA: ≥95%; HK: ≥90%
Surmaga lõppenud õnnetusjuhtumid, mürgistused ja traumad 100 000 elaniku kohta Allikas: Statistikaamet	71 (2014)	78	2016. aasta näitaja avaldatakse 2017. aasta suvel	74	70	65	61	61
Eesti idapiiri kaetus elektroonse ja tehnilise valvga, % Allikas: PPA	60% (2014)	paraneb	54%	paraneb	paraneb	100%	100%	100%

Olulised tegevused 2018–2021 eesmärkide täitmiseks

- Tugevdatakse kogukonnakeskset politseitööd ja piirkonnapolitsei võrgustikku eeskätt maapiirkondades.
- 2018. aasta olulisemaks väljakutseks on turvalisusnõukogude uue toimemudeli käivitamine. Praegust mudelit on tarvis kohandada seoses kohalike omavalitsuste ja maavalitsuste reformiga ning toetada uusi kohalikke omavalitsusi turvalisuse alase ekspertiisiga kohalike arengukavade uuendamisel.
- Toetatakse vabatahtlike päästekomandode võrgustiku laiendamist ja tugevdamist ning tagatakse vabatahtlikele päästjatele sotsiaalsed garantiid. 2018. aasta alguseks valmib analüüs vabatahtlike päästjate sotsiaalsetest garantiidest ning vabatahtlike päästjate ja merepäästjate väljakutse käigus tekkinud kahjude hüvitamise tingimustest.
- Erivõimekuste kasutamiseks sõlmitakse koostöökokkulepped naaberriikidega ning Eestis vastavat võimekust omavate erasektori ettevõtetega.
- Tõstetakse politsei kiirreageerimisvõimekust.
- Parandatakse päästjate ja demineerijate kaitsevarustust ning kaasajastatakse päästetehnikat. 2018. aastal võetakse kasutusse uus multifunktsionaalne laev ja sirelennuk.
- Kaasatakse erasektorit senisest enam tuleohutusnõuete kontrolli, 2018. aastaks luuakse standardsed tööprotseduurid ja reeglid, et eraettevõtete teostatav tuleohutuskontroll oleks riiklikult tunnustatud.
- Tehakse ettevalmistustöid üleriigilise kriisiinfotelefoni teenuse rakendamiseks.
- Jätkuvalt on vaja tõsta inimeste teadlikkust, et 112 on ainus hädaabinumber Eestis ning et 112 on ainult kiire abi kutsumiseks.

- Oluline on tagada (või ette valmistada ja rakendada) rahvusvahelise kaitse saajate kohalikesse omavalitsustesse elama asumise tingimused Sotsiaalministeeriumi poolt.
- Viiakse ellu tegevusi riigi suutlikkuse parandamiseks kriiside lahendamisel. 2018. aasta algueks esitatatakse ülevaade Vabariigi Valitusele ministeeriumide poolt läbi viidud kriisireguleerimise õppustest. Vajalik on hädaolukorra lahendamise seotud asutuste valmisoleku tõstmine ja lessons-learned süsteemi loomine, millega suurendatakse õppuste järeltulemuste analüüsimist ning rakendamist hädaolukordadeks valmistumisel.
- Aastatel 2018.–2021. tõstetakse läbi mitme tegevuse elanikkonna riskiteadlikkust ning kriisides käitumise oskusi, suurendatakse kohaliku omavalitsuse üksuste rolli avaliku korra tagamisel ning kriisireguleerimises, kriisireguleerimise valdkonnas luuakse koolitussarjad (sh kriisireguleerimise baaskoolituse käivitamine e-õppe vormis) ning koostatakse ulatusliku evakuatsiooni kontseptsioon.
- Vähendatakse õnnetussurmasid ning -juhtumeid läbimõeldud ennetustegevuse ja tõhusama järelevalve kaudu.
- Tõhustatakse rahvusvahelist koostööd, et ennetada terrorismi ja radikaliseerumist. Julgeolekuasutustele tagatakse piisavad vahendid, et tõkestada Eesti riigi julgeolekut ohustavaid tegevusi. Rakendatakse lennureisijate broneeringuinfo süsteemi.
- Töötatakse välja kodakondsuse seaduse muutmise eelnõu, millega võimaldatakse taotluse alusel naturalisatsiooni korras Eesti Vabariigi kodakondsust Eestis sündinud alla 15-aastastele lastele, kelle vanem või vanemad on kas määratlemata kodakondsusega isikud või kolmanda riigi kodanikud ning elasid Eestis püsivalt enne 20.08.1991, kui lapse vanemad või last üksi kasvatav vanem või täisealiseks saades laps esitab taotluse kolmanda riigi kodakondsusest loobumiseks.
- 2018.–2019. aasta olulisimad väljakutseks identiteedihalduse valdkonnas on välise teenusepakkuja rakendamine ning isikut tõendavate dokumentide välja andmise ja väljastamise protsessi mugavamaks muutmise ja menetluste automatiseerimine.
- Sõlmitakse rahvastikuregistri andmevahetuslepinguid sõlmimine teiste riikidega, et tagada isikute andmete samasus ja sealjuures andmete kvaliteet erinevate toetuste määramisel ning rahvastikuregistri e-teenuste uuendamine.
- 2019. aastaks ehitatakse välja idapiir.
- Rajatakse Sisekaitseakadeemia Narva Kolledž.

Rohkem infot siseturvalisuse arengukavast leiab aadressilt

<https://www.siseministeerium.ee/et/stak>.

„Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ programmide kogumaksumus perioodiks 2018–2021 on 1 350 949 849 eurot.

2.10.2. Õiguskord

Eesmärk ja mõõdikud:

Õiguskindel, institutsionaalselt hästitoimiv, vähese kuritegevuse ning kvaliteetse kriminaaljustiitsüsteemiga riik.

Olulised 2016 ja 2017. a tegevused sihttasemetel täitmiseks

- Alaealiste erikohtlemise tagamine menetluses ning peale menetlust (politsei, prokuratuur, kriminaalhooldus, ohvriabi).

- Kinnipeetava vanglast ühiskonda naasmise toetamine läbi võimalikult sujuva vanglast vabanemise protsessi, sh läbi avavangla ja kriminaalhoolduse vabanevate kinnipeetavate osakaalu kasvu ning vanglast vabanenutele mõeldud tugiteenuse (majutus, nõustamine ja tugiisik) üle-Eestilise rakendamise - (jätkub ESFi tugiteenuste projekt vanglast vabanenutele).
- Karistuste süsteemi paindlikumaks ja tulemuslikumaks muutmise läbi elektroonilise valve laiema rakendamise.
- Retsidiivsust vähendava meetmena ravi vajavate süüdimõistetute jaoks sobiva süsteemi välja töötamine ja rakendamine (seksuaalkurjategijad, narkomaanid, alkohoolikud).
- Kuriteo ohvritele professionaalse abi ning põhiõiguste tagamine menetluse käigus.
- Vanglates vangide tööhõive tagamine senisest suuremal määral.
- Uue Tallinna Vangla ehituse jätkamine (planeeritud valmimisaeg 2018. a lõpp).
- Naistevastase ja perevägivalla ennetamine ja tõkestamine: teadvustatakse rohkem probleemi ulatust ühiskonnas, suunatakse tähelepanu ennetusele ning luuakse eeldused, et vägivalla ohvrid saaksid abi, tuge ja kaitset.
- Õigusemõistmise tõhustamise projekti jätkamine ning järelevalve teostamine kokkulepitud eesmärkide täitmise osas kõigis I ja II astme kohtutes – kõigis kohtutes ning menetlusliikides oli kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne.
- Riigi poolt tasutava õigusabi kvaliteedi tõstmine ja õigusnõustamise kättesaadavuse tagamine.
- Riigireformi elluviimine kohtusüsteemis ressursikasutuse tõhustamiseks.
- Pilooprojekti elluviimine, eesmärgiga minna tsiviil- ja haldusmenetluses üle paberivabale kohtumenetlusele.
- Harju Maakohtu kohtuhoone turvalisuse tõstmiseks uue hoone ehitamine (planeeritud valmimisaeg 2018.a I poolaasta).
- Maksejõuetusõiguse revisjoni läbiviimine.
- Vägivalla ennetamiseks noortele õigusrikkujatele mõeldud programmi MDFT (mitmedimensiooniline pereteraapia) rakendamine.

Indikaator	Algtase	Sihttase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Transparency International korrupsiooni tajumise indeksi väärtus Allikas: Justiitsministerium	70 (2015)	69	70	>69	>69	>69	>69	≥71
Viimase 12 kuu jooksul) kuriteoohvriks langenud elanike osakaal, %	8% (2015)	<10%	7%	<10 %	<10 %	<10 %	<8 %	<7%

Indikaator	Algtase	Sihttase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Allikas: Justiits- ministeerium								
<p>Tõhusam õigusemõistmine kohtumenetluses (Jõudlus ning menetluse kestvus) alates 2015 indikaator muutunud</p> <p>Allikas: Justiits- ministeerium</p>	<p>Kõigis kohtutes ning menetlusliikides on kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne, mitte üheski maakohtus, halduskohtus ega teises kohtuastmes apellatsioonmenetlused ei kesta reeglina kauem kui 365 päeva. (2015)</p>	<p>Kõigis kohtutes ning menetlusliikides on kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne, mitte üheski maakohtus, halduskohtus ega teises kohtuastmes apellatsioonmenetlused ei kesta reeglina kauem kui 365 päeva.</p>	<p><u>Tsiviilasjades:</u></p> <p>Harju MK 95,5% Pärnu MK 101,9% Tartu MK 99,8% Viru MK 104,1% Tallinna RK 105,3% Tartu RK 102,3%</p> <p><u>Kriminaalmenetlus- asjades:</u></p> <p>Harju MK 100,0% Pärnu MK 100,4% Tartu MK 97,9% Viru MK 100,4% Tallinna RK 101,7% Tartu RK 100,1%</p> <p><u>Väärteomenetlus- asjades:</u></p> <p>Harju MK 108,3% Pärnu MK 104,5% Tartu MK 103,5% Viru MK 103,1% Tallinna RK 105,8% Tartu RK 98,9%</p> <p><u>Haldusasjades:</u></p> <p>Tallinna HK105,8% Tartu HK 105,4% Tallinna RK 100,5% Tartu RK 113,7%</p> <p>Üle 365 päeva menetluses asjade osakaal (31.12)</p> <p><u>Tsiviilasjades:</u></p> <p>Harju MK 12,4% Pärnu MK 9,3% Tartu MK 9,8% Viru MK 11,6% Tallinna RK 0,1% Tartu RK 0,0%</p> <p><u>Kriminaalasjades:</u></p> <p>Harju MK 9,2% PärnuMK 3,8% Tartu MK 6,6% Viru MK 10,5% Tallinna RK 0,0% Tartu RK 0,0%</p> <p><u>Väärteomenetlus- asjades:</u></p>	<p>Kõigis kohtutes ning menetlusliikides on kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne, mitte üheski maakohtus, halduskohtus ega teises kohtuastmes apellatsioonmenetlused ei kesta reeglina kauem kui 365 päeva.</p>				

Indikaator	Algtase	Sihttase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
			Harju MK 7,5% Pärnu MK 0,9% Tartu MK 3,4% Viru MK 4,5% Tallinna RK 0,0% Tartu RK 0,0% <u>Haldusajades:</u> Tallinna HK 10,5% Tartu HK 2,4% Tallinna RK 2,7% Tartu RK 9,2%					
Vägivaldse ründe tagajärjel hukkunuid Allikas: Justiitsministeerium	40 (2015)	40	35	37	<35	<30	<25	<25
Kriminaaltulu konfiskeerimise maht prioriteetsetes kuritegudes on võrreldes 2014. a tasemega suurenenud Allikas: Justiitsministeerium	2 mln (2014)	Suurem kui 2014. aastal*	1,9 mln	Suurem kui 2014. aastal				
Alaealise kannatanuga ja alaealise kahtlustatavaga kriminaalasja kohtueelse menetluse pikkus Allikas: Justiitsministeerium	Kannatanuga: 4,6 kuud; (2014) Kahtlustatavaga: 3 kuud (2015)	Kannatanuga : alla 4 kuu Kahtlustatavaga: alla 2,5 kuu	Kannatanuga: 5,9 kuud Kahtlustatavaga: 2,6 kuud	Kannatanuga: alla 4 kuu Kahtlustatavaga: alla 2,5 kuu	Kannatanuga: alla 3,5 kuu Kahtlustatavaga: alla 2 kuu			

*Sihttase 18,7 mln muudetud „Suurem kui 2014. aastal“, kuna 18,7 mln oli 2015. aastal saavutatud ühekordne tegelik tase, mis hõlmas ühte suurt konfiskeerimist.

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks

- Kuritegusid toime pannud alaealiste retsidiivsuse vähendamine (alaealised vanglast välja: erikooli suunamine, multidimensionaalse pereteraapia süsteemi (MDFT) rakendamine.
- Noorte õiguserikkumiste ennetamine - alaealiste õiguserikkujate süsteemi reformi elluviimine ning vastavate tõenduspõhiste ennetusprogrammide elluviimine.
- Alaealiste erikohtlemise tagamine menetluses ning peale menetlust (kriminaalhooldus, ohvriabi, spetsialiseerumine, koostöö ametkondade vahel).

- Naistevastase ja perevägivalda ennetamine ja tõkestamine: vastavate ennetus- ja tugiteenuste arendamine. Süsteemne riskiperede kaardistamine ja suunamine ametkondade koostöö kaudu.
- Väärteomenetluse reformi rakendamine, mille järgi sõltuvad raskemate liiklusrikkumiste trahvid inimese sissetulekust.
- Paberivabale kohtumenetlusele üleminek, sh kohtuistungite tehnilise tekstilise protokollimise asendamine istungite helisalvestamisega.
- Õigusloome mahu vähendamise kava elluviimine ja uute õiguspoliitika arengusuundade ettevalmistamine.
- Õigusemõistmise tõhustamise projekti jätkamine kõigis I ja II astme kohtutes – kõigis kohtutes ning menetlusliikides oli kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne.
- Kohtuhoonete uuendamine (Harju Maakohtu kohtuhoone turvalisuse tõstmine).
- Kohtulike registrite infosüsteemiline arendamine, sh vajaminevate arenduste tegemine võimaldamaks mitteresidentidel digitaalse isikutunnistusega registritele juurdepääsu lihtsustamiseks nende asjaajamist kohtulikes registrites (e-residentsuse projekt).
- Riigi poolt tasutava õigusabi kvaliteedi tõstmine ja õigusnõustamise parema kättesaadavuse tagamine.
- Täitemenetluse efektiivsuse ja tulemuslikkuse tagamine.
- Korralikult toimiv ja konkurentsivõimeline Euroopa Liidu elektriturg - uued ja täiendavad ülesanded Konkurentsiametile energiaturgude reguleerimisel ja järelevalve teostamisel.
- Korrastatud, selge ja süsteemse ühinguõiguse väljatöötamine, mis tagab ettevõtjatele stabiilse õigusraamistiku ning käib kaasas majanduse arengu ja rahvusvahelistumisega.
- Ühtse patendikohtuga liitumine, sh ratifitseerimiseks ja rakendamiseks vajalike muudatuste vastuvõtmine.
- Patendiameti ümberkujundamine intellektuaalse omandi kompetentsikeskuseks koos tänapäevaste infotehnoloogiliste võimalustega, sh rahastamismudeli ümberkujundamine ja Patendiameti rahvusvahelise koostöö tugevdamine.
- Tsiviil- ja kriminaalkohtutes kohtunike spetsialiseerumise suurendamine laste ja peredega seotud kohtuasjades.
- Kiirema kohtueelse menetluse tagamine: üleminek täisdigitaliseeritud kriminaalmenetlusele, digitaalsete tõendite kasutamise võimaldamine, tõendite kogumisel dubleerimise vältimine kohtu- ja kohtueelses menetluses, eeluurimiskohtuniku institutsiooni korrastamine.
- Retsidiivsust vähendava meetmena ravi vajavate süüdimõistetute jaoks sobiva süsteemi välja töötamine ja rakendamine (seksuaalkurjategijad, narkomaanid, alkohoolikud).
- EKEI seadmete kaasajastamiseks investeeringute tagamine.
- Vanglate kaasajastamine ning nõuetele vastavate tingimuste tagamine (kambripind, uus Tallinna vangla).
- Professionaalse vanglaametnikkonna ja kriminaalhooldajaskonna tagamine, et toetada kinnipeetavate ja kriminaalhooldusaluste taasühiskonnastamist.
- Vanglameditsiini teenuste puhul tsiviilmeditsiiniga samaväärse kättesaadavuse ja tähtaegade tagamine.

- Meetmete rakendamine raskete kuritegude toimepanijate korduvkuritegevuse ennetamiseks, s.h ruumilise eripreventsiooni rakendamine ja ravisüsteemi muutmine.
- Kinnipeetava vanglast ühiskonda naasmise toetamine läbi võimalikult sujuva vanglast vabanemise protsessi sh läbi avavangla ja kriminaalhoolduse vabanevate kinnipeetavate osakaalu kasvu ning vanglast vabanenutele mõeldud tugiteenuse (majutus, nõustamine ja tugiisik) üle-Eestilise rakendamise - (jätkub ESFi tugiteenuste projekt vanglast vabanenutele).

Justiitsministeeriumi valitsemisala arengukava on leitav:

<https://www.just.ee/et/ministeerium-kontaktid/arengukavad-ja-tooplaanid>

2.11. Sotsiaalpoliitika ja tervishoid

2.11.1 Perepoliitika

Eesmärk ja mõõdikud:

Eesti rahvas on kasvav rahvas ning laste ja pere heaolu ja elukvaliteet on tõusnud.

Olulised tegevused 2016–2017. a sihttasemete täitmiseks

- 2016. a jaanuaris jõustus uus lastekaitseadus ning keskse riikliku lastekaitse rakendusüksusena alustas tööd Sotsiaalkindlustusameti lastekaitseüksus, mille ülesanne on koordineerida lastekaitsealast koostööd eri valdkondade vahel, toetada kohalikke omavalitsusi keeruliste lastekaitsejuhtumite lahendamisel, pakkuda peredele erinevaid riiklikke teenuseid, korraldada lapsendamist jpm.
- Riiklike peretoetuste seaduse muudatusega määrati lapsetoetuse tõus järgnevalt: alates 1. jaanuarist 2018. a 55 eurot (lisavahendid 28,7 mln eurot) ning alates 1. jaanuarist 2019. a 60 eurot (lisavahendid 42,9 mln eurot).
- 2017. a juulist jõustub lasterikka pere toetus. See tähendab, et 3–6 lapsega pere hakkab lisaks olemasolevale lapsetoetusele (esimese kahe lapse eest 50 eurot ja iga järgneva eest 100 eurot) saama veel 300 eurot kuus. Kui peres on seitse või enam last, siis saab pere kuus juurde 400 eurot. Seaduse muudatuseks eraldatud lisavahendid 2017. a 28,7 mln eurot, 2018. a 60,6 mln eurot ning 2019–2021 63,6 mln eurot aastas.
- 2017. a jaanuaris käivitus elatisabiskeem. Vastavalt uuele riiklikule elatisabiskeemile makstakse 100 euro ulatuses toetust lapsele, kelle lahuselavalt vanemalt on kohtuotsusega välja mõistetud elatis, kuid kes ei täida maksmise kohustust. Riik tagab lapsele igakuiselt 100-eurose elatisabi laekumise, mis nõutakse sisse elatisabi võlglaselt.
- 2017. a jaanuaris jõustusid sotsiaalhoolekande seaduse muudatused, millega suurendatakse raske ja sügava puudega laste lapsehoiuteenuse kättesaadavust (riigieelarvest eraldati sügava puudega laste vanemate toetamiseks täiendavalt 1 mln eurot). 2017. a toetab riik enam kui 7000 raske ja sügava puudega lapse lapsehoiu- ja tugiteenuseid 2,65 mln euroga. Lisaks toetatakse ESFi toetuse andmise tingimuste „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ abil suure hooldusvajadusega raske ja sügava puudega lastele mõeldud lapsehoiu-, tugiisiku- ning transporditeenuste pakkumist aastatel 2018–2020 29,4 mln euroga.

- ESFi 2014+ vahenditest toetati „Lapsehoiukohtade loomine ja teenusepakkumise toetamine 0–7-aastastele lastele“ avatud taotlusvooru kaudu kohalikke omavalitsusi uute lapsehoiu- ja lasteaiakohtade loomisel. Riik toetab aastatel 2017–2020 ESFi vahenditest kohalikke omavalitsusi ja erasektorit uute lapsehoiu- ja lasteaiakohtade rajamiseks 2,5 mln euroga. Kokku on aastateks 2014–2020 ESFi vahenditest ette nähtud 6,5 mln eurot, et luua juurde 1200 lapsehoiu- või lasteaiakohta. Sellele lisandub Euroopa Regionaalarengu Fondist 34 mln eurot meetme „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ kaudu ligi 2200 uue lasteaiakoha ehitamiseks.
- 2017. a jaanuarist jõustusid asendushoolduse korralduse muudatused, muu hulgas suurendati asenduskoduteenuse baasrahastust, mis on alates 2017. a kokku 15,5 mln eurot. Sellele lisandub kuni aastani 2020 teenuse korralduse parandamiseks kokku 6 mln eurot ESFi vahendeid, mille eesmärk on mitmekesistada asendushoolduse vorme, parandada kvaliteeti, arendada tugi- ja järelhooldusteenuseid ning suurendada perepõhise asendushoolduse pakkujate hulka.

Indikaator ¹¹	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Loomulik iive Allikas: Statistikaamet	- 1336 (2015)	Posi-tiivne	Statistikaamet <i>aval dab 04.05.2017</i>	Posi-tiivne	Posi-tiivne	Posi-tiivne	Posi-tiivne	Posi-tiivne
Summaarne sündimuskordaja Allikas: Statistikaamet	1,58 (2015)	1,61	<i>Statistikaamet aval dab 12.05.2017</i>	1,63	1,65	1,67	1,67	1,67
Absoluutse vaesuse määr 0–17 aastaste laste seas¹², % Allikas: Statistikaamet	4,6 (2015)	7,3	Andmed 2016. aasta kohta avaldatakse 2018. aasta veebruaris	7,1	3,8	3,6	3,5	3,4

Olulised tegevused 2018–2021 eesmärkide täitmiseks

- 2018 –2019 viiakse ellu vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi muudatused, mille peamine eesmärk on muuta süsteem tänasest paindlikumaks ja soodustada vanemapuhkuste tasakaalustatumat jaotust ema ja isa vahel ning toetada vanemate osalust tööturul.
- Alaealiste õigusrikkumiste vähendamiseks esitas valitsus Riigikogule 2016. a oktoobris sotsiaalhoolekande seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse

¹¹ Välja on jäetud mõõdik formaalse lastehoiuga hõlmatud 0–2-aastaste ning 3–6-aastaste laste osakaal kõigist vastava vanuserühmaga lastest, kuna Sotsiaalministeeriumi tegevuspõhise eelarve kontekstis on tegemist laste ja perede programmi meetme tasandi indikaatoriga.

¹² Laste absoluutse vaesuse määra sihttase on alates 2018. aastast muudetud. Näitaja viidud kooskõlla 2016. aasta detsembris VV tegevusprogrammis kinnitatud elanikkonna absoluutse vaesuse sihttasemega ning võtab arvesse viimati avaldatud tegelikke vaesuse näitajaid.

eelnõu, millega parandatakse lapse ligipääsu sotsiaalse rehabilitatsiooni teenusele ja lepitusteenusele ning lõpetatakse alaealiste komisjonide tegevus. Samuti reguleeritakse kinnise lasteasutuse teenus. Muudatused on kavas jõustada 2018. a.

- 2018. a on kavas jõustada ka asendushoolduse valdkonna suuremahulised muudatused, millega antakse asendushoolduse korraldamine kohalikele omavalitsustele. Eesmärk on soodustada laste paigutamist perepõhisele asendushooldusele, kutsudes selleks muu hulgas ellu kutselised hoolduspered ning pakkudes peredele kvaliteetset ettevalmistust ja tugiteenuseid. Samuti reguleeritakse elluastuvate noorte järehooldusteenus.

Laste ja perede arengukava 2012–2020 ja rakendusplaan on leitav siit:

<http://sm.ee/et/laste-ja-perede-arengukava-2012-2020>

2.11.2. Tööturg

Eesmärk ja mõõdikud:

Tööhõive kõrge tase ning pikk ja kvaliteetne tööelu.

- **Olulised tegevused 2016–2017. a sihttasemetete täitmiseks**
- 2016. a jaanuaris käivitus töövõimereform ning sihtrühmale hakati pakkuma uusi ja täiendatud teenuseid. 2016. a jooksul kasutas sihtrühm pakutud tööturuteenuseid 9082 korral. Keskmine töövõimetoetuse suurus 2016. a oli 192 eurot kuus ja väljamaksete summa kokku 1 365 270 eurot. Alates 1. jaanuarist 2017 hindab pikaajalise tervisekahjustusega inimeste töövõimet ainult töötukassa. 2017. a on töövõimereformi elluviimiseks ette nähtud 117,5 mln eurot.
- 2016. a kiitis valitsus heaks töökoha loomise toetuse kehtestamise, mille eesmärk on soodustada uute töökohtade teket Ida-Virumaal, piirkonnas, kus on suurim tööpuudus Eestis. Toetuse kogumaht on 2017. ja 2018. a lõpuni kokku 4,6 mln eurot, mille toel prognoositakse teenuse saajate arvuks 2017. a (mai-detsember) 913 inimest ning 2018. a 755 inimest.
- 2016. a sai Euroopa Komisjonilt Globaliseerumisega Kohanemise Euroopa Fondi vahenditest rahastamise otsuse Eesti taotlus täiendavate tööturuteenuste pakkumiseks Ida-Virumaal suurkoondamiste käigus töö kaotanud inimestele. Võimalik on saada nii lühiajalisi tööturukoolitusi kui ka kuni 2,5-aastase kestusega ümberõpet tasemeõppena, eesti keele õpet pakutakse nii töötutele kui neile, kes on juba uue töö leidnud, lisaks pakutakse tööpraktikat ja nõustamisteenuseid. Töö leidmiseks elukohast eemal hüvitatakse mobiilsustoetusena kuue kuu vältel kaugemale tööle sõitmise kulud kuni 300 euro ulatuses ühes kuus.
- 2016. a septembris kiitis valitsus heaks töötust ennetavate meetmete paketi: töötuse ennetamiseks ja tööandjate toetamiseks töötajate oskuste arendamisel hakkab riik töötukassa kaudu toetama töötajate ümberõpet ja koolitust. 2017. a on meetmete kavandatud maht 3 mln eurot.
- 2017. a aprillis võttis Riigikogu vastu töölepingu seaduse muutmise seaduse eelnõu, millega parandatakse alaealiste võimalusi tööturul osalemiseks ja seeläbi tööharjumuse omandamiseks: 15–17-aastastele noortele võimaldatakse pikemat tööaega ja kaotatakse alaealistele lubatud tööde nimekiri. Muudatused on kavandatud jõustumaks 2017. a suveks. Lisaks hakatakse noorte lühiajalise töötamise soodustamiseks maksma toetust alaealistele töökogemust pakunud tööandjatele. Toetust piloteeritakse ESF vahenditest.

Indikaator ¹³	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Tööhõive määr vanusegrupis 20-64 a, % Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring	76,3% (2016)	74,8%	76,3%	75,1%	75,4%	75,7%	76%	76,1%
Tööelu kestus, aastates¹⁴ Allikas: Eurostat, tööjõu uuring	36,5 (2013)	36,9	Avaldatakse 2017 II pool-aastal	37,1	37,2	37,4	37,5	37,7

Olulised tegevused¹⁵ 2018-2021 eesmärkide täitmiseks

- 2017. a veebruaris toetas valitsuskabinet tervise- ja tööministri ettepanekuid meeste ja naiste palgalõhe vähendamiseks: anda Tööinspeksioonile volitused järelevalve tegemiseks naistele ja meestele sama või võrdväärse töö eest töandja makstavate palkade ja hüvitiste üle.
- 2017. a veebruaris toetas valitsuskabinet tervise- ja tööministri ettepanekut mitteaktiivsete noorte tugisüsteemi loomiseks, mille eesmärk on vähendada mittetöötavate ja -õppivate noorte arvu. Esmalt valmib IT-lahendus, mis aitab sihipärasemalt ning süsteemsemalt kohaliku omavalitsuse töötajal noori üles leida. Igale noorele lähenetakse individuaalselt, selgitatakse välja abivajadus ning juhatatakse vajadusel olemasolevatele riiklikele teenusteni ja seostatakse õppimise ja tööotsimise võimalustega. Lahenduse rakendamisel tehakse tihedat koostööd 2018.–2019. a mõne kohaliku omavalitsusega.
- Töötaja töövõime säilitamisel varase sekkumisega tööst põhjustatud tervisekahjustuse ennetamiseks, tervisekahju hüvitamiseks ja töötaja töö hoidmiseks on Sotsiaalministeeriumil kavas töötada välja tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustuse süsteemi ettepanekud.

Heaolu arengukava 2016–2023 ja rakendusplaan on leitav siit: <http://sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023>

¹³ Mõõdikutest on välja jäetud keskmine brutokuupalk (eurodes). Heaolu arengukava 2016-2023 tegevused ei ole otseselt suunatud keskmise palga kasvule. Välja on jäetud mõõdikud noorte töötuse määr ja pikaajalise töötuse määr, kuna Sotsiaalministeeriumi tegevuspõhise eelarve kontekstis on tegemist tööprogrammi meetme tasandi indikaatoritega.

¹⁴ Mõõdik lisatud uuest heaolu arengukavast 2016-2023 ning mõõdik näitab demograafilistele ja tööturu andmetele tuginedes aastaid, kui kaua on tööturul aktiivne inimene alates 15. eluaastast. Tegemist on olulise näitajaga pikeneva eluea ja vananeva rahvastiku, väheneva tööjõu ning sotsiaalkaitse süsteemi jätkusuutlikkuse kontekstis. EL28 tööelu keskmine pikkus 2014. aastal 35,3 aastat, Eestis 36,4.

¹⁵ Tegevusi rahastatakse peamiselt EL 2014+ perioodi struktuurivahenditest ja Töötukassa vahenditest.

2.11.3. Sotsiaalne kaitse

Eesmärk ja mõõdikud:

Sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähenemine, sooline võrdsus ning suurem sotsiaalne kaasatus

Olulised tegevused 2016–2017. a sihttasemete täitmiseks

- 01.01.2016 tõusis toimetulekupiir 90-lt eurolt 130 euroni. Toimetulekutoetuse eelarve 2016.–2017. a on 22,5 mln eurot.
- 2016. a jaanuaris jõustus abivahendite uus regulatsioon, millega viidi abivahendite korraldus maavalitsustest Sotsiaalkindlustusametisse ning korrastati abivahendite loetelu ja soodustuste piirmäärasid. Muudatustega paranesid inimeste võimalused valida endale vajalikku abivahendit ning abivahendite turg avanes konkurentsile. Abivahendite soetamise ja üürimise eelarve on tänu töövõime reformi rakendumisele ja ESF vahenditele alates 2016. a suurem, 8,6 mln eurot, sh välisvahendid 3,14 mln eurot ning 2017. a 8,2 mln eurot, sh välisvahendid 3 mln eurot
- 2016. a jaanuaris jõustusid muudatused rehabilitatsioonisüsteemis (jagunemine tööalaseks ja sotsiaalseks rehabilitatsiooniks). Tööalaste rehabilitatsiooniteenuste eelarve on tänu töövõimereformi rakendumisele ja ESF vahenditele alates 2016. a suurem (12,5 mln eurot, sh välisvahendid 3,6 mln eurot). 2016. a oli baaseelarve ühekordne suurendus 1,4 mln eurot. Sotsiaalse rehabilitatsiooni baaseelarve on 2017. a endiselt 7,4 mln eurot, samas on teenusevajadus kasvanud ning seetõttu uute kliente teenusele ligipääs väga piiratud
- 2017. a märtsis kinnitas valitsus riikliku pensioni 2017. a indeksi väärtuseks 1,051, mille tulemusena suurenesid pensionid 2017. a 1. aprillist keskmiselt 5,1%. Samuti on jätkuvalt tagatud keskmise pensioni tulumaksuvabastus, kuna suurendati pensionide täiendavat maksuvaba tulu määra 225 eurolt 236 euroni. Riiklike pensionide indekseerimise maksumus 2017. a on ligikaudu 65,5 mln eurot ja riikliku pensionikindlustuse eelarve 1,678 mld eurot.
- 2017. a jaanuarist jõustus sotsiaalhoolekande seaduse muudatus, mille kohaselt hakatakse rahvastikuregistri andmetel üksi elavale vanaduspensioniealisele pensionärile, kelle igakuine netopension on väiksem kui 1,2-kordne keskmine pension, üks kord aastas maksta 115 euro suurust täiendavat toetust. Esimene väljamakse tehakse oktoobris 2017. Toetuse maksmiseks ja rakendamiseks on alates 2017. a riigieelarves ette nähtud 10 mln eurot.
- 2016. a oktoobris lõppes meetme „Tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenused“ esimene taotlusvoor, mille raames said KOVid toetust (11projekti) teenuste arendamiseks ja osutamiseks. Eakate, erivajadustega ja toimetulekuraskustega inimeste ning nende pereliikmete tööle saamist toetavate hoolekandeteenuste arendamist ja osutamist toetatakse 2017. a ESFist 2,3 mln euroga.
- 2017. a jaanuaris kinnitas valitsus erihoolekande kaasajastamise investeringute kava, millejärgi reorganiseeritakse üle Eesti 1111 senist teenuskohta ning luuakse 201 uut kogukondlikku teenuskohta neile, kes ei vaja ööpäevaringset hooldust. Keskendutakse lahendustele, mis võimaldavad erivajadustega inimestel ühiskonnas aktiivselt osaleda. Projektidele eraldatakse 35,8 mln eurot ERFi vahendeid, millele lisandub 8,1 mln eurot riikliku kaasrahastamist.
- Euroopa struktuurivahendite toel jätkati sotsiaalteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamist. Käivitati sotsiaalsektori hoonete energiatõhususe investeringute programm: CO₂ kvoodirahast toetatakse kohalike omavalitsuste hooldekodude renoveerimist energiasäästlikumaks aastatel 2016–2017 ligikaudu 12 mln euroga, ligikaudu 14 mln euroga toetab riik samal perioodil omavalitsusi ka lasteaedade renoveerimisel.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Suhtelise vaesuse määr, %. Allikas: Statistikaamet; Eesti sotsiaaluuring	21,3 (2015)	16,5	Andmed 2016. aasta kohta avaldatakse 2018. aasta alguses	16,2	15,9	15,5	15	15
Absoluutse vaesuse määr, %. Allikas: Statistikaamet	3,9 (2015)	6,2	Andmed 2016. aasta kohta avaldatakse 2018. aasta alguses	6,1	3,3	3,1	3,0	3,0
Naiste ja meeste keskmiste tunnipalkade vahe ehk sooline palgalõhe, % Allikas: Statistikaamet, soolise palgalõhe andmebaas	23,4 (2014)	21,3	Andmed 2016. aasta kohta avaldatakse 2018.a juunis	20,9	20,5	20,1	19,7	19,3

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks

- 2017. a jaanuaris jõustus uuendatud ohvriabi seadus, millega korrastatakse ohvriabi valdkonda ning antakse inimkaubanduse ohvritele ja seksuaalselt väärkoheldud lastele parem juurdepääs teenustele. Esimest korda kirjeldatakse seaduses naiste tugikeskuse teenust naistevastase vägivalla ohvritele. 2017. a eraldati seaduse rakendamiseks ja Istanbuli konventsiooni tingimuste täitmiseks 400 tuh eurot ja 2018. a alates kasvab eelarve veel 200 tuh euro võrra aastas.
- 2017. a jaanuaris kiideti valitsuskabineti nõupidamisel heaks ettepanekud pensionisüsteemi muutmiseks, mille peamine eesmärk on tagada pensionisüsteemi jätkusuutlikkus ja solidaarsus ka pikas perspektiivis. Peamised muudatused puudutavad pensionivalemit ja pensioniiga.
- Valitsuses lepiti kokku eripensionide reformi põhimõtetes, millega pika üleminekuperioodi järgselt kaotatakse kaitseväelaste, prokuröride, politsei- ja piirivalveametnike eripensionid. Muudatus puudutab inimesi, kes asuvad teenistusse alates 1. jaanuarist 2020.
- 2017. a märtsis kiitis valitsus heaks ja otsustas esitada Riigikogule eelnõu, mille kohaselt antakse kohalikele omavalitsustele vahendid matusetootuse määramiseks arvestusega, et keskmiselt oleks kohalikul omavalitsusel võimalik katta matuse korraldamise kulusid 250 euro ulatuses.
- 2018. a 1. jaanuaril jõustuvad pensionide ekspordi käsitlevad seadusemuudatused. Muudatuste kohaselt hakatakse ekspordima nii riikliku pensionikindlustuse seadusega reguleeritud vanaduspensionid kui ka eriseadustega reguleeritud sooduspensionid. Eksporditavateks sooduspensionideks on alates vanaduspensionieast soodustingimustel vanaduspensionid, väljateenitud aastate pensionid ja eripensionid. Isikule tagatakse võimalus saada pensioni kõikides riikides.
- Hoolduskoormuse ennetamine ja vähendamine pikaajaliste hooldajate töötamise võimaldamiseks ning pikaajalist hooldust vajava liikmega leibkondade toimetuleku toetamiseks pakutakse ja arendatakse meetme „Tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenused“ raames 2018–2021 aastal ESF vahenditest 34 mln euro ulatuses

hoolduskoormusega, erivajadustega ja toimetulekuraskustega inimeste ning nende pereliikmete tööle saamist ja töö säilitamist toetavaid hoolekandeteenuseid. 2017. a mais esitab Sotsiaalministeerium valitsusele hoolduskoormuse vähendamise abinõude analüüsi ja esmased ettepanekud hoolduskoormuse vähendamiseks. Ettepanekud töötatakse välja kooskõlas hoolduskoormuse vähendamise rakkerühma töö tulemustega, mis keskenduvad pikaajalise hoolduse süsteemi jätkusuutlike muudatuste tegemisele. Kohalike omavalitsuste toetusfondis on hoolduskoormuse reformiks ettenähtud 2018.a 5,4 mln, 2019.a 5,6 mln ning 2020–2021. a 2,7 mln eurot.

- Sotsiaalministeerium esitas valitsuskabinetile ettepanekud toimetulekutoetuse regulatsiooni muutmiseks, eesmärgiga suurendada toimetulekutoetuse saajajate motivatsiooni tööturul osaleda. Toimetulekutoetuse baaseelarve 2017. a on 22,5 mln eurot, millele lisandub 2018. a alates 5 mln eurot toimetulekusüsteemi muutmiseks.

Heaolu arengukava 2016–2023 ja rakendusplaan on leitav siit:

<http://sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023>

2.11.4. Tervis

Eesmärk ja mõõdikud:

Eesti inimeste tervena elatud eluiga on kasvanud.

Olulised tegevused 2016–2017. a sihttasemete täitmiseks

- 2016. a septembris kinnitas valitsus esmatasandi tervisekeskuste investeringute kava, millega kinnitati esmatasandi tervisekeskuste rajamise 59 projekti. Esimesed 15 uut tervisekeskust peaksid tööd alustama juba 2018. a. Tervisekeskustesse koonduvad põhiteenustena perearsti ja -õe, füsioteraapia, ämmaemandaabi ja koduõenduse teenused ning sõltuvalt kohapealsetest vajadustest ka teiste spetsialistide teenuseid. Seega on uutes tervisekeskustes võimalik paremini vastata vananeva rahvastiku vajadustele ehk järjest suurem rõhk läheb krooniliste haiguste jälgimisele ja kontrolli all hoidmisele.
- Kvaliteetsemate tervishoiuteenuste kättesaadavuse tagamiseks kogu elanikkonnale on demograafilisi trende ja jätkusuutlikku ressursikasutust silmas pidades toimunud osade maakonnahaiglate võrgustamine piirkondlike haiglatega. Eesmärk on tagada haiglavõrgu pädevuskeskuste (SA PERH, SA TÜK) koordineerimisel jätkuv eriarstiabi kättesaadavus maakonnakeskustes ning esmatasandi tervishoiu osatähtsuse suurendamiseks esmavajalike teenuste võimalikult elukohalähedane tagamine. 2016. a eraldati võrgustumise toetuseks 1 mln eurot.
- 2017. a muutub hambaravi oluliselt kättesaadavamaks. Alates 1. juulist 2017 hüvitatakse täiskasvanutele pool kokkulepitud hambaraviteenuste raviarvest, kuni 30 eurot aastas. Suureneb töövõimetuspensionäride, vanaduspensionäride ja üle 63-aastaste ravikindlustatud isikute ning rasedate, alla üheaastaste laste emade ja suurenenud ravivajadusega inimeste hambaravihüvitis. Praegu hüvitab riik neile hambaravi eest vastavalt 19,18 ja 28,77 eurot. Alates 1. juulist 2017 maksab haigekassa mõlema sihtrühma puhul kinni 85% hambaravi esmavajalike teenuste raviarvest, arvestusega, et patsiendile esitatud raviarve või arvete kogusumma ei ületa 100 eurot aastas. Eakatel jääb alles ka hambaproteesihüvitis 255,65 eurot kolme aasta peale. Täiskasvanute hambaravi kättesaadavuse parandamiseks on 2017. a riigieelarves ette nähtud 6 mln eurot ning alates 2018. a 12 mln eurot.

- Alates 2017. a on kõigi Eestis turustatavate käsimüügiravimite pakendi infolehtede tõlked ravimiregistrist kättesaadavad ka vene ja inglise keeles. Eesmärk on parandada inimeste teadlikkust ravimitest ja vältida ravimite väärkasutamise ohtu.
- E-kiirabi on kasutusele võetud kõikide kiirabibrigaadi pidajate poolt (v.a Tallinna Kiirabi). 2017. a eesmärgiks on üleriigiline e-kiirabi rakendamine. 2016–2017. a toimub üleriigiliku digiregistratuuri ja digisaatekirjade süsteemi arendamine, et eelkõige perearstidel ja patsientidel oleks ligipääs eriarstide vastuvõttude infole ning paraneks eriarstiabi kättesaadavus vastavalt patsientide vajadusele. Patsiendiportaal on välja arendatud raviarvete kuvamine patsiendile. Alates 2016. a aprillist on kõigil ravikindlustatud inimestel võimalik patsiendiportaal www.digilugu.ee vaadata endaga seotud raviarveid ehk inimesed saavad vaadata, kui palju haigekassa nende ravimise eest maksab.
- Jätkus rahvatervise seaduse eelnõu väljatöötamine, lähtudes põhimõttest „tervis igas poliitikas“. Eelnõuga soovitakse pöörata suuremat tähelepanu tervisedendamisele ning keskkonnatervise küsimustega seonduvale nõustamisele ning tegevuse juhendamisele, kirjeldada terviklikult rahvatervise sektori asutuste ja tasandite ülesandeid ning optimeerida ja täpsustada tervisekaitse volitusnorme ja mõisteid.
- 2016. a käis töö kolme tubakaseaduse muudatusega, millest kaks on seotud 20. mail 2016 kehtima hakanud ELi tubakadirektiiv üle võtmisega. Esimene muudatus sisaldas mitmeid tubakatoodete pakendamise ja märgistamise sätteid, sh pilthoiatuste lisamise kohustust. Teine muudatus sisaldas peamiselt nikotiini sisaldavatele elektroonilistele sigarettidele kehtestatud nõuded ning tubakatoodete ja tubakatootega seonduvate toodete piiriülese kaugmüügi keeldu. Detsembris saatis valitsus Riigikokku kolmanda tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu, mille eesmärk on vähendada Eestis igapäevasuitsetajate hulka ning seega ka suitsetamisega kaasnevaid terviseriske, kahjusid ja -kulusid: keelatakse riigisisene kaugmüük, piiratakse tubakatoodete väljapanekut ja kaubamärkide esitlemist müügikohas, nikotiinisalduseta vedelikule kehtestatakse koostise ja puhtuse nõuded, keelustatakse e-sigarettides tubakast erinevad maitseid, laiendatakse praegu ainult suitsetamisele kehtivaid keelde ja piiranguid ka elektroonilise sigareti tarvitamisele, tagamaks alaealisele kehtestatud alkohoolse joogi müügi keelunõude senisest parem täitmine ja tõhustamiseks võitlust illegaalse tubakamüügiga antakse kontrollteingu õigus riikliku järelevalve tõhustamiseks.
- Alkoholitarbimise vähendamiseks leppis valitsus 2017. a jaanuaris kokku senisest karmimates alkoholi reklaami- ja müügipiirangutes. Riigikogule esitatud seadusemuudatused näevad ette alkoholi välireklaami keelustamise ja kellaajalise piirangu pikendamise raadios ja televisioonis kella 21-lt 22-ni. Reklaamis sisalduv teave peab olema senisest minimalistlikum, keskenduma tootele ning olema esitletud positiivse õhkkonna kirjeldamiseta. Lisaks keelatakse alkoholireklaam sotsiaalmeedias. Alkohoolsete jookide müümisel karmistuvad nõuded jookide eksponeerimisele ning ostja vanuse tuvastamisele. Seadust täiendati sätetega riikliku järelevalve tegemise tõhustamiseks ja seaduse nõuete kontrollimiseks kontrolltehinguga, et tagada alaealisele kehtestatud alkohoolse joogi müügi keelunõude senisest parem täitmine ja tõhustada võitlust illegaalse alkoholimüügiga.
- Eriarstide piisavaks koolitamiseks rahastati residentuuri kokkulepitult mahus, tagades 140 arsti vastuvõtu residentuuri õppesse (keskmiselt oli 2016. a õppes 476 resident ja 2016. a residentuuri eelarve 14,1 mln eurot). Riigieelarvest rahastatakse Sotsiaalministeeriumi kaudu tervishoiutöötajate tagasitoomist tervishoidu. Õdede jaoks eraldati 2016. ja 2017. aastal 50 tuhat eurot aastas.

- 2016. a detsembris võttis Riigikogu vastu tulumaksuseaduse, sotsiaalmaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, millega võimaldati töötajate terviseedendamise soodustamiseks ettevõtetel kuni 100 euro ulatuses kvartalis katta töötajate tervise parandamisega seotud kulusid.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2016	Tegelik 2016	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Oodatav eluiga (mehed ja naised eraldi), aastates Allikas: Statistikaamet	Mehed 73,1 Naised 81,9 (2015)	Mehed 73,0 Naised 82,5	2016. aasta näitaja avaldatakse 2017. aasta suvel	Mehed 73,5 Naised 82,9	Mehed 74,0 Naised 83,2	Mehed 74,5 Naised 83,6	Mehed 75 Naised 84	Mehed 75 Naised 84
Tervena (piiranguteta) elatud eluiga sünnimomendil (mehed ja naised eraldi), aastates Allikas: Statistikaamet	Mehed 53,6 Naised 56,1 (2015)	Mehed 57,5 Naised 62,5	2016. aasta näitaja avaldatakse 2017. aasta suvel	Mehed 58,1 Naised 63,1	Mehed 58,6 Naised 63,7	Mehed 59,2 Naised 64,4	Mehed 60 Naised 65	Mehed 60 Naised 65

Olulised tegevused 2018-2021 eesmärkide täitmiseks

- HIVi ja AIDSi ennetuse tõhustamiseks on valminud HIVi ja AIDSi riikliku tegevuskava 2017–2025 eelnõu. Kuigi senine tegevus on andnud valdkonnas positiivseid tulemusi, on Eesti endiselt uute HIV nakkuste, narkootikumide üledoosidest tingitud surmade arvuga ning narkomaania levikuga Euroopa Liidus esimeste seas ning arenenud riikidest kaugelt maas. Seejuures on sihtrühma kaetus teenustega ebapiisav: opioidsõltuvuse asendusraviga on kaetud ligi 15% sihtrühmast (rahvusvaheliste soovitusete kohaselt peaks olema vähemalt 40%) ning ligi kolmandik HIV-ga patsiente on ravilt kadunud.
- 2017. a märtsis kinnitas tervise- ja tööminister uue immuniseerimiskava, millega rahastatakse inimese papilloomiviiruse (HPV) vastast vaktsineerimist. Tütarlapsi hakatakse vaktsineerima HPV vastu, samuti võetakse kasutusele kuue haigustekitaja (difteeria, teetanus, läkaköha, lastehalvatustõbi, b-tüübi hemofiilusnakkus ja B-viirushepatiit) vastu kaitset pakkuv väikelaste liitvaktsiin. Tütarlaste HPV-vastane vaktsineerimine on väga oluline, kuna Eestis on emakakaelavähi esmashaigestumus ja suremus üks Euroopa kõrgemaid. Uus kava jõustub 1. jaanuaril 2018. Vaktsiini kättesaadavusel võimaldatakse HPV vaktsineerimisega alustada varem. Alates 2017. a on selleks riigieelarves ette nähtud 1 mln eurot aastas.
- Ettevalmistamisel on ravikindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, millega soovitakse hüvitada suuremas määras kõrgendatud ravivajadustega inimestele ravimitele tehtud kulutused. Alates 2018. a on selleks riigieelarves ette nähtud 3 mln eurot aastas.
- 2017. a aprillis kiideti valitsuskabineti nõupidamisel heaks ettepanekud tervishoiu rahastamise jätkusuutlikkuse tagamiseks. Muudatuse peamine eesmärk on laiendada ravikindlustuse tulubaasi, et vähendada selle sõltumist vaid tööhõivel põhinevast rahastamisest ja tagada seeläbi ravikindlustussüsteemi rahastamise pikaajaline jätkusuutlikkus. Valitsus otsustas, et riik hakkab tasuma mittetöötavate vanaduspensionäride eest sotsiaalmaksu ravikindlustuse osa, mis jõuab 2022. aastaks 13 protsendini keskmisest vanaduspensionist. Samuti koondub haigekassasse osa seni riigieelarvest rahastatud tervishoiukulutustest (ligikaudu 100 mln euro ulatuses).

Tervishoidu otsustati suunata 2018. a 37 mln, 2019. a 49,4 mln, 2020. a 53,1 mln ja 2021. a 75,4 mln eurot lisaraha.

- Eesti elanikele uute ennetus-, ravi- ja diagnostikavõimaluste juurutamiseks ning paralleelselt andmepõhise (*data-driven*) teadus- ja arendustegevuse ning majanduspotentsiaali kasvatamiseks Eestis rakendatakse personaalmeditsiini pilootprogramm. Tegemist on erinevate valdkondade (meditsiin, IKT, teadus- ja arendustegevus, innovatsioon ja ettevõtlus) tegevuste kombineeritud rakendamisega. Personaalmeditsiini projektiks on riigieelarves ette nähtud 150 tuhat eurot aastas).

Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020 ja rakendusplaan on leitav siit: <http://sm.ee/et/rahvastiku-tervise-arengukava-2009-2020>

---

3. FISKAALRAAMISTIK

Eelarvestrateegia ja selle fiskaalraamistik lähtub Rahandusministeeriumi 2017. aasta kevadisest majandusprognoosist, prognoosiga saab tutvuda Rahandusministeeriumi kodulehel¹⁶.

2014. aasta märtsis jõustunud riigieelarve baasseadusega kehtestati eelarvepositsiooni reeglid, mille kohaselt tuleb riigieelarve koostada selliselt, et valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon oleks vähemalt tasakaalus. Vastavalt koalitsioonileppele plaanib valitsusliit tasakaalureeglit muuta selliselt, et eelmiste aastate eelarveülejääkide arvel võib tuleva aasta eelarve kavandada ka puudujäägis olevana kuni 0,5 protsendi ulatuses SKPst. Struktuurse eelarvetasakaalu eesmärk põhimõtteliselt säilib, kuid tasakaalu jälgitakse pikema perioodi keskmisena. Muudatusega suurendatakse eelarvepoliitika paindlikkust, lubades tasandada (erandlikke) ülejääke. Samas säilib ka kohustus tasandada tekkinud puudujääke. Järgnevate aastate eelarve eesmärkide seadmisel on lähtutud kavandatavast riigieelarve seaduse muudatusest.

3.1. Vabariigi Valitsuse fiskaalpoliitika eesmärgid

Valitsuse eelarvepoliitika põhieesmärk on **toetada makromajanduslikku stabiilsust läbi turgude paindlikkuse ja efektiivsuse ning ohjata majanduse tasakaalustatud arengut ohustavaid riske**. Valitsuse eelarvepoliitika eesmärgiks on vähemalt valitsussektori **struktuurne tasakaal keskpikal perioodil**, mis vastab riigieelarve baasseaduse muudatuse, Maastrichti lepingu ning Stabiilsuse ja kasvu pakti nõuetele.

Valitsuse eesmärk on tagada **jätkusuutlik ja makromajandust tasakaalustav eelarvepoliitika**. Sihiks on, et eelarvepoliitilised otsused toetavad maksimaalselt makromajanduslikku stabiilsust, ohjavad majanduse tasakaalustatud arengut ohustavaid riske ning parandavad majanduse kasvupotentsiaali ja tööhõivet. Tulevaste majanduslangustega toimetulekuks peab olema tagatud piisavate **reservide olemasolu ja paindlikkus eelarves** tulude ja kulude struktuuri muutmiseks.

Eelarvepoliitilised otsused langetatakse üheaegselt (st vaid eelarve(strateegia)protsessis), otsused on **jätkusuutlikud** (arvestatakse otsuste pikaajalist mõju), maksimaalselt valdkonnapoliitika ja muude valitsussektori tasandite tegevust arvestavad ning kõiki **rahastamisallikaid** (lisaks maksutuludele ka EL toetuste, kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse kvoodi müügitulu jms) **ühtselt käsitlevad**.

Kiirema majanduskasvu aegadel suurendatakse investeeringuid, mille tulemusel kasvab nii inimeste heaolu kui paraneb kaitsevõime. Nii saab inimestele pakkuda paremaid teenuseid hariduses, sotsiaalhoolekandes ja tervishoius.

Oludes, kus majandus kasvab aeglasemalt kui on meie riigi võimekus, teeb riik nii euroraha, kui ka varasemate aastate ülejäägi arvelt majanduskasvu toetavaid investeeringuid – näiteks teedesse ja internetiühendustesse. Riigi investeeringute maht on 2018. aastal kõigi aegade suurim ajal kui erasektori investeeringud on veel pigem madalseisus, kuid hakkavad kasvama.

Inimeste sissetulekuid kasvatab järgmisel aastal lisaks palgakasvule ka maksuvaba tulu tõus, mis tähendab enamikule töötavatele inimestele kuni 64 eurot suuremat sissetulekut kuus juba alates 2018. a jaanuarist. Samuti kasvavad pensionid keskmiselt 5,2% aastas.

---

¹⁶<http://www.fin.ee/majandusprognoosid>

Kaitsekulud on jätkuvalt üle 2% SKPst ja lisaks tehakse strateegilisi investeeringuid kaitsevõimesse.

Riigi maksupoliitika on tervik ja suunatud sellele, et majandus kasvaks ning selleks muudetakse maksustruktuuri majanduskasvusõbralikumaks, vähendades makse palgalt ja kasvatades makse tarbimisele nii, et see toetaks ka keskkonnahoidu ja rahvatervise paranemist. Maksukoormus stabiliseerub järgmistel aastatel tasemel alla 36%.

Eesti riigi väljakutseks on teha paremaid otsuseid piiratud ressursside suunamisel keeruliste väljakutsete lahendamiseks. Täna kasutatakse Eestis esitluslikku tulemuspõhist eelarvestamist. Pikaajaliseks eesmärgiks on liikuda rohkem tulemusinformatsiooni kasutava eelarvestamise suunas.

Tulemuspõhiste otsuste suurendamiseks eelarvestamisel ja eelarve läbipaistvamaks muutmiseks minnakse üle tegevuspõhisele eelarvele, mille eelduseks oli üleminek tekkepõhisele riigieelarvele 2017. aastast. Aastaks 2020 on kavas üleminek tegevuspõhisele riigieelarvele.

3.1.1. Valitsussektori eelarvepositsiooni eesmärk

Valitsus jätkab vastutsükklilise või neutraalse eelarvepoliitikaga ning **keskpika perioodi eesmärgiks** (*medium-term objective*, MTO) **on mitte kavandada valitsussektori struktuurset eelarvepuudujääki üle 0,5 protsendi SKPst**. Selliselt seatud eesmärk on kooskõlas Majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise lepinguga (*Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union*) ning plaanitava riigieelarve baasseaduse muudatusega. MTO seavad liikmesriigid endale ise vähemalt kolmeks aastaks ette ja peavad seda täitma või vähemalt selle suunas liikuma, parandades struktuurset positsiooni 0,5% aastas. MTO muutmise vajadus tuleneb kavandatavast riigieelarve baasseaduse muudatusest, millega võimaldatakse koostada riigieelarve struktuurses puudujäägis kuni 0,5 protsenti SKPst. Kuid seda ainult tingimusel, et eelnevatel aastatel on kumuleerunud ülejääk. Nii näiteks on eelarve perioodi 2014-2020 keskmisena struktuurses tasakaalus ning arvestades, et seadus ei võimalda kumuleerunud ülejäägi puudumisel puudujäägiga eelarvet teha, siis jääb keskmine eelarvepositsioon ka peale 2020. aastat kumulatiivselt struktuursesse tasakaalu. Eelarvepositsiooni planeerimine struktuurset positsioonist lähtuvalt võimaldab majandust stimuleerida ajal, mil majanduskasv on madal (nominaalne eelarve võib olla puudujäägis).

Aastatel 2009-2011 oli Eesti valitsussektor struktuurses ülejäägis. Aastatel 2012-2013 pöördus see struktuurseteks puudujäägiks, põhjuseks nominaalne puudujääk, mida võimendas jõukohasest suuremaks paisunud majanduse maht (SKP lõhe). Aastatel 2014-2016 saavutati nominaalse ülejäägi abil taas struktuurne ülejääk. Struktuurne ülejääk püsib prognoosi kohaselt väiksemas mahus ka 2017. aastal. Kahel järgmisel aastal on eesmärgiks seatud 0,5%ne struktuurne puudujääk ning 2020. aastal 0,3%ne struktuurne puudujääk kompenseerimaks eelneval kolmel aastal tekkinud struktuurset ülejääki. Eelarve puudujääki laskmise arvel suurendatakse investeeringuid kokku 315 mln euro ulatuses kolme aasta jooksul.

Eesmärkide saavutamisel jõutakse valitsussektori nominaalse eelarveülejäägini 0,2% SKPst 2020. aastal. **Eelarveaasta kestel hoidutakse positiivsete lisaeelarvete koostamisest, võimalik maksutulu ülelaekumine suunatakse reservidesse.**

3.1.2. Maksukoormuse eesmärk

Valitsuse eesmärk on stabiliseerida maksukoormus 36 protsendi juures SKPst, vähendades tööjõuga seotud makse.

2017. aasta maksukoormuseks kujuneb 34,8% SKPst. Perioodil 2018-2021 on maksukoormust vähendava mõjuga uus maksuvaba tulu süsteem, tervise erisoodustuse kehtestamine ja diisliaktsiisi tõstmisest loobumine. Maksukoormust suurendavad eelkõige alkoholi-, tubaka ja kütuseaktsiisi tõstmine, pakendiaktsiisi reform, teekasutustasu kehtestamine, ettevõtte

tulumaksumäär 14% regulaarselt jaotatava kasumi korral, pankade avansiline dividendi tulumaks ja magustatud jookide maks.

Kokkuvõttes tõuseb maksukoormus 2018. aastal 35,8%le SKPst ja jääb samale tasemele ka **2021. aastal**. Tulevasest arengust on lähemalt juttu maksupoliitika, maksukoormuse ja maksukulude peatükis.

3.2. Valitsussektori eelarvepositsioon

2016. aastal püsis valitsussektori eelarve ülejäägis, mis moodustas Statistikaameti esialgsete andmete kohaselt 0,3% SKPst ehk 57 miljonit eurot. Ülejäägis olid kõik valitsussektori tasandid – keskvalitsus 0,1% SKPst, sotsiaalkindlustusfondid 0,03% SKPst ning kohalikud omavalitsused 0,2% SKPst. Nii keskvalitsuse kui ka kohalike omavalitsuste ülejääk saavutati tänu ootustele alla jäänud investeeringute mahule. Keskvalitsuse ülejääki suurendasid ka riigieelarves oodatust väiksemaks jäänud tööjõu- ja majandamiskulud. Sotsiaalkindlustusfondide tulem vastas ootustele, Haigekassa puudujäägi kompenseeris Töötukassa ülejääk. Valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon oli eelmisel aastal ülejäägis 0,7% SKPst.

2017. aasta eelarvepuudujääk ulatub prognoosi kohaselt 0,4%ni SKPst, mis võrreldes riigieelarves oodatuga on 0,2% SKPst võrra väiksem. Peamiseks puudujäägi tekitajaks on suuremahuliste investeeringute tõttu muu keskvalitsuse sektorisse kuuluv Riigi Kinnisvara AS. Samuti on defitsiidis kohalikud omavalitsused, kus on oodata investeerimismahtude kiiret tõusu. Paari viimase aasta eelarveülejäak on võimaldanud neil koguda reserve, mille kasutamisele aitavad kaasa selle aasta sügisel toimuvad kohalikud valimised. Riigieelarve on sel aastal tasakaalu lähedal. Sotsiaalkindlustusfondide koondpositsioon on stabiilselt ülejäägis 0,1% SKPst. 2018. aastal valitsussektori eelarvedefitsiit võrreldes kevadise majandusprognoosiga Vabariigi Valitsuses heakskiidetud tulu- ja kulumeetmete tulemusel süveneb 0,8% tasemele SKPst. Meetmed avaldavad negatiivset mõju riigieelarve positsioonile, ülejäänud valitsussektori tasandid jäävad kevadprognoosi tasemele. Täpsem meetmete kirjeldus on toodud riigieelarve tulude, kulude ja maksumuudatuste osas. 2019. aastal on oodata valitsussektori eelarvepuudujäägi vähenemist 0,7%ni SKPst ning jõudmist nominaalse ülejäägini 2021. aastal.

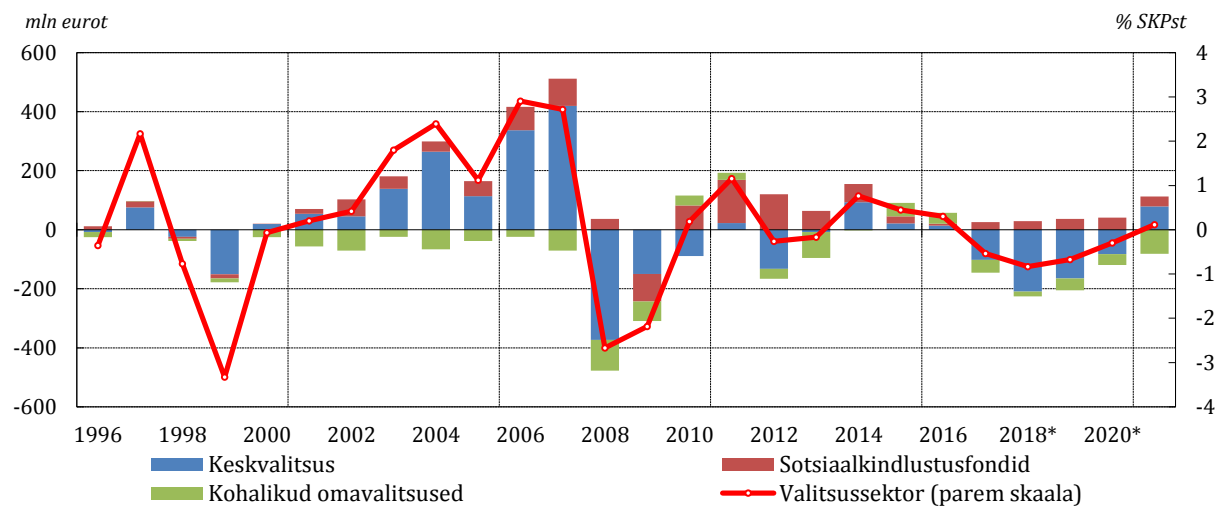
Tabel 1. Valitsussektori eelarvepositsiooni eesmärk aastatel 2016–2021

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Valitsussektori struktuurselt tasandatud eelarvepositsioon (% SKPst)	0,7	0,2	-0,5	-0,5	-0,3	0,0
Valitsussektori nominaalne eelarvepositsioon (% SKPst)	0,3	-0,5	-0,8	-0,7	-0,3	0,1
Riigieelarve	0,1*	-0,2	-0,8	-0,9	-0,6	0,1
Muu keskvalitsus		-0,3	-0,1	0,2	0,3	0,2
Sotsiaalkindlustusfondid	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Kohalikud omavalitsused	0,2	-0,2	-0,1	-0,2	-0,1	-0,3
Valitsussektori nominaalne eelarvepositsioon (mln eurot)	57	-119	-196	-168	-78	31
Riigieelarve	14*	-42	-181	-213	-154	29
Muu keskvalitsus		-60	-22	51	74	53
Sotsiaalkindlustusfondid	7	26	24	34	38	30
Kohalikud omavalitsused	36	-43	-16	-40	-36	-81

*Keskvalitsuse positsioon. Statistikaamet avaldab andmeid keskvalitsuse, sotsiaalkindlustusfondide ja kohalike omavalitsuste tasandi lõikes.

Allikas: Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Joonis 1. Valitsussektori eelarvepositsioon

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Tabel 2. Valitsussektori eelarve tulud ja kulud 2016–2021

	2016	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
	<i>miljon eurot</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>
Eelarvepositsioonid valitsussektori tasandite lõikes							
1. Valitsussektor	56,8	0,3	-0,5	-0,8	-0,7	-0,3	0,1
2. Keskvalitsus	13,8	0,1	-0,5	-0,9	-0,7	-0,3	0,3
4. Kohalikud omavalitsused	35,8	0,2	-0,2	-0,1	-0,2	-0,1	-0,3
5. Sotsiaalkindlustusfondid	7,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Valitsussektor							
6. Tulud kokku	8 506,8	40,7	40,8	41,2	40,8	40,5	39,9
7. Kulud kokku	8 450,1	40,4	41,4	42,0	41,4	40,8	39,8
8. Eelarvepositsioon	56,8	0,3	-0,5	-0,8	-0,7	-0,3	0,1
9. Intressikulu	15,8	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
10. Primaartasakaal	72,6	0,3	-0,5	-0,8	-0,6	-0,2	0,2
11. Ühekordsed ja ajutised meetmed	-60,6	-0,3	-0,4	-0,1	-0,1	0,0	0,0
Tulud komponentide lõikes							
12. Maksutulud (12=12a+12b+12c)	4 797,6	22,9	22,8	23,5	23,5	23,2	23,6
12a. Tootmis- ja impordimaksud	3 169,7	15,2	15,2	16,0	16,0	15,7	15,7
12b. Sissetuleku- ja varanduse maksud	1 627,9	7,8	7,6	7,5	7,5	7,5	7,8
12c. Kapitalimaksud	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13. Sotsiaalkindlustusmaksed	2 481,1	11,9	12,0	12,3	12,3	12,3	12,2
14. Omanditulud	175,3	0,8	1,1	0,7	0,6	0,7	0,8
15. Muud tulud	1 052,8	5,0	5,0	4,6	4,3	4,4	3,3
16.=6. Tulud kokku	8 506,8	40,7	40,8	41,2	40,8	40,5	39,9
p.m.: Maksukoormus (D.2 (sh EL-le makstud)+D.5+D.611+D.91-D.995)	7 265,3	34,7	34,8	35,8	35,8	35,5	35,8
Kulud komponentide lõikes							
17. Hüvitised töötajatele +vahetarbimine	3 924,9	18,8	18,9	18,9	18,8	18,7	18,6
17a. Hüvitised töötajatele	2 463,5	11,8	11,8	11,7	11,6	11,5	11,4
17b. Vahetarbimine	1 461,4	7,0	7,1	7,2	7,2	7,2	7,2
18. Sotsiaalsiirded (18=18a+18b)	2 919,1	14,0	14,1	14,5	14,4	14,3	14,2

	2016	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
	<i>miljon eurot</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>
millest töötushüvitised	81,6	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
18a. Mitterahalised sotsiaalsiirded	414,9	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,1
18b. Rahalised sotsiaalsiirded	2 504,2	12,0	12,1	12,5	12,4	12,3	12,1
19.=9. Intressikulu	15,8	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
20. Subsidiidumid	91,6	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
21. Kapitali kogumahutus	989,9	4,7	5,5	5,7	5,3	4,9	4,2
22. Kapitalisiirded	102,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
23. Muud kulud	406,4	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
24.=7. Kulud kokku	8 450,1	40,4	41,4	42,0	41,4	40,8	39,8
p.m. Valitsussektori tarbimine	4 314,0	20,6	20,9	20,7	20,6	20,5	20,5

* prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 3. RES tulu- ja kulumeetmed 2017–2021

	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
Meede	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>
Ettevõtte tulumaksumäär 14% regulaarselt jaotatava kasumi korral, pankade avansiline tulumaks, kasumite maksuvabalt laenuna väljaviimise piiramine	-0,08	0,57	0,40	0,24	0,17
Pakendiaktsiisi reform		0,06	0,06	0,06	0,05
Kütuse reaalaja kontrollimeede		0,04	0,04	0,04	0,04
Teekasutustasu kehtestamine		0,07	0,07	0,06	0,06
Firmaautode erisoodustussüsteemi lihtsustamine		0,03	0,03	0,03	0,03
Magustatud jookide maks		0,06	0,06	0,06	0,06
Sissetulekust sõltuvad trahvid		0,04	0,04	0,04	0,04
Vanemahüvitise süsteemi muudatused		0,04	0,04	0,04	0,04
Elektriaktsiisi miinimummäär suurtarbijatele		-0,01	-0,01	-0,01	-0,01
Läbi dividenditulu tööjõumaksudest kõrvale hoidmise vähendamine		0,02	0,02	0,02	0,02
Lisadividendid ja tulumaks	-0,06	0,12	-0,01	-0,06	0,29
Muud tulumeetmed		0,01	0,01	0,01	0,01

	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
Meede	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
Tulumeetmed kokku	-0,14	1,08	0,77	0,54	0,82
Tervishoiu lisarahastamine		0,16	0,20	0,20	0,27
Üldine palgakasv 2,5%		0,05	0,04	0,04	0,04
Kulud kinnisvarasse (sh piiri ülalpidamine)		-0,05	-0,01	-0,04	-0,08
Kaasfinantseerimise prognoosi täpsustus		-0,12			
Toetused, sh erihoolekanne, sotsiaalne rehabilitatsioon, abivahendid		0,05	-0,04	-0,04	-0,04
Toetused majandusse (töökoha loomine ja suurinvestor)		0,03			
T&A, innovatsiooni-, toote- ja tehnoloogiaarendusprogrammid		0,03	0,03	0,03	0,03
Liitlaste kohalolek		0,02			
Siseministeeriumi sõidukid		0,01	0,01	0,01	0,01
Raudteefrastruktuuri täiendav kasutustasu		0,01	0,04	0,03	0,03
Riigimajade loomine		0,01	0,01	0,02	0,02
Muud kulumeetmed		0,08	0,07	0,05	0,05
Kulumeetmed kokku	0,00	0,26	0,36	0,31	0,34
KOKKU	-0,14	0,82	0,41	0,23	0,48

3.2.1. Valitsussektori eelarve tsükliliselt tasandatud positsioon

Majanduse maksimaalselt soovitava kogutoodangu taseme ehk potentsiaalse SKP¹⁷ hindamiseks kasutab Rahandusministeerium tootmisfunktsiooni meetodit¹⁸. Hinnangute kohaselt kasvas Eesti SKP majanduskriisi eel oluliselt kiiremini kui majanduses olevaid ressursse arvestades oleks kohane olnud, tekitades olulisi tasakaalustamatusi. Kriisieelsel perioodil võis Eesti majanduse jaoks pidada jõukohaseks 6% lähedast majanduskasvu, kuid tegelikkuses ulatus see kohati 10%ni. Kasv tugines nii kiirel välisraha sissevoolul kui ka kohalike majandusagentide üleüldisel optimismil, mis paisutas sisenõudluse oluliselt suuremaks kogutoodangust ja sissetulekutest.

¹⁷ Potentsiaalne SKP – maksimaalne kogutoodangu (SKP) tase olemasolevaid tootmissisendeid kasutades (tööjõud, kapital, tootlikkus/oskused), mille korral ei tekitata ülemääraseid hinnatõususurveid.

Potentsiaalne majanduskasv – potentsiaalse SKP muutumine ajas. Sõltub tootmissisendites toimuvatest muutustest.

¹⁸ SKP lõhe ja tsükliliselt tasandatud eelarvepositsiooni hindamise põhimõtetest võib lugeda Eesti 2004. aasta mai-kuu Konvergentsiprogrammi lisa 3. Metoodikast täpsemalt: European Commission, 2014. The Production Function Methodology for Calculating Potential Growth Rates & Output Gaps, Economic Papers 535, November 2014.

Ülemäärase nõudluse tulemuseks oli jõukohasest kuni ligikaudu 14-15% võrra suuremaks paisunud majanduse maht ehk SKP lõhe¹⁹ 2007. aastal, millega kaasnes inflatsiooni kiirenemine, kaubandusbilansi jõuline halvenemine ning pinged majanduses ressursside liigintensiivsest ja ebaefektiivsest kasutamisest, tuues kaasa nende hindade tõusu.

Buumi tipul tekkima hakanud ebakindluse suurenedes vähenes järsult nõudlus tarbimis- ja investeerimiskaupade järele. 2008. aasta sügisel puhkenud globaalne finantskriis võimendas alanud majanduse tsüklilisest käitumisest tulenevat majanduslangust veelgi. Finantskriisi tulemusel vähenes järsult ka globaalne nõudlus, tekitades väliskaubandusmahtudes kuni kolmandikuni ulatuva languse. Selle tulemusena paisus negatiivne SKP lõhe 2009. aastal 9%ni SKPst. Majandustsükli pöördudes ja pärast väga kiiret majanduse kriisist taastumist hakkas ka negatiivne SKP lõhe vähenema ning sulgus 2011. aasta lõpuks. Potentsiaalsest aeglasema majanduskasvu tõttu viimasel paaril aastal on tegelik SKP tase jõudnud 2016. aastal 0,4% võrra allapoole potentsiaalset taset. Kuigi majanduskasv hakkab ootuste kohaselt kiirenema, jääb see esialgu potentsiaalsele kasvule alla ning toodangulõhe suureneb käesoleval aastal kuni 0,8%ni potentsiaalsest SKPst. Aastatel 2019-2020 on toodangulõhe taas nullilähedane.

Kuna globaalne finantskriis ning selle järellainetused on olnud märgatavalt suuremad majanduse tavapärasest tsüklilisest volatiilsusest ning üldine nõudluskeskkond ei ole taastunud, kaotasid riigid kriisi käigus osa oma tootmispotentsiaalidest. Samadel põhjustel on ka Eesti majanduse kasvupotentsiaal lähiaastatel kriisieelsest ligi kaks korda väiksem, jäädes prognoosiperioodil 2,6% lähedale. Hinnangud majanduse kasvupotentsiaalile on alanenud koos majanduskasvu ootuste allapoole kärpimisega.

SKP lõhe alusel leitud hinnang²⁰ Eesti valitsussektori eelarve tsükliliselt tasandatud positsiooni kohta näitab, et Eesti eelarvepoliitika on vastutsükliline aastatel 2017-2018 ja 2020-2021. Aastal 2019 on eelarvepoliitika neutraalne, kuna SKP tase on siis potentsiaalsest marginaalselt madalam ja tsükliliselt tasandatud primaarne eelarvepositsioon püsib muutumatuna. Tuleb arvestada, et eelarvepoliitika osas lõpliku hinnangu andmisel peab lisaks eelarvepositsiooni muutusele hindama ka välisvahendite kasutamise muutuse mõju. Kuna viimased on eelarvepositsiooni osas neutraalsed – tulud on alati võrdsed kuludega – siis näiteks vahendite kasutamise kasv ei peegeldu eelarvepositsiooni muutuses. Samas majanduskriisi ajal võimaldab see täiendavalt majandustegevust stimuleerida, mis on olemuselt vastutsükliline poliitikameede.

Tabel 4. Tsükliliselt tasandatud eelarvepositsioon (% SKPst)

	2003–2015	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
1. SKP reaalkasv (%)	3,2	1,6	2,4	3,1	2,8	2,7	2,7
2. Valitsussektori eelarvepositsioon	-	0,3	-0,5	-0,8	-0,7	-0,3	0,1
3. Intressimaksud	-	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
4. Potentsiaalse SKP reaalkasv (%)	3,0	2,6	2,8	2,7	2,5	2,5	2,5
4.a Kapitali panus pot. kasvu (%)	2,1	0,8	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0
4.b Tööjõu panus pot. kasvu (%)	-0,2	0,7	0,6	0,5	0,1	-0,1	-0,2

¹⁹ SKP lõhe ehk toodangulõhe– (ingl.k *output gap*) erinevus tegeliku SKP taseme ja potentsiaalse SKP taseme vahel.

²⁰ Tsüklilise eelarve komponendi leidmiseks kasutatav poolelastsus on Euroopa Komisjoni poolt 2014. aastal uuendatud meetodika järgi Eesti puhul 0,44 (vt ka

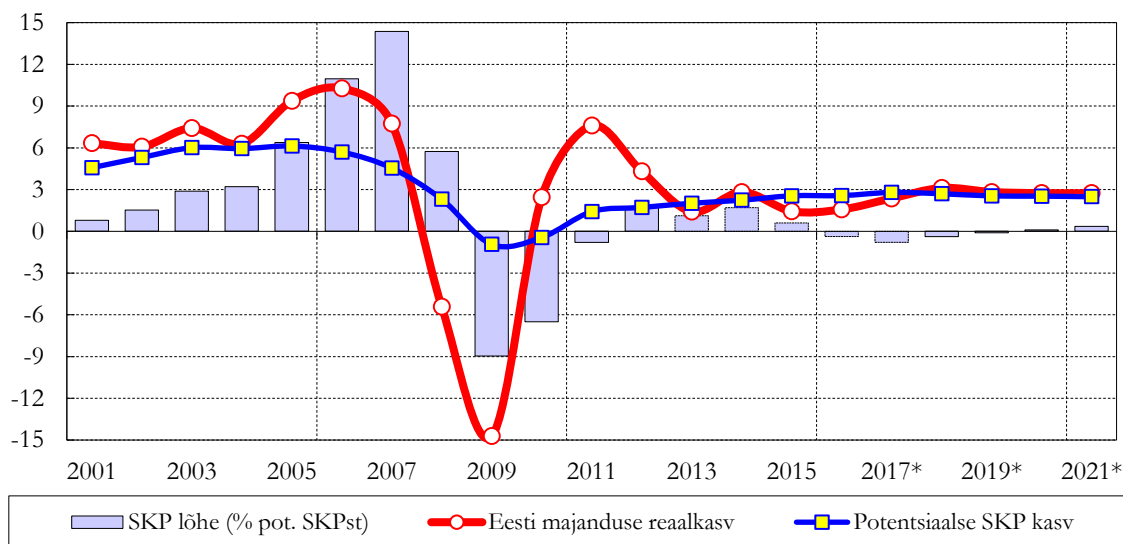
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2014/ecp536_en.htm).

	2003–2015	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
4.c Tootlikkuse panus pot. kasvu (%)	1,1	1,0	1,2	1,4	1,5	1,6	1,7
5. SKP lõhe (output gap)	2,5	-0,4	-0,8	-0,4	-0,1	0,1	0,3
6. Tsükliline eelarve komponent	-	-0,2	-0,3	-0,2	-0,1	0,0	0,2
7. Tsükliliselt tasandatud eelarvepositsioon (7)=(2)-(6)	-	0,4	-0,2	-0,7	-0,6	-0,3	0,0
8. Tsükliliselt tasandatud primaarne positsioon (8)=(7)+(3)	-	0,5	-0,1	-0,6	-0,6	-0,3	0,0
9. Eelarvepoliitika positsioon	-	Vastutsükl.	Vastutsükl.	Vastutsükl.	Neutr.	Vastutsükl.	Vastutsükl.

* - prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Joonis 2 Potentsiaalse SKP ja SKP lõhe areng (%)

* - prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

3.2.2. Valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon

Valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon leitakse, kui nominaalsest positsioonist eemaldatakse lisaks majandustsükli mõjule ka ühekordsed ja ajutised tegurid, mis võivad eelarvepositsiooni “moonutada”. Ühekordseteks ning ajutisteks meetmeteks nimetatakse neid eelarvele olulist mõju avaldavaid meetmeid, mis omavad tsükliliga kohandatud eelarvepositsioonile ainult ajutist ning mittekorduvat olulist mõju suurusjärgus vähemalt ca 0,1% SKPst. Ehkki on määratletud üldised printsiibid, millest lähtuvalt liigitatakse meetme mõju ajutiseks, otsustatakse iga konkreetse juhtumi arvesse võtmine eraldi.

Valitsuse eesmärk on hoida struktuurset tasakaalu perioodi keskmisena võttes aastatel 2018-2020 kasutusele eelmiste aastate struktuurse ülejäägi.

- **Kogumispensioni maksete peatamine 2009-2011 ja kõrgem maksemäär 2014-2017**

1. juunist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 olid riigipoolsed kogumispensioni sissemaksed peatatud. Soovijail oli avalduse alusel võimalik 2010. aastal jätkata omapoolsete sissemaksete tegemist. Erandina säilis 1954. aastal ja varem sündinutele võimalus jätkata 2010. aastast

sissemaksete tegemist seni kehtinud 2% + 4% süsteemi järgi. 2012. aasta 1. jaanuarist taastusid kohustusliku kogumispensioni maksed täies ulatuses.

Nendele liitujatele, kes **jätkasid** 2010. aastal vabatahtlikult sissemaksete tegemist, kohalduvad aastatel 2014–2017 automaatselt maksemäärad 2% + 6%, mille kohaselt maksab liituja ise 2% ja riik 6%. Kõnealustel isikutel on õigus esitada avaldus ka makse oma osa tõstmiseks 2%lt 3%le ning sellisel juhul rakendub skeem 3%+6%. Isikutel, kes 2010. aastal vabatahtlikke sissemakseid **ei jätkanud**, oli samuti võimalus avaldus esitada ning selle alusel teha aastatel 2014–2017 sissemakseid 3% + 6% süsteemi kohaselt. Kogumispensioni maksete taastamise ja kõrgema maksemääraga kaasnenud kulud võrreldes eelneva aastaga on toodud tabelis 3.

Tabel 5 Kogumispensioni maksete protsendid aastatel 2010–2018

	1942-1954	1942-1954	1955-...	1955-...
	jätkan	ei jätkka	jätkan	ei jätkka
2010	2+4	0	2+0	0
2011	2+4	1+2	2+2	1+2
2012-2013	2+4	2+4	2+4	2+4
2014-2017	2+4	2+4	2+6	2+4
2014-2017 soovi korral	-	3+6	3+6	3+6
2018	2+4	2+4	2+4	2+4

Allikas: www.pensionikeskus.ee

- **Riigiettevõtete dividendid**

Seoses riigi omanikutulu poliitika liikumisega dividendide maksimeerimise suunas ärikasumi piires, sõltuvad dividendid pigem turu kõikumistest kui erakorralistest otsustest. Seetõttu puudub vajadus ka suuremate muutuste arvestamiseks väljapoole struktuurset eelarvepositsiooni, mis on kooskõlas ka Euroopa Komisjoni meetodikaga.

- **Kohalike omavalitsuste ühinemistoetused**

- Kohalike omavalitsuste ühinemist toetatakse aastatel 2017-2019 prognoositavas kogusummas 64 miljonit eurot. Antud haldusreformi kulud on ajutised, suuremamahulised ning pikas perspektiivis tulu tootvad.

Tabel 6 Ühekordsed meetmed ja nende mõju 2016–2021 (mln eurot)

	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
II pensionisamba 2+6 ja 3+6 maksed	-61	-66				
KOV ühinemistoetused		-14	-29	-21		
Kokku, mln eurot	-61	-80	-29	-21	0	0
Kokku, % SKPst	-0,3	-0,4	-0,1	-0,1	0,0	0,0

* - prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium.

Tabel 7 Struktuurselt tasandatud eelarvepositsioon aastatel 2016–2021 (% SKPst)

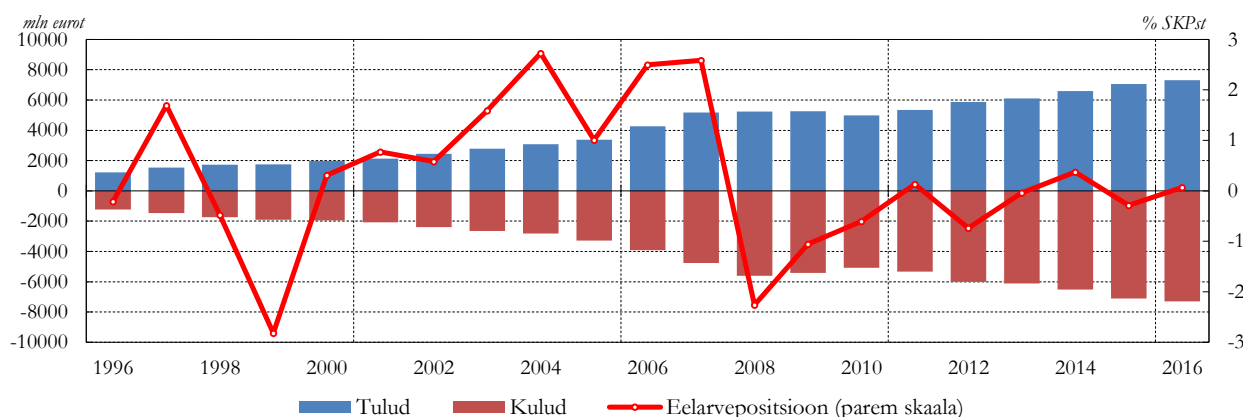
	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
1. Tsükliliselt tasandatud eelarvepositsioon	0,4	-0,2	-0,7	-0,6	-0,3	0,0
2. Ühekordsed meetmed	-0,3	-0,4	-0,1	-0,1	0,0	0,0
3. Struktuurselt tasandatud eelarvepositsioon (3)=(1)-(2)	0,7	0,2	-0,5	-0,5	-0,3	0,0

* - prognoos.

3.2.3. Keskvalitsuse eelarvepositsioon

Valitsussektorist ca 3/4 moodustava keskvalitsuse suurimaks osaks on riigieelarvelised asutused (põhiseaduslikud institutsioonid ja ministeeriumid koos valitsemisaladega). Keskvalitsuse sektorisse kuuluvad veel riigi asutatud sihtasutused (suurima mõjuga on haiglad ja Keskkonnainvesteeringute Keskus), peamiselt riigile teenuseid osutavad äriühingud (näiteks AS Riigi Kinnisvara) ja avalik-õiguslikud institutsioonid (näiteks ülikoolid, Eesti Rahvusringhääling).

Joonis 3 Keskvalitsuse tulud, kulud ja eelarvepositsioon

Allikas: Eesti Statistikaamet.

Keskvalitsuse tuludest moodustavad suurima osa majandusarengu suhtes sensitiivsed riigieelarve maksutulud. Sellest lähtuvalt on majandustsükli langusfaasis suurem osa eelarvepuudujäägist tulnud just riigieelarvest. Vastavalt on riigieelarve enim panustanud ka kriisieelsete aastate eelarveülejäädikidesse. Lisaks maksutuludele moodustavad keskvalitsuse tuludest suure osa ka mittemaksulised tulud, millest enamus on Euroopa Liidust laekuvad välistoetused.

Keskvalitsuse kuludest moodustavad suurima osa samuti riigieelarve kulud, millest ca 1/3²¹ hõlmavad kulutused sotsiaalsele kaitsele (sh riiklik pensionikindlustus). Järgnevad kulud majandusele (sh põllumajandus ja teede ehitus) ja tervishoiule (eraldis Haigekassale).

Muu keskvalitsuse eelarvepositsioon moodustub sihtasutuste, äriühingute ja avalik-õiguslike institutsioonide positsioonide koondsummana. Üks peamisi eelarvepositsiooni mõjutavaid tegureid on suuremahulised investeeringud, mis ületavad jooksva aasta tulusid. Sõltumata sellest, kas neid finantseeritakse eelmistel aastatel kogunenud reservidest või laenu abil, on mõju eelarvepositsioonile negatiivne.

Tabel 8 Keskvalitsuse positsioon

	2017	2018	2019	2020	2021
Keskvalitsuse tulud (mln eur)	7 785	8 411	8 780	9 198	9 846
Keskvalitsuse kulud (mln eur)	7 887	8 614	8 942	9 278	9 764
Positsioon (mln eur)	-102	-203	-162	-80	82
Positsioon (% SKPst)	-0,5%	-0,9%	-0,7%	-0,3%	0,3%

Allikas: Rahandusministeerium, Statistikaamet.

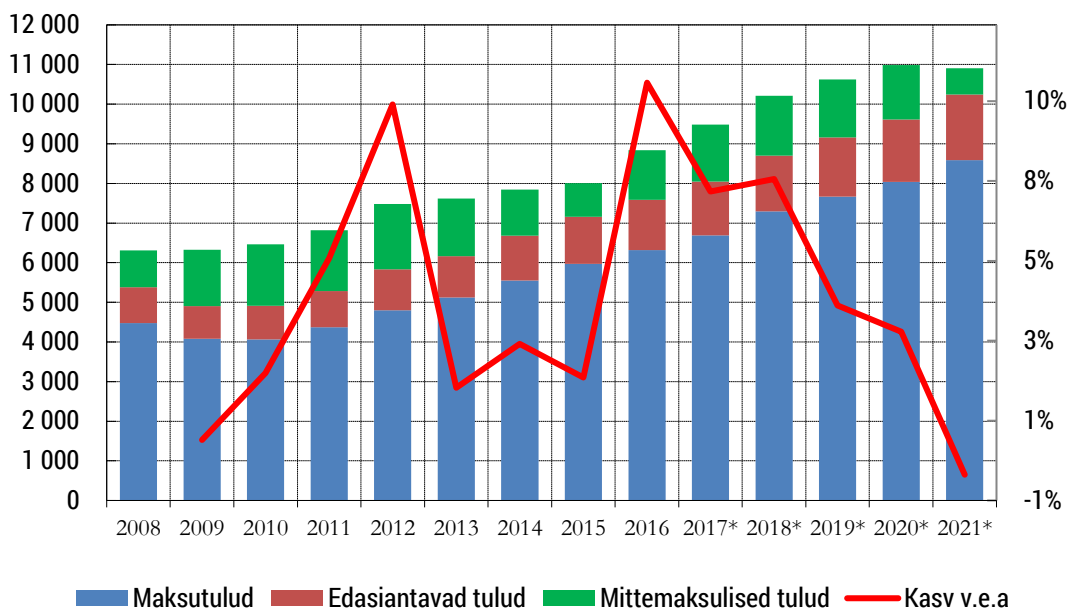
²¹ 2017.a riigieelarve alusel.

3.2.4. Riigieelarve positsioon

Riigieelarve tulud

Perioodil 2018–2021 kasvab riigieelarve tulude maht koos edasiantavate tuludega keskmiselt 3,6 % aastas. Võrreldes 2017. aastaga suurenevad tulud 2021. aastaks 1,4 miljardi euro võrra 10,9 miljardi euronit ning maksutulude osakaal tuludes tõuseb 8,2%. Mittemaksuliste tulude muutust mõjutavad enim välisvahendite tulud, mis prognoosiperioodil alguses kasvavad, kuid lõpus vähenevad seoses struktuurifondide eelarveperioodi lõppemisega.

Joonis 4 Riigieelarve tulude maht ja kasv (mln eurot, %)

* - prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet

Maksutulud (ilma edasiantavate maksudeta) kasvavad eelarvestrateegia perioodil (2018–2021) keskmiselt 6,5% aastas. Maksutuludest moodustavad suurima osa sotsiaalmaksu, käibemaksu ning aktsiiside laekumised. Aastatel 2018–2021 kasvab sotsiaalmaksu laekumine aastas keskmiselt 5,6% ja 2021. aasta laekumiseks prognoositakse 3419 mln eurot. Laekumist tõstab eelkõige keskmise palga kasv, kuna hõive muutub prognoosi kohaselt vähesel määral.

Käibemaksu laekumine kasvab vaadeldaval perioodil keskmiselt 6,8% aastas ja 2021. aasta laekumiseks prognoositakse 2 745 mln eurot. Käibemaksu prognoos põhineb mudelil, mille kohaselt sõltub käibemaksu laekumine järgmistel perioodidel peamiste käibemaksubaasi komponentide, mis moodustavad kokku enam kui 80% kogu käibemaksubaasist (eratarbimine, valitsussektori investeeringud, valitsussektori vahetarbimine ja kodumajapidamiste investeeringud), kasvust ning muutustest käibemaksuaugu suuruses.

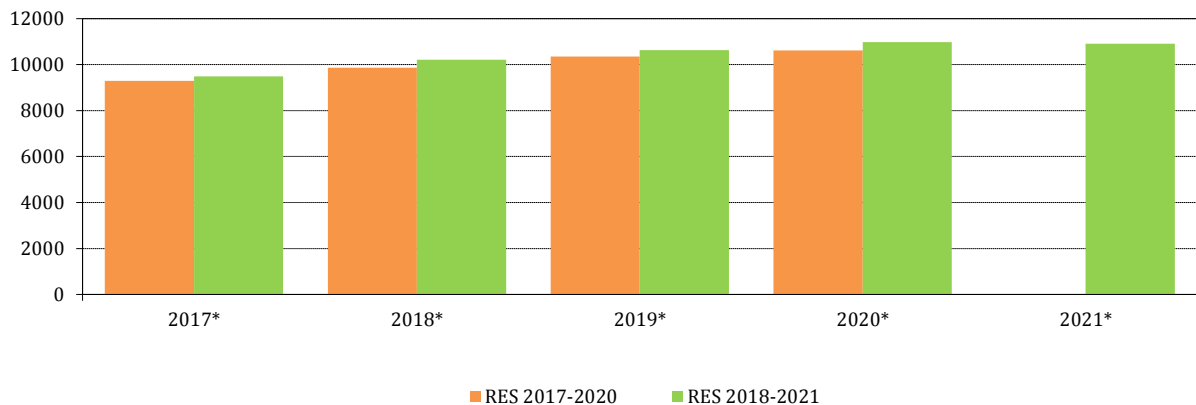
Käibemaksu laekumist suurendavad eelarvestrateegia perioodil iga-aastased aktsiisitõusud, ning tulumaksureformist tulenevad teise ringi mõjud²².

²² Tulenevalt 2018.a tulumaksureformist on antud meetmega seotud inimeste sissetulekud kasvamas, mis väljendub ka tarbimise kasvus ja suurendab kaudsete maksude laekumist (käibemaks, aktsiisid), tuues kaasa nn „teise ringi“ positiivse mõju eelarvele.

Aktsiiside laekumine kasvab aastatel 2018–2021 keskmiselt 6,1% ja 2021. aasta laekumiseks prognoositakse 1 323,5 mln eurot. Kütuse-, alkoholi- ja tubakaaktsiisi määrade tõstmine suurendab prognoositavat laekumist.

Joonis 5. 2017-2021 riigi eelarvestrateegias planeeritud tulude võrdlus eelneva riigi eelarvestrateegiaga (mln eurot)

* - prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium.

Võrreldes eelmise riigi eelarvestrateegiaga suurenevad riigieelarve tulud aastatel 2017-2021 keskmiselt 4 % aastas. Maksulaekumisi mõjutavad maksupoliitilised muudatused ning riigieelarve tulude laekumist negatiivselt mõjutavad maksusoodustused on kirjeldatud peatükis Maksupoliitika, maksukoormus ja maksukulud.

Mittemaksuliste tulude maht sõltub enim välisvahenditest, mis moodustavad perioodil 2018–2021 kõikidest mittemaksulistest tuludest ligi 2/3. Välisvahendite maht on suurim 2018. aastal (1,05 mld eurot). Finantstulud sõltuvad eelkõige omanikutuludest, mida on prognoosiga võrreldes suurendatud eeskätt AS Eesti Energia ja RMK majandustulemuste prognoosi paranemisest tulenevalt. Ülejäänud tulud püsivad perioodi vältel stabiilsel tasemel.

3.2.5. Riigieelarve kulud

Kui majandus kasvab kiiremini, saame teha rohkem investeeringuid nii kaitsevõimesse kui heaolu kasvu. Saame pakkuda inimestele paremaid teenuseid hariduses, sotsiaalhoolekandes ja tervishoius.

Oludes, kus majandus kasvab aeglasemalt kui on meie riigi võimekus, teeb riik nii euroraha, kui ka varasemate aastate ülejäägi arvelt majanduskavu toetavaid investeeringuid - näiteks teedesse ja internetiühendustesse. Riigi investeeringute maht on 2018. aastal kõigi aegade suurim ajal kui erasektori investeeringud on veel pigem madalseisus, kuid hakkavad kasvama.

Inimeste sissetulekuid kasvatab järgmisel aastal lisaks palgakasvule ka maksuvaba tulu tõus, mis tähendab enamikule töötavatele inimestele kuni 64 eurot suuremat sissetulekut kuus juba alates 2018. a jaanuarist. Samuti kasvavad pensionid keskmiselt 5,2% aastas.

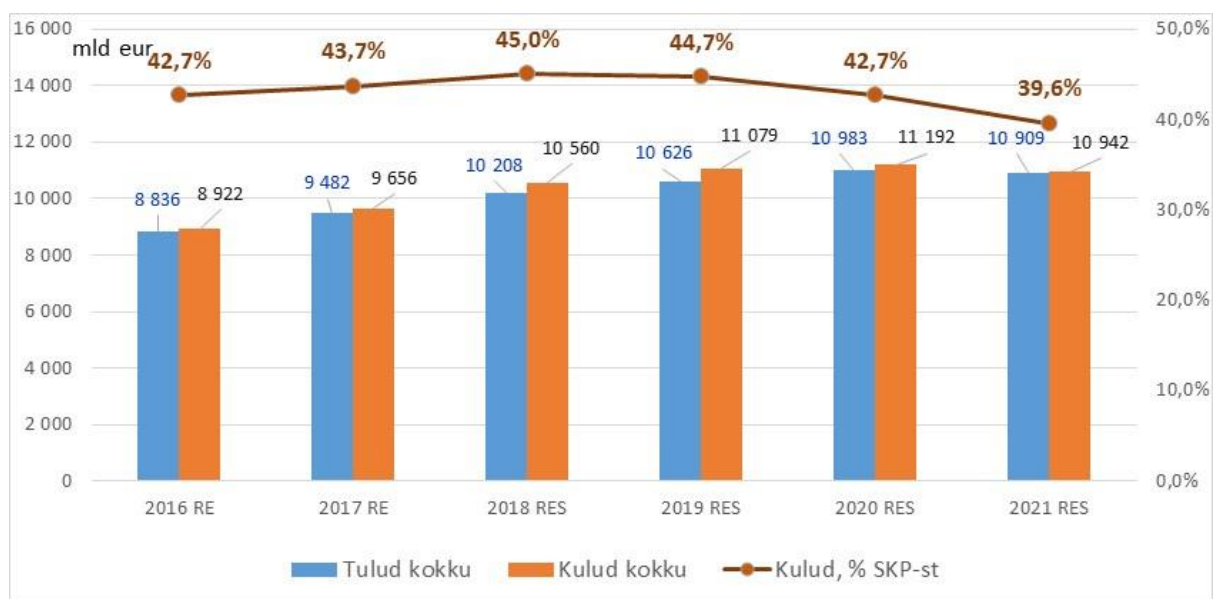
Kaitsekulud on jätkuvalt üle 2% ja lisaks tehakse strateegilisi investeeringuid kaitsevõimesse.

Riigi maksupoliitika on tervik ja suunatud sellele, et majandus kasvaks ning selleks teeme maksustruktuuri majanduskasvusõbralikumaks. Selleks vähendame makse palgalt ja kasvatame makse tarbimisele nii, et see toetaks ka keskkonnahoidu ja rahvatervise paranemist. Maksukoormus stabiliseerub järgmistel aastatel tasemel alla 36%.

Riigieelarve tulud kasvavad nelja aastaga keskmiselt 3,6% aastas ja kulud kasvavad perioodil 3,3%. Riigieelarve kulud kasvavad 2018. aastal 9,4% ja 4 aastaga 13,3% võrreldes 2017. aastaga. Võrreldes RES 2017-2020 otsustega korrigeeriti valitsemisalade kulusid tulenevalt majandusprognoosi täpsustumisest, kinnivara- ja tööjõukulude otsustest 2016. a sügisel ning

Joonis 6. RE tulud ja kulud 2016-2021 (mld eurot)

Tabel 9 Ülevaade valitsemisalade kulude kasvust 2017-2021, mln eur

	2017 RE	2018 RES	muutus, eur	muutus, %	2019 RES	muutus, eur	muutus, %	2020 RES	muutus, eur	muutus, %	2021 RES	muutus, eur	muutus, %
Tulud kokku	9 482	10 208	726	7,7%	10 626	418	4,1%	10 983	357	3,4%	10 909	-74	-0,7%
Kulud kokku	9 656	10 560	904	9,4%	11 079	519	4,9%	11 192	114	1,0%	10 942	-250	-2,2%
Riigikogu	27	20	-7	-27%	24	5	24%	19	-5	-22%	19	0	0%
Vabariigi Presidendi Kantselei	4	5	1	13%	4	-1	-11%	4	0	0%	4	0	0%
Riigikohus	6	6	0	1%	6	0	1%	6	0	0%	6	0	2%
Riigikontroll	6	6	0	1%	6	0	0%	6	0	0%	6	0	0%
Õiguskantsleri Kantselei	2	2	0	4%	2	0	-2%	2	0	0%	2	0	0%
Vabariigi Valitsus	420	504	84	20%	497	-8	-2%	494	-3	-1%	491	-3	-1%
Riigikantselei	57	20	-37	-64%	9	-11	-53%	8	-1	-14%	8	-0,1	-1%
Haridus- ja Teadusministeerium	574	662	88	15%	702	40	6%	721	19	3%	679	-42	-6%
Justiitsministeerium	139	143	4	3%	142	-1	-1%	142	0	0%	141	0	0%
Kaitseministeerium	472	530	57	12%	544	14	3%	559	15	3%	562	2	0%
Keskkonna- ministeerium	138	154	16	11%	197	42	27%	192	-5	-2%	164	-28	-15%
Kultuuri- ministeerium	215	228	13	6%	227	1	1%	223	-4	-2%	225	2	1%
Maaelu- ministeerium	432	411	-21	-5%	413	2	0%	397	-16	-4%	188	-209	-53%
Majandus- ja Kommunikatsiooni ministeerium	684	850	166	24%	907	58	7%	710	-198	-22%	513	-197	-28%
Rahandus- ministeerium	2 192	2 164	-28	-1%	2 252	89	4%	2 340	88	4%	2 425	85	4%
Siseministeerium	380	405	25	6%	362	-42	-10%	358	-5	-1%	359	1	0%
Sotsiaal- ministeerium	3 815	4 282	467	12%	4 515	232	5%	4 758	244	5%	4 891	133	3%

	2017 RE	2018 RES	muut us, eur	muut us, %	2019 RES	muut us, eur	muut us, %	2020 RES	muut us, eur	muut us, %	2021 RES	muut us, eur	muut us, %
Välisministeerium	84	75	-9	-10%	66	-9	-12%	65	-1	-1%	65	-0,2	0%

Järgmise nelja aasta jooksul kasvavad oluliselt tervishoiu kulud - kokku 294 mln eurot, sealhulgas tehakse eurorahade eest uusi tervisekeskuseid ja kaasajastatakse haiglavõrgu pädevuskeskusi.

Paraneb sotsiaalhoolekanne ja lastega perede olukord ning kavas on vanemahüvitise reform, mis võimaldab vanematel töö ja pereelu paremini siduda ehk lapse kõrvalt ka tööl käia. Vanemahüvitiste eelarve kasvab eeloleva nelja aasta jooksul 18 mln eurot, küündides 2021. aastaks 242 miljoni euroni.

Samuti on plaanis reformida sotsiaaltoetusi nii, et inimesel on kasulikum tööl käia kui toetustest elada. 2016. aastal käivitatud töövõimereform, mille raames kasutas sihtrühm teenuseid 9 082 korral jätkub ka 2017. aastal.

Lastetoetused kasvavad, sh 2018. aastast tõuseb lapsetoetus esimesele ja teisele lapsele 55 eurole ja alates 2019. aastast 60 eurole. 2017. a juulist jõustub lasterikka pere toetus. See tähendab, et 3–6 lapsega pere hakkab lisaks olemasolevale lapsetoetusele (esimese kahe lapse eest 50 eurot ja iga järgneva eest 100 eurot,) saama veel 300 eurot kuus. Kui peres on seitse või enam last, siis saab pere kuus juurde 400 eurot. Eraldatud lisavahendid 2017. a 11,4 mln eurot ja 2018–2021 22,9 mln eurot aastas.

Pensionid tõusevad 2018. aastal 5,8%, nelja aasta keskmisena 5,2%. Riikliku pensioni indeksi väärtus kinnitati tasemel 1,051, mille tulemusena suurenesid pensionid 2017. a 1. aprillist keskmiselt 5,1%. Ühtlasi suurendati pensionide täiendavat maksuvaba tulu määra 225 eurolt 236 euroni. Riikliku pensionikindlustuse vahendid kasvavad nelja aastaga kokku 289,1 mln eurot moodustades 2021. aasta lõpus 1 959,5 mln eurot.

Jõuab lõpule haldusreform, mille läbiviimist toetatakse riigieelarvest ühinemistoetusena ühtekokku ca 65 mln euroga.

KOV tulumaksu laekumine kasvab prognooside kohaselt järgmisel aastal ca 57 mln eurot. Lisaks sellele suunatakse KOV-de tulubaasi üldiseks suurendamiseks 2018. a 30 mln eurot. Oluliselt kasvavad ka neile suunatavad riiklikud toetused – nt huvitegevuse toetuseks suunatakse 2018.a 14,25 mln eurot, lasteaedade õpetajate palkade tõstmise motiveerimiseks 15 mln eurot, koolilõuna kättesaadavuse tõstmiseks ca 6 mln eurot, uue meetmena ka kooli tugiteenusteks ca 6 mln eurot ja matusetootuste maksmiseks 4 mln eurot jne.

Ühistranspordiga liikumisvõimaluste parandamiseks maal on kavas bussidotatsioone ligi kahekordistada, regionaalse ühistranspordi arenduseks kulub RES perioodil 84 mln eurot.

Euroraha on kavandatud 4. aasta peale kokku 3,6 mld eurot. Euroraha jätkub ka peale 2021. aastat. Suur osa vahenditest suunatakse koolivõrgu korrastamise, tööhõive kasvu ja inimeste arendamise, teadus-arendustegevusse, innovatsiooni ja ettevõtlusesse. Lisaks tehakse eurorahadest investeeringuid transporti (maanteed, raudteed), energeetikasse ja IKTsse.

Investeeringud

Riigieelarve kontekstis käsitletakse investeeringutena lisaks materiaalse ja immateriaalse põhivara soetamiseks ja renoveerimiseks tehtavatele kuludele ka põhivara soetamiseks ja renoveerimiseks tehtavaid toetusi. Riigieelarve vahenditest investeerivad riigieelarvelised asutused prognoosiperioodil (2018-2021) keskmiselt 550,9 mln eurot aastas, millest riigieelarveliste asutuste endi investeeringuteks suunatakse keskmiselt 324,4 mln eurot. Lisaks suunatakse riigieelarvest mujale valitsussektorisse keskmiselt 224,4 mln eurot investeeringutoetusteks. Riigi strateegiliste investeeringute programmi raames kavandab valitsus

aastatel 2018-2020 Eesti konkurentsivõimet ja kaitsevõimet kasvatavaid investeeringuid kokku 313 mln euro ulatuses.

Tabel 11 Riigieelarve ja Riigi Kinnisvara AS-i suuremad investeeringud RES 2018-2021 perioodil

Valitsemisala	Liik	Investeering	RES 2018	RES 2019	RES 2020	RES 2021	KOKKU
RES Investeeringud kokku			593	664	555	392	2 204
Sealhulgas RES suuremad investeeringud:							
KAM	Riigitulud	Liitlaste taristu	12	3			15
MKM	Riigitulud	Riigimaanteede remondi koondprojekt	144	133	129	129	535
KUM	Riigitulud	Arvo Pärdi keskus	4				4
KUM	Riigitulud	Kalevi Staadion	3	3			6
MKM	Välisloetused	Rail Baltic arendus	38	100	68		205
MKM	Välisloetused	E265 Tallinna ringtee ehituse II etapp	26	16			42
MKM	Välisloetused	Hundipea sadama rekonstrueerimise II etapp	5	2			7
MKM	Välisloetused	Reidi tee ehitus Tallinnas	8	8			16
MKM	Välisloetused	Tallinna lennujaama lennuliiklusala keskkonnaseisundi parendamine	5	7	5		17
SIM	Riigitulud	Euroopa Liidu IT-agentuur	5				5
SOM	Välisloetused	Erihoolekandeesutuste reorganiseerimine (meetme tegevus 2.5.1)	11	8	9	7	35
SOM	Välisloetused	Tervisekeskuste kaasajastamine (meetme tegevus 2.4.2)	13	17	27	13	69
SOM	Välisloetused	Haiglavõrk (meetme tegevus 2.4.1)	4	7	9	9	29
VÄM	Riigitulud	Moskva saatkonnahoone renoveerimine	7				7
Strateegilised investeeringud:							
KAM	Riigitulud	Kaitseinvesteeringute programm	20	20	20		60
MKM	Riigitulud	Taristu investeeringud	45	45	45		135
MKM	Riigitulud	Uus meede kohalike omavalitsuste elamufondi investeeringute toetamiseks	20	20	18		58
MKM	Riigitulud	Linnahall - rahvusvahelise turismi- ja konverentsikeskus	20	20			40
MKM	Riigitulud	Lairiba jaotusvõrgu ehitus	10	10			20
Suuremad Riigi Kinnisvara AS investeeringud:							98
HTM		Euroopa Kooli rajamine	6				6
HTM		Kaunite kunstide kool	13	20			33
JUM		Kommunismiohvrite memoriaali ehitus	5				5
JUM/SIM		Tallinna Vangla ehitus	28				28
JUM		Lubja 4 arendus	8				8
RK		Rüütelkonna hoone	4				4
SIM		Pärnu politsei ja päästeameti ühishoone arendus	7	7			14

Perioodil 2018-2021 on investeeringuid kokku 2,3 mld – sisaldab riigiasutuste investeeringuid, investeeringutoetusi ja RKAS-i kaudu tehtavaid investeeringuid.

Palgad

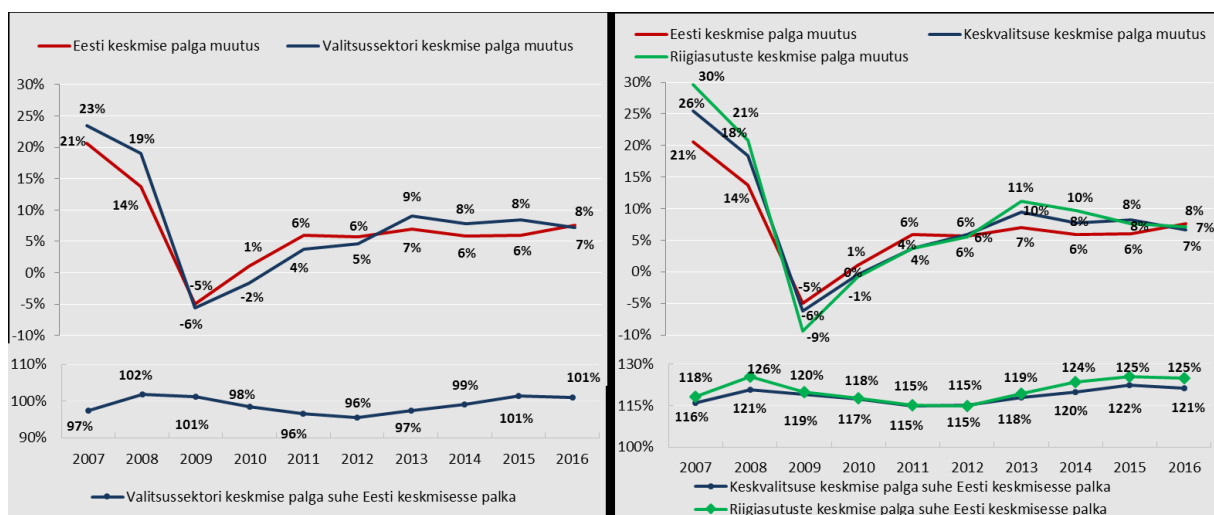
Valitsussektoris töötas 2016. aastal 116 896 töötajat²³, kes jagunevad keskvalitsuse, kohaliku omavalitsuse üksuste ja sotsiaalkindlustusfondide vahel. **Valitsussektori töötajate arv vähenes 2016. aastal 1357 töötaja võrra ehk 1,1%.** Töötajate arvu vähenemine oli suurem keskvalitsuses, kus töötajate arv vähenes 1083 töötaja võrra ehk 2,0% (seejuures vähenes

²³ Peatükis käsitletud läbivalt töötajate arvuna aasta keskmist täistööajale taandatud töötajate arvu.

riigiasutustes töötajate arv 580 töötaja võrra ehk 1,8%²⁴).

Alates 2011. aastast on riigieelarvest eraldatud täiendavaid vahendeid keskmisest palgast mahajäänud sihtgruppide palgafondi: õpetajad, sisejulgeoleku, kultuuri-, meditsiini- ja sotsiaalhoolekande töötajad. 2016. aastal riigieelarvest palgakasvuks raha saanud sihtgruppidest paranes keskmise kuupalga suhe Eesti keskmisesse kuupalka sotsiaalse kaitse ja tervishoiu valdkonnas, haridusvaldkonnas valdkonna keskmise kuupalga ja Eesti keskmise kuupalga suhe säilis, avaliku korra ja julgeoleku valdkonnas langes²⁵. Aastatel 2017-2021 on samuti planeeritud õpetajatele, sotsiaalhoolekande-, kultuuri- ja sisejulgeoleku töötajatele täiendavad palgafondi vahendid viie aasta peale kokku summas 425 mln eurot.

Joonis 7. Erasektori palgatõus ületas 2016. aastal valitsussektori palgatõusu

Allikas: Rahandusministeeriumi saldoandmike infosüsteem

Eesti keskmine palk kasvab järgmise nelja aasta jooksul prognoositavalt 5,4% aastas keskmiselt. Palgakasvu veab erasektor, mitte riik.

Peamised majandusnäitajad

Eesti majandus kasvas 2016. aasta esimeses pooles 1,1% peamiselt sisetarbimisele suunatud valdkondade kasvu toel. Teisel poolaastal pöördus ekspordist sõltuv töötlev tööstus taas kasvule ning majanduskasv ulatus IV kvartalis 2,7%ni.

Aastatel 2017-2021 kasvab majandus 2,4-3,1%. Peamiseks majanduskasvu vedajaks jääb 2017. aastal sisenõudlus, mis tugineb valdavalt investeringute kasvu taastumisel.

Majandusosalusindeks²⁶ on viimastel kuudel kosunud ning jõudnud veebruaris kõrgeimale tasemele alates 2011. aastast ja seda enamikes sektorites. Selle mõjul tugevneb nõudlus meile olulistel välisurgudel ning soosib kaupade ja teenuste ekspordi kasvu jätkumist (3,7%).

²⁴ Töötajate arvu puhasmuutuse arvutamisel on maha arvestatud asutuste juriidilise vormi muudatused: Eesti Kunstimuseum ja Eesti Spordimuseum korraldati hallatavatest riigiasutustest ümber sihtasutusteks (178 töötajat).

²⁵ 2016. aastal eraldati riigieelarvest 4% lisavahendeid kultuuritöötajatele, õpetajatele, sotsiaalhoolekande ja siseturvalisuse valdkonna töötajatele, lisaks tervishoiu palgakokkuleppe täitmiseks 5,4 miljonit ja tegevustoetust 4.-7. kategooria treeneritele 140 tuhat eurot.

²⁶ Euroopa Komisjoni poolt avaldatav töötleva tööstuse, jaekaubanduse, ehituse, teeninduse ja tarbijate sesoonselt silutud kindlustunde indikaatorite koondnäitaja.

Inimeste sissetulekud kasvavad kiiremini kui hinnad. Eelneva aastaga võrreldes sissetulekute kasv veidi aeglustub ja samas kiireneb hinnatõus 3,3%ni. See tähendab inflatsiooniga korrigeeritud realsissetulekute kasvu olulist pidurdumist võrreldes eelnevate aastatega, mis võib kaasa tuua säästumäära senise kasvu pidurdumise. Kodumajapidamiste laenujäägi kasvutempo on jäänud kuni viimase ajani sissetulekute kasvule alla, mis tähendab, et kodumajapidamised tervikuna on olnud ettevaatlikud ja oma laenukoormust agregeeritult vähendanud.

Elanikud säästavad väiksema osa sissetulekust. Kodumajapidamiste säästumäär oli enne kriisi väga madal, tõusis hüppeliselt 2008–2009 ja hakkas siis jälle langema, kuid alates 2013. aastast on elanike säästumäär olnud tõusutrendil.

Tarbijahindade kasvu veavad baasinflatsioon, energia, toit, alkohol ja tubakas. Suures osas on selle taga toidu ja nafta kallinemine välisturgudel, aga ka sisemaiste tegurite ja maksumeetmete panus suureneb.

Madalamad tööjõumaksud kasvatavad keskmist netopalka (ja tarbijate ostujõudu). 2018. aastal tõuseb jõuliselt tulumaksuvaba miinimum, mis tõstab madalama palgaga töötajate netopalka kuni 10% ja alampalaga lähedal pea 15% – tulumaksureformi ja hinnatõusu aeglustumise koondmõjul kiireneb eratarbimise reaalkasv taas 4%ni.

Tööturu olukorra pingestumine jätkub ning palgasurved püsivad vaatamata madalale majandusaktiivsusele. Hõive kasvas 2016. aasta kokkuvõttes 0,6% ning tööturul osalemise aktiivsuse tõusu tõttu suurenes tööpuudus 6,8%ni. Hõive kasv oli kiirem sisetarbimisele tuginevates tegevusalades. Hõive kasv võib jätkuda aeglaselt, st järgmisel aastal hõive kasv aeglustub 0,2%ni ning peatub alates 2019. aastast tööjõu pakkumise piirangute tõttu.

Aastatel 2017–2021 vähendatakse maksumuudatustega tööjõumakse ja suurendatakse tarbimismakse, maksukoormus stabiliseerub uuel tasemel - 35,6-35,9%. Perioodil 2019–2021 suurendavad maksukoormust eelkõige sotsiaalmaksu määra langetamisest loobumine ning alkoholi- ja maagaasiaktsiisi tõstmine. Maksukoormust vähendavad maksuvaba tulu tõstmine, tervise erisoodustuse kehtestamine ning diisliaktsiisi ja majutusteenuste käibemaksu määra tõusude tühistamine.

Tuleval aastal ootame ekspordi kasvu kiirenemist kooskõllaliselt ekspordipartnerite majanduskasvuga. Eesti eksport kasvab hoolimata palgatõusust. Keskpikas plaanis saab impordi kasv olema ekspordist veidi kiirem investeerimisaktiivsuse tugevnemise mõjul.

Ettevõtted säästavad investeerimise asemel. Jooksevkonto ülejääki põhjustab eelkõige ettevõtete madal investeerimisaktiivsus. Seda kompenseerivad riigi investeringud, mis on kõigi aegade suurimad.

3.2.6. Muu keskvalitsuse positsioon

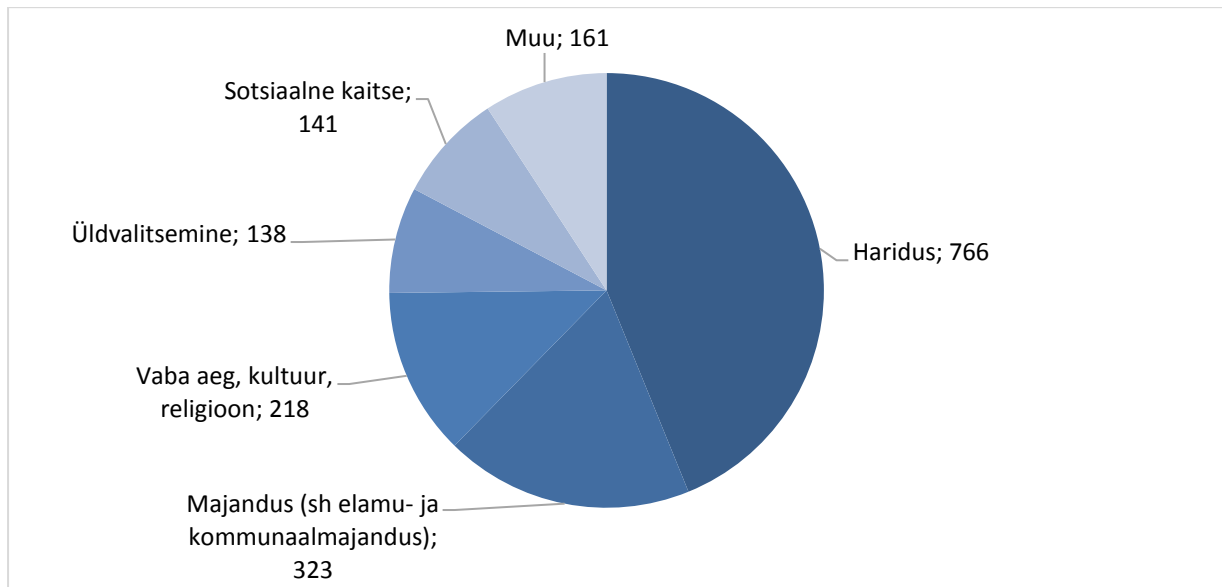
Muu keskvalitsuse üksustest mõjutavad valitsussektori eelarvepositsiooni kõige rohkem suured haiglad (SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla ja SA Tartu Ülikooli Kliinikum), ülikoolid (Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool) ning Riigi Kinnisvara AS tulenevalt nende tehtavatest investeringutest. Muu keskvalitsuse asutuste kogumõju kõigub 0,3% puudujäägist kuni 0,3% ülejäägini.

3.2.7. Kohalike omavalitsuste eelarvepositsioon

Kohaliku omavalitsuse üksused (213 üksust) täidavad olulist rolli avaliku sektori ülesannete täitmisel. Olenemata suurusest täidetakse samu ülesandeid. Üldvalitsemine hõlmab linna- ja vallavalitsuse ning volikogu ülalpidamiskulusid. Majanduskulud (sh elamu- ja kommunaalmajandus) koosnevad peamiselt valla- või linnasisesest ühistranspordist, valla teede ja linnatänavate korrashoiust, veevarustuse korraldamisest ning tänavavalgustusest. Sotsiaalse kaitse all tagatakse hooldekodude ülalpidamine, sotsiaalabi ja -teenuste osutamine ning perede

sotsiaalne kaitse. Koolide ja lasteaedade ülalpidamine kuulub haridusvaldkonna alla. Vaba aeg, kultuur ja religioon hõlmab huvikoolide, kultuurimajade, raamatukogude, muuseumide ja spordirajatiste ülalpidamist ning noorsootööd. Ülejäänud valdkonnad moodustavad kohaliku omavalitsuse üksuste väljaminekute väiksema osa – sinna hulka kuuluvad tegevustest nt heakord ning jäätmehoolduse ja heitveekäitluse korraldamine. Kokku ulatus nende väljaminekute maht konsolideerimata tekkepõhiselt 2016. aastal esialgsetel andmetel 1747 mln euron (sh 81 mln eurot kohustuste tasumine). Sellest 68% moodustasid tööjõu- ja majandamiskulud.

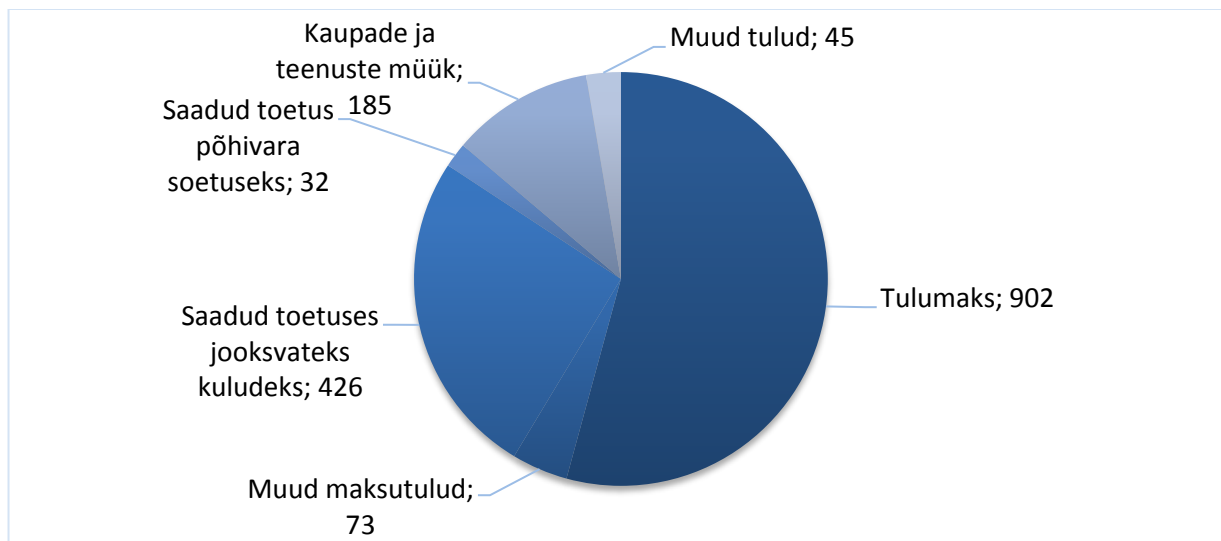
Joonis 8. Kohaliku omavalitsuse üksuste väljaminekute jaotus 2016. aastal (mln eurot)

Allikas: Rahandusministeerium

Kohaliku omavalitsuse üksuste eelarved on iseseisvad ehk KOV-id otsustavad ise nende koostamise üle. Riigieelarvest edasikantavate maksutulude (tulumaks ja maamaks) ning tasandus- ja toetusfondi ühtne eesmärk on tagada kohaliku omavalitsuse üksustele piisavad vahendid kohalike elu küsimuste üle iseseisvalt seaduste alusel otsustamiseks. Tasandusfond on mõeldud nende eelarveliste võimaluste ühtlustamiseks. Toetusfond koosneb valdkondlikest toetusliikidest, võimaldades maksta õpetajatele töötasu, korraldada koolis toitlustamist, maksta toimetulekutoetust ja vajaduspõhist peretoetust ning hooldada kohalike teid. Lisaks on KOV-del võimalus taotleda projektitoetust mitmest meetmest. Muud omatulud hõlmavad peamiselt laekumisi keskkonnatasudest või kaupade- ja teenuste müügist.

Joonis 9. Kohaliku omavalitsuse üksuste sissetulekute jaotus 2016. aastal (mln eurot)

Allikas: Rahandusministeerium.

Kohaliku omavalitsuse üksused kohustusid 2016. a novembriks koostama eelarvestrateegia perioodiks 2017–2020. Strateegias on tulude ja kulude kavandamisel jäädud konservatiivseks. Näiteks tulumaksu eeldatakse sellel perioodil laekuvat kokku 180 mln eurot Rahandusministeeriumi prognoositust vähem. Tööjõukulud planeeritakse kasvatada keskmiselt 3% aastas, mis jääb oluliselt alla prognoositavale riigi keskmise palga kasvule (keskmiselt 5% aastas). Majandamiskulude kasvuks arvestatakse keskmiselt 1% aastas. Palga- ja inflatsioonisurve tõttu võib eeldada kulude jooksvat ülespoole korrigeerimist. Ettevaatlikud on oldud ka investeeringute planeerimisega perioodiks 2017–2020. Keskmiselt planeeritakse investeeringuteks kasutada omavahendeid keskmiselt 187 mln eurot aastas, mis on 29 mln eurot aastas rohkem kui perioodil 2013–2016 keskmiselt. Konservatiivse planeerimise tulemusena jõutakse eeldatavalt alates 2019. aastast uuesti ülejääki. See annab neile varu vastaval eelarveaastal kulude kasvatamiseks.

Väljaminekute tegevusvaldkonniti jaotust mõjutavad peamiselt muutused investeeringutes.

Tabel 12. Kohaliku omavalitsuse üksuste väljaminekud (v.a finantseerimistehingud) valdkonniti²⁷ kohaliku omavalitsuse üksuste eelarvestrateegiate kohaselt (mln eurot)

Valdkond	2015	2016*	2017*	2018*	2019*	2020*
01 Üldised valitsussektori teenused	134	138	159	159	162	165
02 Riigikaitse	0	0	0	0	0	0
03 Avalik kord ja julgeolek	5	5	6	6	6	6
04 Majandus	218	252	392	309	280	277
05 Keskkonnakaitse	49	55	60	64	60	62
06 Elamu- ja kommunaalmajandus	72	71	101	102	91	95
07 Tervishoid	16	13	20	21	16	13
08 Vaba-aeg, kultuur ja religioon	204	218	251	254	237	235
09 Haridus	720	766	840	841	829	832
10 Sotsiaalne kaitse	130	141	154	164	166	160
KOKKU	1 547	1 659	1 984	1 919	1 846	1 845

²⁷ Riigi raamatupidamise üldeeskirjaga kinnitatud klassifikaatori jaotus, mis põhineb COFOG-I.

* - prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium

Kohaliku omavalitsuse üksuste ja nendest sõltuvate üksuste tekkepõhine ülejääk ulatus 2016. aastal Statistikaameti esialgsetel andmetel 36 mln euron. Ülejääk oli endiselt tingitud sellest, et ollakse äraootavad välisabi meetmete osas. Rahandusministeerium prognoosib nende edaspidist defitsiiti jäämist seoses investeerimistegevuse aktiivsuse kasvuga keskmiselt 0,1–0,2 protsenti SKP-st aastas. Selle katmiseks suurendatakse kohustusi.

Jooksvalt on kohaliku omavalitsuse üksuste eelarvete ja eelarve täitmise andmetega võimalik tutvuda riigiraha rakenduses²⁸.

3.2.8. Sotsiaalkindlustusfondide eelarvepositsioon

Sotsiaalkindlustusfondide sektorisse kuuluvad ravikindlustust pakkuv Haigekassa ja töötuskindlustust pakkuv Töötukassa. Riiklik pensionikindlustuse süsteem kuulub Eestis keskvalitsuse hulka.

Tabel 9. Sotsiaalkindlustusfondide eelarvepositsioon aastatel 2015–2020

	2016	2017 eelarve	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
Sotsiaalkindlustusfondid (mln eurot)	7	22	26	24	34	38	30
Sotsiaalkindlustusfondid (% SKPst)	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

* prognoos

Allikas: Rahandusministeerium, Statistikaamet.

2016. aastal oli **Haigekassa** eelarvepositsioon tänu planeeritust suurematele kuludele nii eriarstiabi kui ka ajutise töövõimetushüvitise, kui ka ravimihüvitise kulu osas oodatust halvem ning puudujääk ulatus 30 miljoni euron. Seda ei tasandanud ära ka oodatust parem sotsiaalmaksu laekumine. Käesoleval aastal on oodata 4 miljoni euro suuruse ülejäägi tekkimist. Positsiooni parandab sotsiaalmaksu laekumise ootuste paranemine ning täiendav riigieelarveline eraldis Haigekassa puudujäägi katteks 2017. aastal. Aastatel 2018–2021 on oodata tasakaalulist eelarvepositsiooni. Riigi eelarvestrateegias on lähtutud Riigikogu poolt kinnitatud Haigekassa eelarvepositsiooni eesmärgist nimetatud aastate kohta, sotsiaalmaksu prognoosi ravikindlustuse osast ning lisarahast kogumahu 215 miljonit aastatel 2018–2021. Lisaraha makstakse Haigekassale riigieelarvest mittetöötavatele pensionäridele makstud pensionide alusel teatud protsendi ulatuses. 2018. aastal on see 7% ning jõuab aastaks 2022 13%ni, analoogselt sotsiaalmaksu ravikindlustuse osaga teiselt tulult. Lisaraha suurendab olulisel määral Haigekassa tulusid ning läheb ennekõike katmata ravivajaduse vähendamisse. Koos muudatusega liiguvad Haigekassasse pea kõik tervishoiuvaldkonna riigieelarvelised kulud. Suuremahulise muudatuse eesmärk on Eesti ravikindlustussüsteemi jätkusuutlikkuse parandamine.

Tabel 10. Haigekassa koondnäitajad aastatel 2013–2021 (mln eurot)**

	2013	2014	2015	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
Tulud kokku	836,9	900,2	964,4	1 028,8	1 120,6	1 275,4	1 383,9	1 471,3	1 566,6
sh. sotsiaalmaks	829,7	893,8	958,6	1 021,3	1 097,1	1 167,4	1 231,0	1 298,5	1 371,4
Kulud kokku	838,4	916,7	982,9	1 058,6	1 120,6	1 275,4	1 383,9	1 471,3	1 566,6
Eelarvepositsioon	0,8	-16,5	-17,3	-29,6	4,4	0,0	0,0	0,0	0,0

²⁸ <http://riigiraha.fin.ee>

	2013	2014	2015	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
Eelarvepositsioon (% SKPst)	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

* prognoos

** Aastate 2013-2016 eelarvepositsioon Rahandusministeeriumi saldoandmiku põhjal. Aastate 2017-2021 kulud vastavalt Riigieelarve seaduses sätestatud positsioonile ning Rahandusministeeriumi sotsiaalmaksu laekumise prognoosile.

Töötukassa ülejääk oli 2016. aastal 42 miljonit eurot, mis on sarnane 2015. aasta ülejäägile. Käesoleva aasta Töötukassa eelarvepositsiooni mõjutab kulude kasv, mis tuleneb peamiselt lisanduvatest personali- ja majandamiskuludest seoses töövõimereformi käivitumisega. Oodatav ülejääk 2017. aastal on 22 miljonit eurot. Nagu eelmisel aastal, on ka käesoleval ning järgmistel aastatel eeldatud aktiivsete tööturumeetmete kulude katmist töötuskindlustusmaksetest. Töötukassa eelarvepositsioon paraneb järgnevatel aastatel, jäädes vahemikku 24-38 miljonit eurot aastatel 2018-2021.

Tabel 11. Töötukassa koondnäitajad aastatel 2013-2021 (mln eurot)***

	2013	2014	2015	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
Tulud kokku	184,8	197,2	173,3	206,0	328,0	453,1	524,6	575,5	617,5
- töötuskindlustusmaks	167,2	174,6	149,8	159,2	172,0	186,0	198,0	209,0	221,0
Kulud kokku	126,7	116,0	131,2	164,0	306,2	429,4	490,4	537,2	587,2
- hüvitised**	54,4	50,4	57,9	64,0	68,0	70,3	73,9	77,6	80,8
Eelarvepositsioon	63,2	81,2	43,9	42,0	21,8	23,7	34,2	38,2	30,3
Eelarvepositsioon (% SKPst)	0,3	0,4	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

* prognoos

** Töötuskindlustushüvitis, kindlustushüvitis koondamise korral ja tööandja maksejõuetuse hüvitis.

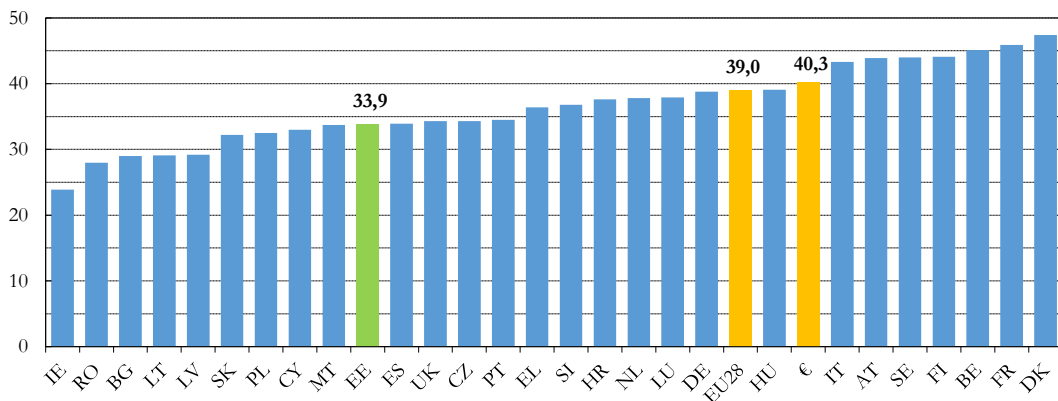
*** Aastate 2013-2016 eelarvepositsioon Rahandusministeeriumi saldoandmiku alusel, samade aastate tulud ja kulud vastavalt Töötukassa majandusaasta aruannetele, 2017-2021 prognoos vastavalt Töötukassa kulude ning Rahandusministeeriumi tulude prognoosile. Tulenevalt sellest, et Töötukassa aruanded on kassapõhise arvestuspõhimõttega ning Rahandusministeeriumi saldoandmik tekkepõhise, ei anna tulude ja kulude vahe kokku eelarvepositsiooni aastatel 2013-2016.

3.3. Maksupoliitika, maksukoormus ja maksukulud

Üheks maksupoliitiliseks eesmärgiks on olnud maksude osalise ümberorienteerimise abil nihutada maksukoormus tulu maksustamiselt tarbimise, loodusvarade kasutamise ja keskkonna saastamise maksustamisele. Samas hoitakse süsteem **stabiilse, lihtsa ja läbipaistvana**, võimalikult väheste erandite ja erisustega.

Eurostati andmetel oli 2015. aasta Eesti maksukoormus 33,9% SKPst, mis on Euroopa Liidu keskmisest ca 5 protsendipunkti võrra madalam (vt joonis 25). Võrreldes Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega on meist suurem maksukoormus Tšehhis, Sloveenias, Horvaatias ja Ungaris.

Joonis 10. Maksukoormus Euroopa Liidus 2015. aastal (% SKPst)

Allikas: Eurostat.

2016. aasta maksukoormuseks kujunes 34,7% SKPst (vt joonis 26A). Maksukoormust suurendas alkoholi-, tubaka- ja kütuseaktsiisi tõstmine. Maksukoormust vähendas maksuvaba tulu tõstmine 2040 euron aastast ja pensionide täiendava maksuvaba tulu tõstmine 2700 euron aastast.

Valitsuse eesmärk on stabiliseerida maksukoormus 36 protsendi juures SKPst, vähendades töajõuga seotud makse.

2017. aastal tõsteti üldist ja pensionide täiendavat maksuvaba tulu ning alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja maagaasiaktsiisi, loobuti sotsiaalmaksu määra langetamisest ja käibemaksu määra tõusust majutusteenustele. Tehniliselt on perioodil 2014–2017 maksukoormust vähendava mõjuga kohustusliku kogumispensioni suuremad riigipoolsed sissemaksed omapoolsete maksetega jätkanuile. Füüsilise isiku tulumaksust arvatakse 2017. aastal maha madalalpalgaliste tagasimaksed. 2017. aasta maksukoormuseks kujuneb 34,8% SKPst.

2018. aasta maksumuudatused on tabelis 13. Aastatel 2018–2021 suurendavad maksukoormust alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja maagaasiaktsiisi tõstmine, eluasemelaenu intresside maha arvatava ülempiiri langetamine 300 eurole, hoiuse intressi maksuvabastuse kaotamine, pakendiaktsiisi reform, kütuse reaalaja kontrollimeede, teekasutustasu kehtestamine, ettevõtte tulumaksu määr 14% regulaarselt jaotatava kasumi korral, pankade avansiline dividendi tulumaks, firmaautode erisoodustussüsteemi lihtsustamine ja magustatud jookide maks. Maksukoormust vähendavad eelkõige uus maksuvaba tulu süsteem (500 eurot kuus, mis hakkab alates 1200 eurosest tulust langema, jõudes 2100 eurose tulu juures nullini), tervise erisoodustuse kehtestamine (100 eurot kvartalis töötaja kohta) ja diisliaktsiisi tõstmisest loobumine. Allpool on kavandatavatest meetmetest lähemalt kirjutatud. Kokkuvõttes tõuseb maksukoormus 2018. aastal 35,8%le SKPst ja jääb samale tasemele ka **2021. aastal**.

3.3.1. Maksumuudatused

Aus maksukeskkond – võrdne konkurents ja kohtlemine

Kütuseturu korrastamiseks rakendatakse alates 1. jaanuarist 2018 kütuse reaalaja kontrollimeedet.

Õiglasem maksusüsteem – maksuerisuste vähendamine

Ebaefektiivsete maksusoodustuse vähendamine on suund maksu maksjate võrdse kohtlemise ja maksusüsteemi neutraalsuse tagamisele. Kavas on kriitiliselt üle vaadata ning loobuda maksusoodustustest, mis on oma esialgselt eesmärgist eemaldunud ning muutunud põhjendamatuks. Iga maksusoodustuse puhul vaadatakse, kas see on proportsionaalne saavutatava eesmärgiga, kas see vastab ühiskonna ootustele ja vajadustele ning kas seda eesmärki on kõige otstarbekam saavutada just maksusoodustuse kaudu. Vajaduse korral sätestatakse soodustus tähtajalisena, mis annab võimaluse analüüsida soodustuse efektiivsust eesmärgi saavutamisel ning otsustada analüüsi põhjal, kas pikendada soodustust.

Alates 1. jaanuarist 2017 vähendati eluasemelaenu intresside mahaarvamise ülempiiri 1200 eurolt 300 euroni ja alates 1. jaanuarist 2018 kaotatakse hoiuse intressi maksuvabastus.

Kasvusõbralikum maksustruktuur – tööjõu maksukoormuse vähendamine, tarbimise ja keskkonnakasutamise kõrgem maksustamine

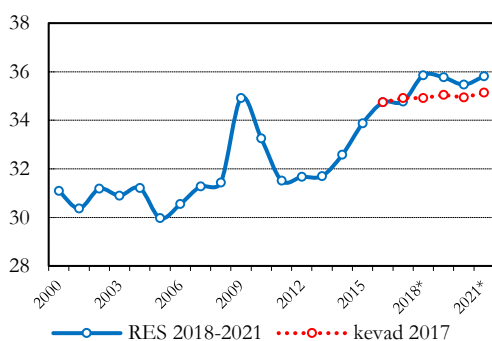
Tööjõu maksukoormust vähendab 2017. aastal üldise maksuvaba tulu tõstmine 2160 euroni aastas ja pensionäride täiendava maksuvaba tulu tõstmine nii, et keskmine pension oleks maksuvaba (2017. aastal 2832 euroni aastas). Oluliselt vähendab tööjõu maksukoormust alates 2018. aastast uus maksuvaba tulu süsteem (500 eurot kuus, mis hakkab alates 1200 eurost tulust langema, jõudes 2100 eurose tulu juures nullini).

Tarbimise maksukoormust suurendab aktsiisimäärade tõstmine. 2017. aastal tõstetakse täiendavalt õlle aktsiisimäära 1. juulil 70% ning kääritatud joogi, mille etanoolisisaldus on alla 6%, aktsiisimäära 45% ja 01. veebruaril 2018 tõstetakse õlle aktsiisimäära ning kääritatud joogi, mille etanoolisisaldus on alla 6%, aktsiisimäärasid 18%. Samas väheneb maksukoormus tänu varem planeeritud 10%lise diislikütuse aktsiisimäära tõusu tühistamisele aastal 2018 ning majutusteenustele planeeritud käibemaksumäära tõusu 9%lt 14%-le tühistamisele 1. jaanuarist 2017. Tarbimise maksukoormust suurendab ka magustatud jookide maks.

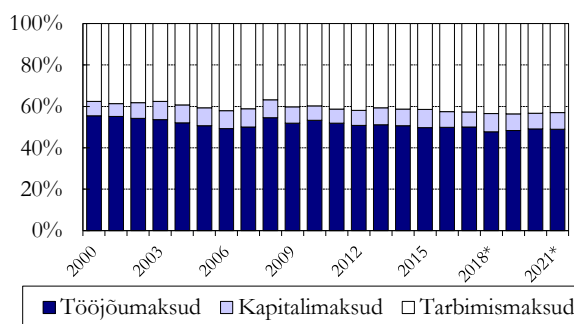
Keskkonnamakse suurendavad pakendiaktsiisi reform, teekasutustasu kehtestamine, kütuse reaalaja kontrollimeede ja maagaasi aktsiisi tõstmine. Maagaasi kui fossiilse kütuse aktsiisimäära on valitsusel kavas tõsta täiendavalt 25% aastas perioodil 2018-2020.

Joonis 11. Maksukoormuse areng Eestis (% SKPst)

A. Maksukoormus

B. Maksulised tulud (%)

Allikad: Rahandusministeerium, Eurostat.

Võrreldes 2017. aastaga langeb **tööjõumaksude**²⁹ osakaal maksulaekumisest 2021. aastaks prognoosi kohaselt 1,1% võrra 49,0%le. **Tarbimismaksude**³⁰ osatähtsus maksulaekumises suureneb aktsiisitõusude ja eelpoolnimetatud uute maksimeetmete toel 2021. aastaks 0,2% võrra 43,0%ni. Ettevõtte tulumaksumäär 14% regulaarselt jaotatava kasumi korral ja pankade

²⁹ ESA2010 meetodika kohaselt loetakse tööjõumaksude hulka: sotsiaalkindlustusmaksed, füüsilise isiku tulumaks palgatuludelt, füüsilise isiku tulumaks sotsiaalsiiretelt ja pensionidelt, füüsilise isiku tulumaks ettevõtlusega tegelemisel.

³⁰ ESA2010 meetodika kohaselt loetakse tarbimismaksude hulka: käibemaks, tollimaks, aktsiisid, autode registreerimistasu, müügitaks, saastetasud, kalapüügiõiguse tasu, paadimaks, saastekvootide müügitulu, vedelkütusevaru varumakse ja Tagatisfondi osamaksud.

avansiline dividendi tulumaks tõstavad **kapitalimaksude**³¹ osakaalu 2021. aastaks 0,8% võrra 8,0%ni (vt joonis 26B).

Keskkonnamaksud³² on osa tarbimismaksudest. 2017. aastal moodustavad need 9,0% kõigist maksudest, ületades sellega Euroopa Liidu kaalutud keskmist (6,3% 2014. aastal). Eelpool nimetatud uued maksumeetmed suurendavad keskkonnamaksude laekumist, kuid saastetasude samal tasemel püsimine ja diisliaktsiisi tõstmisest loobumine aeglustavad laekumise kasvu ja nende osakaal langeb 2021. aastaks 8,5%le.

Tabel 14. 2018. aasta peamised maksupoliitilised muudatused³³

Maksumuudatused	Jõustumine	Mõju 2018	
		mln €	% SKPst
1. Ettevõtte tulumaksuäär 14% regulaarselt jaotatava kasumi korral ja pankade avansiline tulumaks	1.jaan 2018	135	0,57
2. Firmaautode erisoodustussüsteemi lihtsustamine	• 1.jaan 2018	7	0,03
3. Pakendiaktsiisi reform	• 1.jaan 2018	9	0,04
4. Teekasutustasu kehtestamine	• 1.jaan 2018	17	0,07
5. Magustatud jookide maks	• 1.jaan 2018	15	0,06
6. Kütuse reaalaja kontrolli meede	• 1.juuni 2018	9	0,04

Allikas: Rahandusministeerium.

Tabel 15. Eelarvepoliitiliste otsuste mõju valitsussektori tuludele

	2016	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
	mln eurot	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
Valitsussektori tulud	8506,8	40,7	41,0	40,1	40,0	40,0	39,1
Valitsussektori tulud arvestades tulupoliitilisi meetmeid			40,8	41,2	40,8	40,5	39,9

* - prognoos.

Allikas: Statistikaamet, Rahandusministeerium.

3.3.2. Efektiivne maksumäär ja maksukiil

Lisaks maksutulude osakaalule SKPs iseloomustab maksukoormuse suurust ka **efektiivne**

³¹ ESA2010 metoodika kohaselt loetakse kapitalimaksude hulka: juriidilise isiku tulumaks, füüsilise isiku tulumaks kapitalitulult, hasartmängumaks, reklaamimaks, maamaks, raskeveokimaks, tegevuslubade ja litsentside riigilõiv, vee erikasutustasu, teede ja tänavate sulgemise maks, muud maksud ja tasud.

³² Keskkonnamaksud jagunevad energia- (kütuse- ja elektriaktsiis, saastekvootide müügitulu, vedelkütusevaru varumakse), transpordi- (raskeveokimaks, autode registreerimistasu, paadimaks) ja saastemaksudeks (saastetasud, vee erikasutustasu, pakendiaktsiis, kalapüügiõiguse tasu).

³³ Tekkepõhine mõju võrreldes sellega, kui jääks kehtima Rahandusministeeriumi kevadprognoosi 2017 ajal seaduses kehtinud määrad/olukord.

maksumäär³⁴ (*implicit tax rate, ITR*), mis on laekunud maksutulude suhe maksubaasi. Tööjõu efektiivne maksumäär leitakse näitaja tööjõumaksude suhtena tööjõukuludesse. Kuna efektiivse maksumäära arvutamise aluseks on tegelikult laekunud maksud, siis rahvusvahelise võrdluse puhul tuleb arvestada sellega, et maksuametite võimekus ning inimeste maksukuulekus on riigiti erinev ning see võib mõjutada efektiivset maksumäära.

Valitsuse eesmärk on hoida tööjõu efektiivne maksumäär 2016. aasta tasemel (ca 35%).

Tööjõu efektiivne maksumäär (vt joonis 27A) langes kiiresti 2005. aastani ja püsis 34% lähedal 2008. aastani füüsilise isiku tulumaksu määra langetamise ja maksuvaba tulu tõstmise tõttu. Perioodil 2009-2010 tõsteti töötuskindlustusmaksu määra ning peatati riigipoolsed kohustusliku kogumispensioni maksed, mistõttu efektiivne maksumäär tõusis. Riigipoolsed kogumispensioni maksed taastusid 2012. aastal ja töötuskindlustusmaksu määra langetati 2013. aastal, mis viis näitaja 2014. aastaks 34,6%le, mis oli Euroopa Liidus 13. koht. Kogumispensioni kõrgem maksemäär (2+6 ja 3+6 maksed) mõjutab näitajat perioodil 2014–2017. Töötuskindlustusmaksu määra langetamisega jätkati (2015), tulumaksumäära langetati (2015), maksuvaba tulu tõsteti (2015-2017), kehtestati madalapalgaliste tagasimakse (mõju 2017) mistõttu kahanes näitaja 2017. aastaks 34,4%le. Uus maksuvaba tulu (2018) vähendab tööjõu efektiivset maksumäära, kuid samal ajal on vastupidise mõjuga kogumispensioni kõrgema maksemäära lõppemine. Edasiste maksulangetuste puudumine viib näitaja palgatõusu mõjul 2021. aastaks 35,0%le. Tarbimise efektiivne maksumäär tõuseb seoses aktsiisitõusude ja uute maksumeetmetega samal ajal 28,7%-ni (vt joonis 27B).

Tööjõu maksukiil (labour tax wedge) on erinevus tööandja tööjõukulude ja töötaja netosissetuleku vahel, mis sisaldab ka rahalisi toetusi (lapsetoetus, vajaduspõhine peretoetus, madalapalgaliste tagasimakse). Peretüüpide vahelised erinevused võivad olla olulised - näiteks abielus kahe lapsega paari, kus üks vanem teenib 100% keskmisest palgast, maksukiil sõltub võrreldes üksiku inimesega oluliselt rohkem maksuvabast tulust (täiendavalt mittetöötava abikaasa ja teise lapse eest). Liiga kõrge maksukiil võib vähendada huvi töötada ning mõjuda seetõttu negatiivselt tööturu arengule.

Üksiku lasteta 67% keskmisest palgast teeniva inimese maksukiil oli 2017. aastal 37,9% ning see langeb uue maksuvaba tulu tulemusel oluliselt, ulatudes 32,5%ni 2018. aastal. 2021. aastaks jõuab näitaja 33,8%le, mis on siiski palju madalam, kui Euroopa Liidu keskmine 37,0% 2015. aastal. (vt joonis 27C).

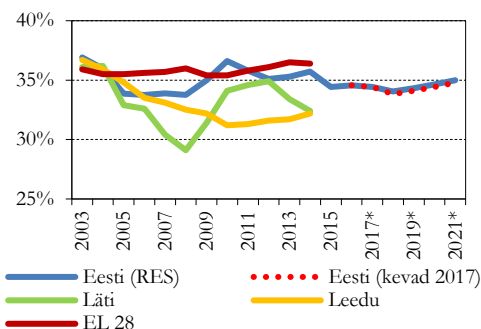
Abielus kahe lapsega paari, kus üks vanem teenib 100% keskmisest palgast, maksukiil (vt joonis 27D) sõltub oluliselt rohkem maksuvabast tulust (täiendavalt mittetöötava abikaasa ja teise lapse eest). Maksukiilu vähendavad pere puhul lapsetoetused, samuti vajaduspõhine peretoetus (mis antud peretüüpi ei puuduta, kuna on suunatud veelgi väiksema sissetulekuga peredele). Uue maksuvaba tulu süsteemiga kaob mittetöötava abikaasa maksuvaba tulu kasutamise võimalus, samuti kaotatakse vajaduspõhine peretoetus. Vanemahüvitist OECD metoodika järgi arvesse ei võeta. Selle pere maksukiil ulatub 2017. aastal 28,9%ni ning langeb 2018. aastal 28,0%le. Palgatulu kasv toob kaasa maksuvaba tulu vähenemise palgavahemikus 1200-2100 eurot ning selle tulemusel tõuseb maksukiil 2021. aastaks 30,5%le, mis on 2015. aasta Euroopa Liidu keskmisest (37,2%) siiski oluliselt madalam.

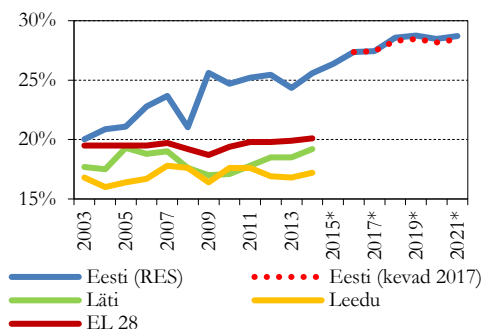
³⁴ Vahel tõlgitakse ka tegeliku või keskmise maksumäärana. Eelistatud mõiste on siiski efektiivne maksumäär, mis omab võrreldes teistega täpsemat tähendust.

Joonis 12. Efektiivne maksumäär (% maksubaasist) ja maksukiil (% tööjõukuludest)

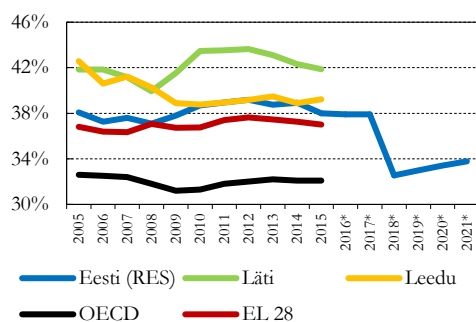
A. Tööjõu efektiivne maksumäär

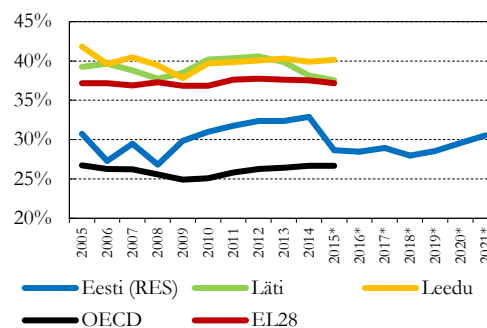
B. Tarbimise efektiivne maksumäär

C. Maksukiil, üksik lasteta inimene, kes teenib 67% tööliste keskmisest palgast*

D. Maksukiil, abielus paar, 2 last, üks vanem teenib 100% tööliste keskmisest palgast*

* Rahandusministeeriumi kevadise prognoosi kohaselt on tööliste keskmine brutopalk 2021. aastal 18 196 eurot aastas. Allikad: OECD Taxing Wages 2016, Euroopa Komisjon http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/tab/, Rahandusministeerium.

3.3.3. Maksukulud

Järgnevalt on kirjeldatud Eesti riigieelarves aastatel 2017–2018 sisalduvaid maksukulusid. Maksukulude väärtuste hindamisel on kasutatud kaotatava tulu meetodit ning kassapõhiseid andmeid, iga maksukulu sätte puhul on arvesse võetud sätte rakendamise ja tegeliku kohaldamise vaheline viitaeg. Hinnatud on ainult maksukulude kehtestamise nn esimese ringi efekte. Näiteks täiendava maksuvaba tulu kehtestamise korral on hinnatud sätte rakendamise otsest mõju tulumaksu laekumisele. Samas ei ole hinnatud seda, et täiendava maksuvaba tulu korral jääb füüsilistele isikutele rohkem raha kätte ning kui nad suunavad täiendavad vahendid tarbimisse, siis laekub enam käibemaksu. Nende maksukulude puhul, mis on otseselt ja üheselt seotud teiste maksudega, on vaadeldud maksukulude kehtestamise koondmõju, näiteks alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisiseadusest tulenevad maksukulud mõjutavad lõpptarbimise määra ulatuses ka käibemaksu laekumist. Tulenevalt kaotatava tulu meetodi rakendamisest ei ole maksukulude väärtuste hindamisel arvestatud erinevate käitumuslike efektidega ning eelarvepiirangutega.

Maksukulude väärtuste arvutamisel on oluline mõista, et iga üksikut maksukulu sätet on hinnatud eraldi, arvestamata eri sätete omavahelisi koosmõjusid, ning seetõttu ei ole maksukulude koondsumma leidmine erinevate sätete kokkuliitmise teel korrektne, kuid samas võimaldab see hinnata kehtestatud maksukulude taset ning trende.

Olulised riigieelarve tulude laekumist mõjutavad maksukulud sisalduvad kolmes erinevas õigusaktis – tulumaksuseaduses, käibemaksuseaduses ning alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi

seaduses. Käibemaksuseaduse³⁵ (KMS) puhul võib nimetada maksukuludeks ehk olulisteks hälveteks eesmärgiks olevast maksusüsteemist sätteid, mille kaudu toetatakse soodsama maksumäära kaudu teatud kaupade või teenuste tarbimist. Tulumaksuseaduse³⁶ (TMS) puhul võib nimetada maksukuludeks ehk olulisteks hälveteks eesmärgiks olevast maksusüsteemist sätteid, mille kaudu toetatakse täiendavate maksuvabastuste kaudu teatud tegevusalade ettevõtjaid, teatud tüüpi füüsilisi isikuid või perekondi, teatud kulutusi tegevaid või teenuseid tarbivaid füüsilisi isikuid. TMS puhul on eeldatud, et paragrahvi 23 kohaselt kehtestatud residendist füüsilise isiku maksustamisperioodi tulust mahaarvatav maksuvaba tulu on eesmärgiks oleva maksusüsteemi üheks osaks (ning ei ole maksukulu). Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse³⁷ (ATKEAS) puhul võib nimetada maksukuludeks ehk olulisteks hälveteks eesmärgiks olevast maksusüsteemist sätteid, mille kaudu toetatakse soodsamate aktsiisimäärade või aktsiisivabastuste kaudu teatud tegevusalade ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist.

Tabel 16. Maksukulud riigieelarves aastatel 2017–2018³⁸ (mln €)

Maksukulu	Säte	Valitsemis-funktsioon ³⁹	2017	2018
1. Käibemaksumäär 9% raamatutele, töövihikutele ja perioodika väljaannetele	KMS §15 lg 2 p 1 ja 3	9	10,0	10,6
2. Käibemaksumäär 9% ravimitele ja meditsiini-seadmetele	KMS §15 lg 2 p 2	7	54,3	57,9
3. Käibemaksumäär 9% majutusteenustele	KMS §15 lg 2 p 4	8	25,9	27,6
4. Hoiuseintresside maksuvabastus	TMS §17 lg 2	10	1,6	0,0
5. Täiendav maksuvaba tulu alates teisest lapsest	TMS §23 ¹	10	27,6	27,6
6. Täiendav maksuvaba tulu pensioni korral	TMS §23 ²	10	165,3	0,0
7. Täiendav maksuvaba tulu tööõnnetus- või kutsehaigushüvitise korral	TMS §23 ³	10	0,2	0,0
8. Eluasemelaenu intresside mahaarvamine	TMS §25	6	11,3	6,3
9. Koolituskulude mahaarvamine	TMS §26	9	10,8	11,3
10. Kingitused ja annetused	TMS §27 lg 1	8	1,1	1,1
11. Kindlustusmaksed ning pensionifondi osakute soetamine	TMS §28	10	3,6	3,8
12. FIE täiendav maksuvaba tulu põllumajandussaaduste või metsamaterjali võõrandamisel	TMS §32 lg 4	4	2,2	2,2
13. Väikeõlletootjate 50% aktsiisimäär	ATKEAS §46 lg 1	4	32,1	0,0
14. Eriotstarbelise diislikütuse soodsam aktsiisimäär põllumajanduses	ATKEAS §66 lg 7	4	0,4	0,6

³⁵ Käibemaksuseadus, <https://www.riigiteataja.ee/akt/125102012017>.

³⁶ Tulumaksuseadus, <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122012031>.

³⁷ Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus, <https://www.riigiteataja.ee/akt/120122012004>.

³⁸ Maksukulude hinnangud on arvatud ainult nende sätete kohta, mis sisalduvad maksundusalastes õigusaktides seisuga 1.01.2016.

³⁹ Valitsemisfunktsioonid: 1. üldised valitsussektori tegevused; 2. riigikaitse; 3. avalik kord ja julgeolek; 4. majandus; 5. keskkonnakaitse; 6. elamu- ja kommunaalmajandus; 7. tervishoid; 8. vaba aeg, kultuur ja religioon; 9. haridus; 10. sotsiaalne kaitse.

Maksukulu	Säte	Valitsemis-funktsioon ³⁹	2017	2018
15. Kalurite kütuseaktsiisivabastus	ATKEAS §27 lg 1 p 22 ²	4	26,2	30,7
16. Elektrienergia, mida kasutatakse keemilise reduktsiooni jaoks ning elektrolüütilistes, metallurgilistes ja mineraloogilistes protsessides	ATKEAS §27 lg 1 p 24, 28 ⁴	4	1,5	1,4
17. Elektrienergia ja kütus, mida kasutatakse elektrienergia tootmiseks ning elektrienergia, mida kasutatakse elektrienergia tootmise suutlikkuse säilitamiseks	ATKEAS §27 lg 1 p 28 ²	4	0,7	0,7
18. Kütus, mida kasutatakse mineraloogilistes protsessides	ATKEAS §27 lg 1 P 28 ²	4	8,1	8,2
19. Maagaas, mida kasutatakse maagaasivõrgu töös hoidmiseks	ATKEAS §27 lg 1 P 28 ⁶	4	0,50	0,50
20. Suurtarbijate elektriaktsiisi miinimummäär	ATKEAS	4	0,0	2,8
KOKKU			383,4	193,8

Allikas: Rahandusministeerium.

2017. ja 2018. aasta riigieelarvete laekumist mõjutab 20 erinevat maksukulu sätet käibe-maksuseaduses, tulumaksuseaduses ning alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduses. Kokku moodustab peamiste maksukulude maht 2017. aastal 383,4 mln eurot ehk 1,7% SKPst. Jätkuvalt on maksukuludest suurima mahuga täiendav maksuvaba tulu pensioni korral, madalama käibemaksu määraga maksustatud ravimid ja meditsiiniseadmed ning diislikütuse aktsiisimäärast soodsam aktsiisimäär eriotstarbelisele diislikütusele. Kolme suurima maksukulu maht moodustab 2017. aastal 85% kõikide kehtestatud maksukulude mahust. Aastal 2018 vähenevad maksukulud 49,5% võrra 193,8 mln eurole, sest uue maksuvaba tulu süsteemiga kaotatakse täiendav maksuvaba tulu pensionide korral ja madalalpalgaliste tagasimakse. 2018 aastal lisandub maksukuludesse uus meede, millega plaanitakse kehtestada elektri suurtarbijate elektriaktsiisi miinimummäär.

Maksukulu dünaamika analüüsiks valitsemisfunktsioonide⁴⁰ kaupa on iga maksukulu sätte puhul määratletud valitsemisfunktsioon, millega iga konkreetne maksukulu säte on seotud. Tabelis 23 on näha, et **maksukulude kaudu toetatakse aastatel 2017–2018 kümnest erinevast valitsemisfunktsioonist kuute** (majandus; elamu- ja kommunaalmajandus; tervishoid; vaba aeg, kultuur ja religioon; haridus; sotsiaalne kaitse). 2017. aastal moodustavad suurima osakaalu valitsemisfunktsioonid “sotsiaalne kaitse” (230,4 miljonit eurot ehk ca 60,1% maksukulude mahust), “tervishoid” (54,3 miljonit eurot ehk 14,2%) ning “majandus” (39,7 miljonit eurot ehk 10,4%). Ülejäänud valitsemisfunktsioonide alla kuuluvate maksukulude mahud moodustavad 59 miljonit eurot ehk 15,4% maksukulude kogumahust.

Maksukulusid võib vaadata ka osatähtsusena vastava maksu laekumisest. Käibemaksu puhul moodustavad maksukulud (tabelis punktid 1–3) 2017. aastal 90 miljonit eurot ehk 4% käibemaksu kogulaekumisest. Riigieelarvesse laekuvast füüsilise isiku tulumaksust moodustavad vastavad maksukulud (tabelis punktid 4-13) 256 miljonit eurot ehk 72% ning aktsiise (tabelis punktid 13–20) jääb maksusoodustuste tõttu laekumata 37 miljonit eurot ehk 4% laekumisest.

⁴⁰ Statistikaamet. (2008d). Valitsemisfunktsioonide klassifikaator. – [WWW] http://metaweb.stat.ee/view_xml.htm?id=1129771&siteLanguage=ee.

3.4. Valitsussektori võlakoormus ja reservid

3.4.1. Valitsussektori võlakoormus

Eesti eelarvepoliitika põhieesmärk iseseisvusaastate jooksul on olnud hoida valitsussektori eelarvepositsioon keskpikal perioodil tasakaalus ning võimaluse korral ülejäägiga, mis on omakorda väljendunud madalas võlakoormuse tasemes. 2016. aasta lõpus ulatus Eesti valitsussektori võlg 9,5%ni SKPst, mis on võrreldes 2015. aastaga 0,6% madalam tase. Võlakoormuse vähenemise põhjusteks olid eelkõige kohalike omavalitsuste ning muu keskvalitsuse⁴¹ võlakoormuse vähenemine. Valitsussektori 1 984 mln euro suurusest võlgnevusest moodustas keskvalitsuse panus koos EFSFi mõjuga arvestuslikult 1 277 mln eurot⁴² ning kohalike omavalitsuste võlg 707 mln eurot, välisvõla osakaal oli koguvõlast 65%. Ilma EFSFi mõjuta, mis ulatus 2016. aastal 455 mln euron, moodustas keskvalitsuse panus võlakoormusesse 822 mln eurot ehk 3,9% SKPst.

Tabel 10. Valitsussektori võlakoormuse muutus 2016. aastal

	31. detsember 2015		31. detsember 2016		Muutus
	mln eurot	% SKPst	mln eurot	% SKPst	% SKPst
Valitsussektor	2 035,7	10,1	1 984,4	9,5	-0,6
Kodumaine võlg	710,9	3,5	695,1	3,3	-0,2
Välisvõlg	1 324,8	6,5	1 289,3	6,2	-0,4
Keskvalitsus⁴³	2 221,6	11,0	2 189,0	10,5	-0,5
Kodumaine võlg	1060,1	5,4	1050,4	5,2	-0,2
Välisvõlg	1 161,5	5,9	1 138,6	5,6	-0,3
Kohalikud omavalitsused	728,3	3,5	707,3	3,5	-0,0
Kodumaine võlg	565,0	2,9	556,6	2,7	-0,1
Välisvõlg	163,3	0,8	150,7	0,7	-0,1
Sotsiaalkindlustusfondid	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kodumaine võlg	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Välisvõlg	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

2017. aastal väheneb valitsussektori võlakoormus 9,4%le SKPst. Võlakoormuse vähenemise põhjuseks on keskvalitsuse panuse vähenemine, kohalike omavalitsuste võlakoormus püsib protsendina SKPst 2016. aasta tasemel. Prognoosi kohaselt suureneb valitsussektori võlg 2018 ja 2019. aastal ning seejärel hakkab vähenema, moodustades prognoosiperioodi lõpuks 9,4% SKPst (vt tabel 13). Keskvalitsuse negatiivset rahavoogu rahastatakse reservide arvelt, ning uute laenude võtmiseks tekib riigikassal otsene rahavoogudest lähtuv vajadus 2018. aastal. Ilma EFSFita väheneb keskvalitsuse panus võlakoormusesse nii nominaalselt kui ka protsendina SKPst 2020. aastast alates. EFSFi panus samal ajal nominaalselt küll suureneb, kuid protsendina SKPst väheneb. Kohalike omavalitsuste puudujääk kaetakse prognoosi kohaselt kogu keskpika perioodi jooksul võõrvahenditest ning nende nominaalne võla maht suureneb, protsendina SKPst püsib see 3,3% lähedal.

Tabel 11. Valitsussektori võlakoormus 2016–2021 (% SKPst)

	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
1. Võlg kokku	9,5	9,4	9,9	10,5	10,1	9,4
2. Muutus võlakoormuses	-0,6	-0,1	0,4	0,7	-0,5	-0,7

⁴¹ Keskvalitsusse kaasatud avalik-õiguslikud ja sihtasutused

⁴² Valitsussektori tasemel konsolideeritud number.

⁴³ Keskvalitsuse tasemel konsolideeritud number.

	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
Panused võlakoormuse muutusesse: (2=3-4+5+6)⁴⁴						
3. Nominaalse SKP kasvu panus	-0,3	-0,5	-0,6	-0,5	-0,6	-0,5
4. Primaarne eelarvetasakaal	0,3	-0,5	-0,8	-0,6	-0,2	0,2
5. Intressimaksud	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
6. Võlakoormuse muutuse ja eelarvepositsiooni vaheline erinevus (<i>stock-flow adjustment, SFA</i>)	0,0	-0,1	0,2	0,5	-0,2	-0,0
Valitsussektori võla hinnanguline intressimäär (%)	1,0	0,8	0,7	0,6	0,7	0,7
Muud asjakohased näitajad						
7. Likviidsed finantsvarad	9,8	8,6	7,6	7,4	7,1	6,9
8. Võla amortisatsioon alates eelmise aasta lõpust ⁴⁵	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3	0,3
9. Netovõlg (9=1-7)	-0,3	0,8	2,2	3,2	2,9	2,5
10. Välisvaluutas nomineeritud võla osakaal (%)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
11. Keskmine aegumistähtaeg ⁴⁶ (aastat)	5,2	4,1	5,3	6,9	6,8	6,3

* - prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Eelarvepuudujäägi kasvades võiks eeldada ka valitsussektori võla suurenemist puudujäägi ulatuses. Tegelikuses on suhe võlakoormuse ja puudujäägi vahel keerulisem ning rolli mängivad ka muud tegurid. Näiteks võib võlakoormus kasvada siis, kui laenu võetakse puudujäägi katmise asemel finantseerimistehingute rahastamiseks, viimased aga ei kajastu ei riigi tuludes ega ka kuludes. Selliste muude tegurite suurust mõõdab näitaja „võlakoormuse muutuse ja eelarvepositsiooni vaheline erinevus“ (inglise keeles *stock-flow adjustment*, lühendatult SFA). 2016. aastal oli Eesti SFA 5,4 mln eurot ehk 0,03% SKPst (vt joonist 28B), mis tähendab, et võlakoormus langes vähem (51 mln eur) kui eelarveülejääk (57 mln eur), seega ülejääki kasutati nii võla vähendamiseks, kui ka reserve suurendamiseks. Sel aastal on SFA prognoosi kohaselt negatiivne, mis tähendab, et võlakoormus suureneb vähem kui eelarvepuudujäägi võrra, mis tuleneb sellest, et puudujäägi katmiseks kasutatakse reserve. Aastatel 2018-2019 on SFA positiivne, seetõttu, et võlg suureneb rohkem kui on valitsussektori puudujääk (ka laenude tagasimaksete- ja riigi ettevõtete osaluste suurenemise tõttu, mida eelarve kuludes ei kajastata). 2020. aastal seevastu negatiivne, mis tähendab, et võlakoormus kasvab vähem kui eelarvepuudujäägi võrra. 2021. aastal on SFA negatiivne, sest võlatase väheneb kiiremini kui eelarveülejääk.

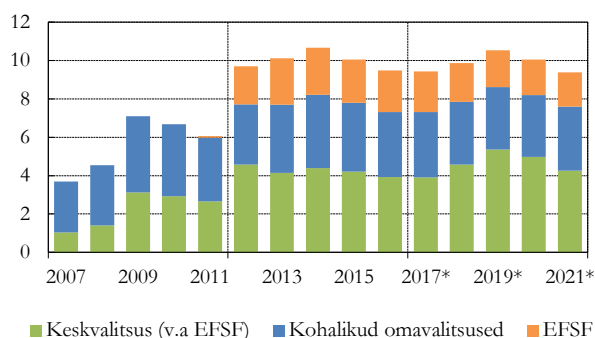
⁴⁴ Mõnel aastal ümardamisest tulenevalt võrdus ei kehti.

⁴⁵ Keskvalitsus ilma sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikuteta.

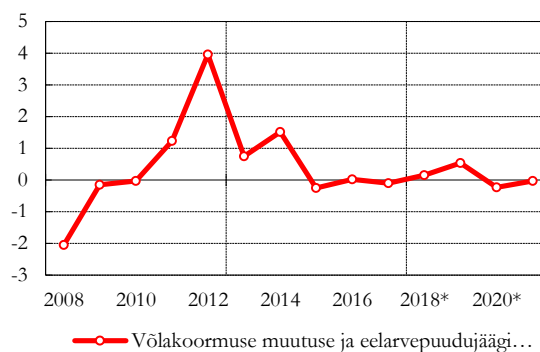
⁴⁶ Keskvalitsus ilma sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikuteta.

Joonis 13. Võlakoormuse areng 2007–2021 (% SKPst)

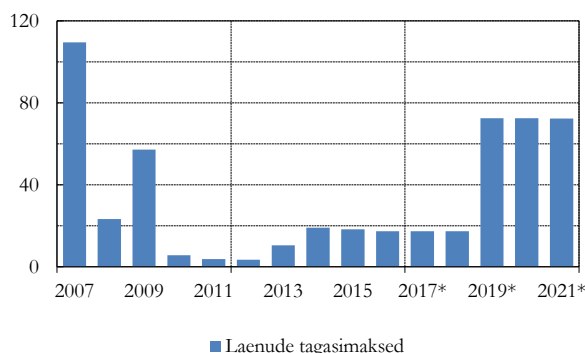
A. Valitsussektori võlg (% SKPst) vaheline erinevus (% SKPst)

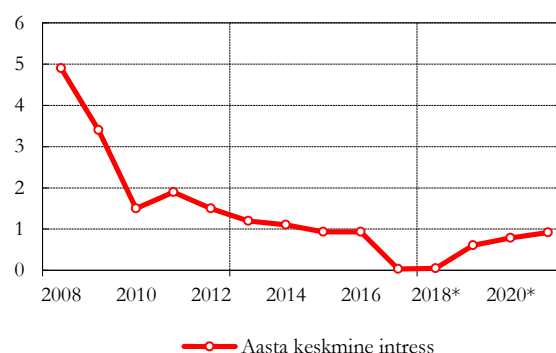
B. Võlakoormuse muutuse ja eelarvepositiooni

C. Keskvalitsuse⁴⁷ võla tagasimaksed (mln eur)

D. Keskvalitsuse⁴⁸ võla keskmine intress (%)

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet, Eurostat.

3.4.2. Valitsussektori reservid ja netopositsioon

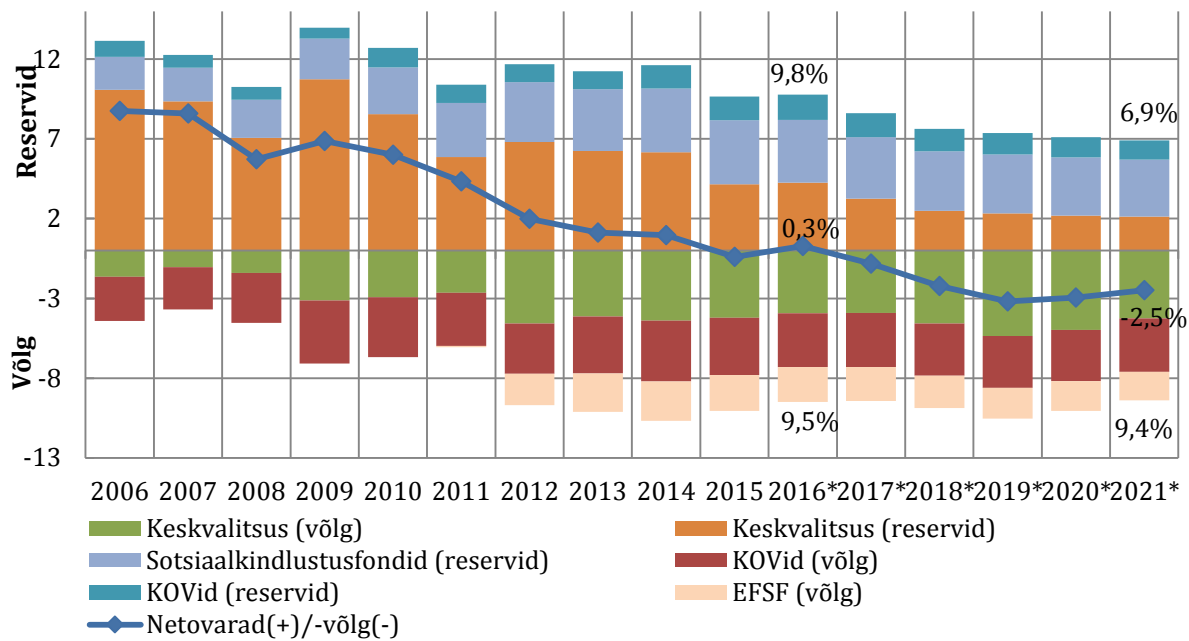
Valitsussektori likviidsete finantsvarade maht oli 2016. aasta lõpus 2 044 mln eurot, mis moodustas 9,8% SKPst. Võrreldes 2015. aastaga suurenesid kõikide valitsussektori tasandite reservid. Sel aastal on tulenevalt vajadusest finantseerida riigieelarve puudujääki ning finantseerimistehinguid reservide arvelt. Kuni 2018. aasta lõpuni on ette näha reservide järkjärgulist vähenemist, kuna riigieelarve nominaalset puudujääki ning finantseerimistehinguid on kavas rahastada reservide arvelt. Samuti jääb reservide kasv SKP nominaalkasvule alla, mistõttu vähenevad valitsussektori likviidsed varad 2021. a lõpuks 6,9%ni SKPst.

Valitsussektori reservid ületasid 2016. aastal mõnevõrra võlakoormust ning netovarad moodustasid 0,3% SKPst (vt joonis 27). Prognoosi kohaselt vähenevad järgnevatel aastatel reservid ning kasvab võlakoormus, seetõttu suureneb netovõlg 2019. aasta lõpuks 3,2%ni SKPst. Seejärel hakkab netovõlg vähenema ning jõuab 2021. aasta lõpus prognoosi kohaselt 2,5%le SKPst. Ilma EFSFi mõjuta ületavad reservid 2017. aasta jooksul võlakoormust kuid prognoosiperioodi järgnevatel aastatel enam mitte, ning aastaks 2021 ulatub netovõlg ilma EFSFi mõjuta 0,7%ni SKPst.

⁴⁷ Keskvalitsus ilma sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikuteta.

⁴⁸ Keskvalitsus ilma sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikuteta.

Joonis 14. Valitsussektori likviidsed varad, võlakoormus ja netopositsioon 2006–2021 (% SKPst)

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Lisa 1. Rahandusministeeriumi 2017. aasta kevadine majandusprognosis

Euroopa majanduse kindlustunde indikaatorid on viimase poolaasta jooksul kitsast koridorist välja murdnud, kus nad viimase kolme-nelja aasta jooksul püsisid, väljendades selgemalt optimismi suurenemist. Samas ei ole see optimism jõudnud veel meie kaubanduspartnerite impordi kasvootustesse, mis agregeeritult näitavad eelmise prognoosiga võrreldes veidi tagasihoidlikumat Eesti ekspordinõudluse kasvu. Seetõttu oleme käesoleva aasta majanduskasvu prognoosi veidi alandanud, kuid tõstnud 2018. aasta ootusi. Eesti ekspordi kasv üllatas eelmisel aastal positiivselt, mis annab alust arvata, et kiire palgakasv ei ole konkurentsivõimet oluliselt halvendanud. Sisenõudluse kasv jäi 2016. aastal suvel prognoositust aeglasemaks, kuna ei toimunud kauaoodatud ettevõtete investeerimisaktiivsuse tõusu. Samas annavad EL rahade intensiivne kasutuselevõtmine, kohalike omavalitsuste valimised ning paranev majanduskonjunktuur lootust, et investeeringud käesoleval aastal siiski kasvama hakkavad. Eratarbimise kasvutempo on püsinud suhteliselt kiirena ning niigi ajalooliselt kõrge kodumajapidamiste säästumäär jätkas tõusutrendil. Majapidamiste säästumäära võib langetada toormehindade kasvu najal kiirenenud inflatsioon, mis kärbib realsissetulekute kasvu oluliselt. Üldine ebakindlus püsib kõrge, kuid riskide jaotus on praegu tasakaalustatum, kui suvise prognoosi koostamise ajal.

Käesoleva prognoosi eeldused on fikseeritud 2017. aasta märtsi alguse seisuga.

Eesti sisemajanduse koguprodukt kasvab prognoosi põhistsenaariumi kohaselt 2017. aastal 2,4% ja 2018. aastal 3,1%. Peamiseks majanduskasvu vedajaks jääb 2017. aastal sisenõudlus, mis tugineb peamiselt investeeringute kasvu taastumisel. Import kasvab sel aastal ekspordist kiiremini ja netoekspordi panus jääb negatiivseks. Tuleval aastal ootame ekspordi kasvu kiirenemist kooskõlalises ekspordipartnerite majanduskasvuga. Lisaks ekspordile toetab majanduskasvu sisenõudlus, mille kasvutempo väheneb. Aastatel 2019–2021 peaks Eesti majandus kasvama keskmiselt 2,7% aastas. Kasv tugineb neil aastail ekspordile, kuid sisenõudluse panus püsib tänu eratarbimise ja investeeringute kasvule stabiilne.

Prognoosi kohaselt aeglustub **eratarbimise reaalkasv** 2017. aastal oluliselt, kuna viimased kolm aastat langenud tarbijahinnad pöördusid 2016. aasta lõpul tõusule. Palgatulu kiire kasv siiski jätkub, kuid umbes poole 2017. aasta palgatulu kasvust võtab ära 3,3%-ni ulatuv hinnatõus. Seetõttu langeb eratarbimise reaalkasv eelmise aasta 4%lt 2,2%-le 2017. aastal. 2018. aastal tõuseb aga jõuliselt tulumaksuvaba miinimum, mis tõstab madalama palgaga töötajate netopalka kuni 10% – tulumaksureformi ja hinnatõusu aeglustumise koondmõjul kiireneb eratarbimise reaalkasv taas 4%-ni. Edaspidi tarbimise kasvutempo langeb SKP kasvust veidi madalamale, kuna elanike netosissetulekuid jõuliselt suurendavaid reforme, mis viimastel aastatel on tarbimist mõjutanud, ei ole ette planeeritud ja kiirem kasv võib tulla eelkõige säästumäära vähenemise kaudu.

Investeeringute neli aastat kestnud langus saab 2017. aastal ilmselt läbi ja seda toetavad kõik sektorid. Kodumajapidamiste eluasemeinvesteeringute kuus aastat kestnud suurenemine jätkub, mida kinnitab eluasemelaenu jäägi kasvutempo stabiilne tõus. Valitsussektori investeeringud peaksid nelja aastase languse järel kasvule pöörduma ELi rahade suurema kasutamise kaudu, mida toetavad kohalike omavalitsuste valimistega seotud täiendavad investeeringud. Ettevõtlussektori sääst (kasumite ja investeeringute vahe) on kuni 2016. aasta lõpuni olnud suur, mis viitab tootmisvõimsuste piisavusele ja ebakindluse jätkumisele majanduskasvu kiirenemise suhtes. Majandusaktiivsuse mõningane kiirenemine eelmise aasta lõpus ja paljude kindlustunde indikaatorite oluline paranemine viimase poole aasta jooksul nii Eestis kui ka kogu ELis annavad siiski lootust, et konjunktuur ettevõtluses hakkab muutuma. Konkreetse tõuke investeeringute kasvuks annavad mitmed suured laevaostud 2017. aasta esimeses pooles. Arvestades nõrka

võrdlusbaasi ja mitmeid ühekordseid tegureid, võib investeringute (kapitali kogumahutuse) kasv 2017. aastal ulatuda 9%ni. 2018. aastal jäävad investeringud tugeva võrdlusbaasi tõttu eelneva aasta tasemele, kuid edaspidi võib kasv ulatuda 4%ni kui majanduskonjunktuur paraneb ja ELi ning Eesti majanduste taastumine kriisist jätkub.

2017. aastal nõudlus meile olulistel välisurgudel tugevneb, soosides **kaupade ja teenuste ekspordi** hooga kasvu jätkumist (3,7%). Kaubaekspordi kasv on laiapõhjaline, vaid elektroonika osas on väljavaated nõrkade välistellimuste tõttu tagasihoidlikumad. Teenuste eksport püsib tugevana eelkõige välisturistide kasvavate külastuste ning mitmesuguste äri- ja IT teenuste ekspordi suurenemise tõttu. Positiivne mõju teenustele tuleb ka Eesti ELi eesistumisest teisel poolaastal. 2018. aastal jätkub maailmamajanduse tugevnemine, mis toetab ka meie kaubanduspartnerite käekäiku. Eksport kasvab välisnõudlusest veidi kiiremini, ulatudes 2018. aastal 3,9%ni ning 2019. aastal 4,0%ni. Import suureneb sel aastal 5,4%, mis ületab ekspordi kasvu eelkõige laevatehingu ning valitsussektori investeringute taastumise tulemusena. Keskpikas plaanis saab impordi kasv olema ekspordist veidi kiirem investeerimisaktiivsuse tugevnemise mõjul.

Pärast 2016. aastal saavutatud kõrgtaset (2,7% SKPst) väheneb **jooksevkonto** ülejääk sel aastal 1,3%ni SKPst. Suurenev kapitalikaupade import koos ühekordse transpordivahendi ostutehinguga ning välisettevõtete kasumite suurenemine vähendavad tänavust jooksevkonto ülejääki.

2017. aastal kiireneb **tarbijahindade** (THI) tõus 3,3%ni, mis on erinevate tegurite koosmõjul viimase viie aasta kiireim hinnatõus. Suures osas on selle taga toidu ja nafta kallinemine välisurgudel, aga ka sisemaiste tegurite ja maksumeetmete panus suureneb. Energiahindade tõusevad sel aastal 7%, mida veab mootorikütuse kallinemine ning väiksemas ulatuses ka veebruaris toimunud kütuseaktsiisi tõstmine. Toidu kallinemine välisurgudel on hakanud suuremal määral ka siinsetesse hindadesse üle kanduma ning saab olema laiapõhjaline. Kaudsed maksud kergitavad inflatsiooni sel aastal 0,9%, millest valdava osa moodustavad alkoholi, tubaka ja kütuste aktsiisimäärade tõusud. Lisaks aasta alguses jõustunud uutele maksumäärade lisandub juulis lahja alkoholi jõulisem aktsiisimäärade tõstmine. Teenuste hinnatõus kiireneb ajutiste tegurite taandumise ja tõusvate kütusehindade lisanduva mõju tõttu. 2018. aastal pidurdub inflatsioon 2,7%ni välistegurite panuse vähenemise tulemusena. Energiahindade tõus pidurdub, kuna naftahinnad stabiliseeruvad eelduste kohaselt. Teenuste hinnatõus peaks veidi kiirenema ning lisaks tipneb tuleval aastal maksumeetmete mõju, kui selle panus moodustab ca 1% THI-st. 2019. aastal alaneb inflatsioon 2,5%ni ning prognoosiperioodi lõpus 2,0%ni maksumeetmete mõju taandumise tõttu.

Tööturu olukorra pingestumine jätkub ning palgasurved püsivad vaatamata madalale majandusaktiivsusele. **Hõive** kasvas 2016. aasta kokkuvõttes 0,6% ning tööturul osalemise aktiivsuse tõusu tõttu suurenes tööpuudus 6,8%ni. Hõive kasv oli kiirem sisetarbimisele tuginevates tegevusalades. Kooskõllaliselt üldiste majandusarengutega ootame käesoleval aastal mõõduka 0,5% hõive kasvu jätkumist. Järgmisel aastal hõive kasv aeglustub 0,2%ni ning peatub alates 2019. aastast tööjõu pakkumise piirangute tõttu. Tööealise rahvastiku (vanus 15-74) arengutes on viimaste andmete järgi toimunud trendimuutused, mis tõstavad tööjõu pakkumist varasemate ootustega võrreldes. Rändesaldo on alates 2015. aastast positiivne. Tööturul osalemisele on positiivselt mõjunud ka naiste pensioniea tõus 63 eluaastani 2016. aastaks ning üldise vanaduspensioniea järkjärguline tõus 65 eluaastani aastaks 2026 jätkab seda trendi. Lisaks suurendab tööturul osalemist eelmise aasta keskel käivitunud töövõimereform, kuid esmajärjekorras eeldame selle tõttu statistilist tööpuuduse suurenemist alates 2017. aastast. Kuigi aktiveerimismeetmed aitavad senistel töövõimetuspensionäridel tööturul paremini toime tulla, ei ole tõenäoliselt nende oskused vastavuses ettevõtete ootustega.

Keskmise palga kasvutempo on püsinud kiire vaatamata madalale majanduskasvule. Palgauuringu kohaselt kiirenes keskmise palga kasv 2016. aastal 7,4%ni 2015. aasta 6%lt.

Osaliselt oli palgakasvu kiirenemise taga oluliselt suurenenud preemiate maksmine, kuid kasv kiirenes ka preemiaid arvestamata 7,2%ni. Samas maksulaekumiste statistika näitas eelmisel aastal palgakasvu püsimumist 6% juures. Palgakasv oli valdavalt kiirem keskmisest madalama palgaga harudes, kus tööjõupuudus on teravam ning palgasurved alampalga ca 10% tõusu tõttu suuremad. Üldine ärikliima paranemine ning hoogustuv riigi investeerimisaktiivsus lubab käesolevaks aastaks oodata mõõdukalt kiire 5,9% palgakasvu jätkumist. 2018. aastaks ootame palgakasvu aeglustumist 5%ni, kuna ettevõtete palgasurvet vähendavad tulumaksu muudatused. Tööturu pingete jätkumise tõttu ei ole põhjust oodata palgakulude osakaalu vähenemist suhtena SKPsse. Reaalse ehk inflatsiooniga korrigeeritud palga kasv aeglustub käesoleval aastal 2,5%ni inflatsiooni taastumise tõttu ning püsib allpool 3% kogu prognoosiperioodi vältel.

2017. aasta **valitsussektori**⁴⁹ **eelarvepuudujääk** ulatub prognoosi kohaselt 0,4%ni SKPst, mis võrreldes riigieelarves oodatuga on 0,2% SKPst võrra väiksem. Peamiseks puudujäägi tekitajaks on suuremahuliste investeeringute tõttu muu keskvalitsuse sektorisse kuuluv Riigi Kinnisvara AS. Samuti on defitsiidis kohalikud omavalitsused, kus on oodata investeerimismahtude kiiret tõusu. Paari viimase aasta eelarveülejäak on võimaldanud neil koguda reserve, mille kasutamisele aitavad kaasa selle aasta sügisel toimuvad kohalikud valimised. Riigieelarve on sel aastal tasakaalu lähedal. Sotsiaalkindlustusfondide koondpositsioon on stabiilselt 0,1%ses ülejärgis. 2018. aastal on prognoosi kohaselt oodata valitsussektori eelarvepuudujääki 1,7% SKPst. Puudujäägi kasv tuleb ainuüksi riigieelarvest, kuna prognoos ei sisalda seni vastu võtmata tulumeetmeid. Lisades prognoosile juurde ka meetmed, kujuneb valitsussektori eelarvepuudujäägiks 0,7% SKPst. Puudujäägi suurenemine 0,2% SKPst võrra käesoleva aastaga võrreldes tuleneb mh investeerimismahtude kasvust seoses välisvahendite kasutuselevõtu hoogustumisega. Ülejäänud valitsussektori tasandite eelarvepositsioon järgmisel aastal paraneb. Vastu võtmata meetmetega arvestades jõuab valitsussektor nominaalse ülejärgini 2020. aastal.

2017. aasta **maksukoormuseks** kujuneb 34,9% SKPst, mis on 0,2% võrra kõrgem kui aasta varem. Võrreldes 2016. aastaga kasvavad kõik maksuliigid veidi kiiremini kui SKP. Ekspordikeskse majandusstruktuuri puhul ei avaldu nominaalse majanduskasvu muutus üheselt maksulaekumistes. Aastatel 2018–2021 vähendatakse maksumuudatustega tööjõumakse ja suurendatakse tarbimismakse, kapitalimaksud kasvavad kõige aeglasemas tempos. Kokkuvõttes on maksukoormus sel perioodil keskmiselt 35,0% SKPst, tõustes 2021. aastaks 35,1%le SKPst. Koos koalitsioonileppes sisalduvate ja veel jõustamata meetmetega, ulatub maksukoormus prognoosiperioodi lõpuks 35,7%ni SKPst.

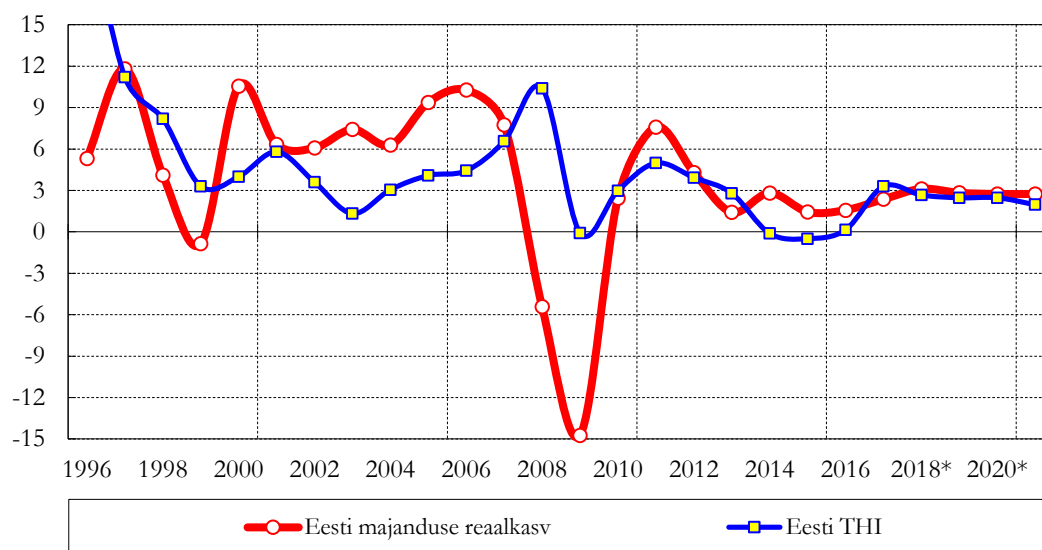
Valitsussektori **võlakoormus** langes 2016. aasta lõpuks 9,5%ni SKPst, ilma Euroopa Finantsstabiilsusfondi (edaspidi EFSF) mõjuta 7,3%ni SKPst. Käesoleval aastal väheneb võlakoormus veelgi, kuid kahel järgneval aastal on oodata rahavoo puudujäägist tulenevalt võla suurenemist 10,5%ni SKPst 2019. aasta lõpuks. Seejärel hakkab võlakoormus paranenud eelarvepositsiooni toel vähenema, jõudes prognoosiperioodi lõpuks 2021. aastal 9,4%ni SKPst.

---

⁴⁹ Valitsussektorisse kuuluvad: keskvalitsus (kajastatakse riigieelarves); avalik-õiguslikud institutsioonid; riigi sihtasutused (nt haiglad); riigi äriühingud (nagu RKAS); kohalikud omavalitsused; haigekassa; töötukassa.

Joonis 1

Eesti majanduskasv ning tarbijahinnaindeksi muutus, %

Allikas: Statistikaamet.

Tabel 1

Majanduse põhinäitajate prognoos 2017–2021, %

	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
SKP reaalkasv	1,6	2,4	3,1	2,8	2,7	2,7
1a. SKP püsivhindades (mld €)	17,7	18,2	18,7	19,3	19,8	20,3
2. SKP nominaalkasv	3,3	5,6	6,3	5,7	5,6	5,5
3. SKP jooksevhindades (mld €)	20,9	22,1	23,5	24,8	26,2	27,6
4. SKP deflaator	1,7	3,2	3,0	2,8	2,8	2,7
5. Tarbijahinnaindeks	0,1	3,3	2,7	2,5	2,5	2,0
6. Harmoneeritud THI	0,8	3,4	2,9	2,6	2,6	2,1
7. Tööhõive (15–74-aastased, tuhat)	644,6	647,5	649,0	649,5	649,4	650,2
8. Tööhõive kasv	0,6	0,5	0,2	0,1	0,0	0,1
9. Tööviljakuse reaalkasv	1,0	1,9	2,9	2,7	2,8	2,6
10. Töötuse määr	6,8	7,8	8,9	9,5	9,6	9,6
11. Keskmine palk (€)	1 144	1 211	1 272	1 340	1 411	1 482
12. Palga reaalkasv	7,2	2,5	2,3	2,9	2,7	3,0
12a. Palga nominaalkasv	7,4	5,9	5,0	5,4	5,3	5,1
13. Jooksevkonto (% SKPst)	2,7	1,3	1,9	1,6	1,4	1,2
14. Välisvõlgnevus (% SKPst)	3,5	3,1	4,2	3,8	3,4	2,9
Kasvuallikad						
Eratarbimiskulutused	4,0	2,2	4,0	2,5	2,2	2,4
Valitsussektori lõpptarbimise kulutused	1,0	2,2	0,7	1,1	1,2	1,2
Kapitali kogumahutus põhivarasse	-2,8	9,3	0,0	4,8	4,7	4,7
Varude muutus (% SKPst)	1,8	1,4	1,3	1,2	1,3	1,2

Sisenõudlus	2,6	3,6	2,4	2,8	2,7	2,8
Kaupade ja teenuste eksport	3,6	3,7	3,9	4,0	4,0	3,9
Kaupade ja teenuste import	4,9	5,4	3,0	4,2	4,2	4,0
Panus SKP kasvu ¹⁾						
Sisemajanduse nõudlus (ilma varudeta)	1,7	3,7	2,3	2,7	2,6	2,7
Varude muutus	0,8	-0,2	0,0	0,0	0,1	0,0
Kaupade ja teenuste bilanss	-0,8	-1,2	0,8	0,0	0,0	0,0
Lisandväärtuse kasv						
Põllumajandus	-8,6	1,8	2,6	2,0	1,8	1,8
Tööstus	-0,9	2,8	4,1	3,8	3,6	3,6
Ehitus	-0,1	3,0	4,0	3,7	3,6	3,6
Teenused	2,4	2,2	2,7	2,5	2,5	2,5

1) Panus SKP kasvu näitab, kui suure osa majanduskasvust konkreetne valdkond moodustab. Arvutatakse, korrutades valdkonna kasv tema osakaaluga SKPs. Valdkondade panuste summa annab kokku majanduskasvu (väikese erinevuse põhjuseks on statistiline viga – osa SKPst, mida ei ole olnud võimalik valdkondade vahel ära jagada).

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Lisa 2. Riigi eelarvestrateegia 2018-2021 rahastamiskava valitsemisalade lõikes (ei kajasta tuludest sõltuvaid vahendeid).

	RES 2018	RES 2019	RES 2020	RES 2021
Sihtotstarbeline reserv	-81 207 831	-73 574 735	-41 461 293	-23 861 293
Osa 1. RIIGIKOGU	-19 505 000	-24 210 000	-18 909 000	-18 900 000
Piirmääraga kululaed	-13 265 000	-16 594 000	-12 698 000	-12 687 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-6 240 000	-7 616 000	-6 211 000	-6 213 000
Osa 2. VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI	-4 722 000	-4 197 000	-4 197 000	-4 197 000
Piirmääraga kululaed	-4 444 000	-3 921 000	-3 921 000	-3 921 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-278 000	-276 000	-276 000	-276 000
Osa 3. RIIGIKONTROLL	-5 819 000	-5 793 000	-5 798 000	-5 792 000
Piirmääraga kululaed	-5 157 000	-5 157 000	-5 157 000	-5 157 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-662 000	-636 000	-641 000	-635 000
Osa 4. ÕIGUSKANTSLERI KANTSELEI	-2 487 000	-2 440 000	-2 440 000	-2 440 000
Piirmääraga kululaed	-2 347 000	-2 301 000	-2 301 000	-2 301 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-140 000	-139 000	-139 000	-139 000
Osa 5. RIIGIKOHUS	-5 697 000	-5 765 000	-5 780 000	-5 906 000
Piirmääraga kululaed	-3 395 000	-3 379 000	-3 404 000	-3 404 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-2 302 000	-2 386 000	-2 376 000	-2 502 000
Jagu 1. RIIGIKANTSELEI	-18 792 000	-8 249 000	-7 371 000	-7 370 000
Piirmääraga kululaed	-18 744 000	-8 201 000	-7 323 000	-7 322 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-48 000	-48 000	-48 000	-48 000
Jagu 2. HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUMI valitsemisala	-781 501 000	-816 357 000	-826 493 000	-825 932 000
sh Vabariigi Valitsuse toetusfond (hariduskuludeks)	-250 555 000	-248 555 000	-246 455 000	-243 355 000
sh Vabariigi Valitsuse toetusfond (huvitegevuseks)	-14 250 000	-14 250 000	-14 250 000	-14 250 000

	RES 2018	RES 2019	RES 2020	RES 2021
sh Vabariigi Valitsuse toetusfond (lasteaiatõpetajate palk)	-12 000 000	-15 000 000	-15 000 000	-15 000 000
Piirmääraga kululaed	-495 781 000	-529 507 000	-541 603 000	-544 020 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-8 915 000	-9 045 000	-9 185 000	-9 307 000
Jagu 3. JUSTIITSMINISTEERIUMI valitsemisala	-134 168 000	-133 298 000	-133 514 000	-133 635 000
Piirmääraga kululaed	-117 214 000	-116 247 000	-116 279 000	-116 282 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-16 954 000	-17 051 000	-17 235 000	-17 353 000
Jagu 4. KAITSEMINISTEERIUMI valitsemisala	-507 388 000	-524 859 000	-549 608 000	-557 980 000
Piirmääraga kululaed	-489 818 000	-506 122 000	-529 513 000	-535 686 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-17 570 000	-18 737 000	-20 095 000	-22 294 000
Jagu 5. KESKKONNAMINISTEERIUMI valitsemisala	-98 361 000	-97 261 000	-99 509 000	-96 809 000
sh Vabariigi Valitsuse toetusfond (jäätmehoold)	-2 200 000	-2 200 000	-2 200 000	-2 200 000
Piirmääraga kululaed	-51 788 000	-51 676 000	-51 651 000	-48 765 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-44 373 000	-43 385 000	-45 658 000	-45 844 000
Jagu 6. KULTUURIMINISTEERIUMI valitsemisala	-216 003 000	-218 313 000	-215 585 000	-218 549 000
Piirmääraga kululaed	-178 852 000	-180 072 000	-177 195 000	-177 355 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-37 151 000	-38 241 000	-38 390 000	-41 194 000
Jagu 7. MAJANDUS - JA KOMMUNIKATSIOONIMINISTEERIUMI valitsemisala	-536 542 000	-565 406 000	-532 366 000	-454 866 000
sh Vabariigi Valitsuse toetusfond (avalikult kasutatavate kohalike teede hoold)	-29 313 000	-29 313 000	-29 313 000	-29 313 000
Piirmääraga kululaed	-507 223 000	-536 088 000	-503 049 000	-425 549 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-6 000	-5 000	-4 000	-4 000
Jagu 8. MAAELUMINISTEERIUMI valitsemisala	-64 834 000	-63 109 000	-45 909 000	-45 914 000
Piirmääraga kululaed	-64 104 000	-62 382 000	-45 184 000	-45 184 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-730 000	-727 000	-725 000	-730 000
Jagu 9. RAHANDUSMINISTEERIUMI valitsemisala	-764 887 000	-793 024 000	-805 697 000	-832 001 000
sh kohaliku omavalitsuse üksuste eelarvete tasandusfond ja nende tulubaasi suurendamine	-108 311 000	-123 409 000	-133 506 000	-133 605 000
sh Vabariigi Valitsuse toetusfond (sündide ja surmade registreerimise kulude hüvitamine ning toetus saarelistele ja saarelise osaga valdadele)	-437 000	-437 000	-437 000	-437 000
sh Vabariigi Valitsuse toetusfond (matusetootus)	-4 000 000	-4 000 000	-4 000 000	-4 000 000
sh Vabariigi Valitsuse toetusfond (kaevandusõiguse tasude kompensatsioon)	-831 000	-733 000	-636 000	-537 000
Piirmääraga kululaed	-109 982 000	-106 726 000	-106 438 000	-106 763 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-541 326 000	-557 719 000	-560 680 000	-586 659 000
Jagu 10. SISEMINISTEERIUMI valitsemisala	-352 237 000	-350 784 000	-348 262 000	-350 286 000
Piirmääraga kululaed	-321 146 000	-317 828 000	-313 783 000	-313 349 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-31 091 000	-32 956 000	-34 479 000	-36 937 000
Jagu 11. SOTSIAALMINISTEERIUMI valitsemisala	-4 216 249 000	-4 426 653 000	-4 634 838 000	-4 866 821 000
Vabariigi Valitsuse toetusfond (sotsiaalkuludeks)	-38 550 000	-38 750 000	-35 850 000	-35 850 000
Piirmääraga kululaed	-242 956 000	-249 199 000	-252 652 000	-275 859 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-3 934 743 000	-4 138 704 000	-4 346 336 000	-4 555 112 000
Jagu 13. VÄLISMINISTEERIUMI valitsemisala	-75 139 000	-65 924 000	-65 181 000	-65 000 000
Piirmääraga kululaed	-75 136 000	-65 923 000	-65 181 000	-65 000 000
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-3 000	-1 000	0	0

Lisa 3. Perioodi 2013-2020 EL kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemisel saadavate vahendite kasutamisest

Rahvusvahelise kliimapoliitika eesmärkide saavutamiseks kehtib Euroopa Liidus perioodiks 2013-2020 EL sisene **kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikute (edaspidi LHÜ) enampakkumiste süsteem**. Selles peavad EL liikmesriigid müüma enampakkumistel⁵⁰ kõik LHÜ-d, mida ei eraldata tasuta paiksetele saasteallikatele direktiivi 2003/87/EÜ artiklite 3e, 10a ja artikli 10c alusel.

Eesti müüdavad LHÜ kogused ja Rahandusministeeriumi 2017. aasta kevadise majandusprognoosi põhistsenaariumi kohane tuluprognoos LHÜ-dega kauplemisest aastail 2013-2020 on järgmised:

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Kokku
Enampakkumise kogus (KKM andmeil), tasuta elektri kvoodita (mln LHÜ)	4,091	1,2445	2,7675	4,4795	6,8215	10,4590	8,4973	7,2692	45,630
Tuluprognoos (mln €)	18,074	7,409	21,125	23,569	36,836	64,846	61,181	59,608	292,647

Kooskõlas direktiivi 2003/87/EÜ⁵¹ artikliga 10 ja atmosfääriõhu kaitse seadusega⁵² on üldised eesmärgid, mille saavutamiseks tuleb kasutada vähemalt 50% enampakkumisel saadud tulust, järgmised:

- 1) vähem saastavatele transpordiliikidele ja ühistranspordile ülemineku ergutamine;
- 2) taastuvenergeetika arendamine, energiatõhususe suurendamisele kaasa aitamine;
- 3) energiatõhususe ja puhaste tehnoloogiate alase teadus- ja arendustegevuse rahastamine sektorites, mida käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/29/EÜ;
- 4) energiatõhususe parendamine ja energiasääst;
- 5) EL LHÜ-dega kauplemise süsteemi Eestiga seotud halduskulude katmine;
- 6) kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise ja kliimamuutuste mõjudega kohanemise alase teadus- ja arendustegevuse ning näidisprojektide rahastamine, panus Ülemaailmsesse energiatõhususe ja taastuvenergia fondi ning Kohanemise fondi;
- 7) kliimamuutuste mõjuga kohanemine;

⁵⁰ Enampakkumiste kord on täpsemalt määratud Euroopa Komisjoni määruses (EL) nr 1031/2010, milles täpsustatakse LHÜ-de enampakkumise ajastamise, haldamise jm aspektid.

⁵¹ Direktiiv on leitav:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2003L0087:20090625:et:PDF>

⁵² Seadus on leitav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122016002> ; vt § 161 lg 4

8) osalemine Eesti ja Euroopa energiatehnoloogiate strateegilise plaani ning Euroopa tehnoloogiaplattformide algatustes, samuti kliimamuutuste leevendamise poliitika ja energiapoliitika planeerimise ning nende poliitikate tulemuslikkuse seire tegevustes;

9) meetmed raadamise vältimiseks, metsastamise hoogustamiseks ja metsade ulatuslikumaks uuendamiseks arenguriikides, kes on ratifitseerinud kliimamuutuste raamkonventsiooni, sealhulgas Eesti rahvusvaheliste kliimaalaste rahastamiskohustuste täitmine;

10) süsinikdioksiidi sidumine metsanduses.

Nimetatud eesmärkidel kliimaga seotud meetmed on vastavalt atmosfääriõhu kaitse seaduse § 161 lõikele 1 kavandatud riigi eelarvestrateegia protsessi osana, lähtudes üleriigilistest eesmärkidest ja valdkondlike arengukavade eesmärkidest. Seejuures arvestatakse mh koosmõju Euroopa Liidu perioodi 2014–2020 vahenditest kavandatud meetmetega ja muudest siseriiklikest ning välisvahenditest rahastatavate meetmete ning tegevustega. Tegu on tuludest sõltuvate kuludega, s t vahendeid saab kasutada sõltuvalt tegelikust tulu laekumisest. Riigiabi loa vajadust hinnatakse iga meetme puhul eraldi ning riigiabi loa taotleb vajadusel meetme elluviimise eest vastutaja.

LHÜ-de enampakkumistulu prognoosi uuendatakse vähemalt kaks korda aastas, Rahandusministeeriumi majandusprognoosi koostamisel. Vajadusel uuendatakse siis ka enampakkumisvahenditest kavandatud meetmete loendit. EL kliimapoliitika eesmarke viiakse LHÜ-de enampakkumistelt saadud vahendite arvel eelarvestrateegia perioodi jooksul ellu energeetika ja keskkonna tulemusvaldkondade kaudu.

Enampakkumistulust kavandatud meetmete loend (Rahandusministeeriumi 2017. aasta kevadise majandusprognoosi põhistsenaariumi tuluprognoosi alusel) on esitatud allolevas tabelis.⁵³

2013-2020 perioodi EL sisese kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise vahenditest kavandatavad meetmed RES 2017-2020 tulemusvaldkondades (kavandatav toetusmaht mln €)

Tulemusvaldkond, meede	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Kokku 2013-2020	Vastutaja
Tuluprognoosist 50% kliimapoliitika eesmärkide täitmiseks (mln €)	9,037	3,704	10,563	11,784	18,418	32,423	30,590	29,804	146,324	
6. Energeetika	<i>9,037</i>	<i>3,200</i>	<i>8,410</i>	<i>10,784</i>	<i>17,418</i>	<i>25,939</i>	<i>20,486</i>	<i>24,517</i>	<i>119,791</i>	
Energiasäästumeetmed korterelamutes	9,037	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	6,234	15,271	Majandus- ja taristuminister
Alternatiivsete kütuste kasutuselevõtu suurendamine transpordis (biogaas)	0,000	0,000	0,000	1,386	9,440	8,695	5,217	3,478	28,216	Majandus- ja taristuminister

⁵³ Erandina muudest riigi eelarvestrateegia andmetest on see prognoos esitatud kassapõhisena, kuna EL direktiivi 2003/87/EÜ kohast arvestust enampakkumistulu 50% kasutuse kohta (vt viide üle-eelmises alamärguses) peetakse kassapõhisena.

Tulemusvaldkond, meede	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Kokku 2013-2020	Vastutaja
Energiatõhususe ja taastuvenergia kasutuse edendamine avaliku sektori hoonetes ⁵⁴	0,000	0,000	8,410	9,398	6,665	17,244	15,270	14,805	71,792	Riigihalduse minister
Väikeelamute taastuvenergia kasutuselevõtu ja küttesüsteemide uuendamise toetamine	0,000	3,200	0,000	1,312	0,000	0,000	0,000	0,000	4,512	Majandus- ja taristuminister
14. Keskkonnahoid	0,000	0,423	1,000	1,000	1,000	6,484	10,104	6,440	26,451	
Eesti panus rahvusvahelisse kliimakoostöösse	0,000	0,423	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	6,423	Keskkonnaminister
Üleujutusriskide maandamine	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	1,000	1,000	2,593	4,593	Keskkonnaminister
Kliimapoliitika eesmärkide täitmise nn pilootprojektideks	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	4,484	8,104	2,847	15,435	Keskkonnaminister
Kliimapoliitika eesmärkide täitmiseks kokku*:	9,037	3,704	9,410	11,784	18,418	32,423	30,590	30,957	146,324	

* 2014. ja 2015.a kavandamata jääk on liidetud järgmiste aastate tulumahuga.

2021. aastal algab järgmine EL sisene **kasvuhoonegaaside LHÜ-de** kauplemisperiood. Õigusaktide eelnõud selleks on alles läbirääkimisel, mistõttu praeguseks ei ole teada ei uue kauplemisperioodi kestust ega enampakkumiste süsteemiga (ja sellest saadava tulu kasutusega) seotud nõudeid-piiranguid. Seetõttu ei ole ka piisavat alust tulu kasutuse kavandamiseks. Rahandusministeeriumi 2017. aasta kevadise majandusprognoosi koostamisel eeldati, et ka uuel perioodil peavad EL liikmesriigid müüma enampakkumistel kõik LHÜ-d, mida ei eraldata tasuta. Sellekohane 2021. aasta tuluprognos on kuni tulu kasutuse konkreetsemat kavandamist võimaldavate asjaolude selgumiseni esialgselt kavandatud riigiülekena Keskkonnaministeeriumi eelarves ning kuluprognos on esialgselt kavandatud riigiülekena Rahandusministeeriumi eelarves.

Alates 2014. aastast toimuvad lisaks eespoolkirjeldatud nn tava-enampakkumistele **lennunduse LHÜ-de enampakkumised**. Koosõlas direktiivi 2003/87/EÜ⁵⁵ artikliga 3d ja atmosfääriõhu kaitse seadusega⁵⁶ on üldised eesmärgid, mille saavutamiseks tuleb kasutada 100% enampakkumisel saadud tulust, järgmised:

⁵⁴ Kauplemisperioodi 2013–2020 sellele meetmele kavandatud enampakkumistulust suunatakse 54% KOV hoonete (munitsipaallasteaiad ja hoolekandeaasutused) ja 46% keskkvalitsuse hoonete energiatõhususe parandamiseks ja taastuvenergia kasutuse edendamiseks.

⁵⁵ Direktiiv on leitav:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2003L0087:20090625:et:PDF>

⁵⁶ Seadus on leitav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122016002> ; vt § 161 lg 6

- 1) vähem saastavatele transpordiliikidele ja ühistranspordile ülemineku ergutamine;
- 2) kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise ja kliimamuutuste mõjudega kohanemise alase teadus- ja arendustegevuse ning näidisprojektide rahastamine,
- 3) panus Ülemaailmsesse energiatõhususe ja taastuvenergia fondi ning Kohanemise fondi;
- 4) kliimamuutuste mõjuga kohanemine;
- 5) osalemine Eesti ja Euroopa energiatehnoloogiate strateegilise plaani ning Euroopa tehnoloogiaplatvormide algatustes, samuti kliimamuutuste leevendamise poliitika ja energiapoliitika planeerimise ning nende poliitikate tulemuslikkuse seire tegevustes;
- 6) meetmed raadamise vältimiseks, metsastamise hoogustamiseks ja metsade ulatuslikumaks uuendamiseks arenguriikides, kes on ratifitseerinud kliimamuutuste raamkonventsiooni, sealhulgas Eesti rahvusvaheliste kliimaalaste rahastamiskohustuste täitmine;
- 7) süsinikdioksiidi sidumine metsanduses;
- 8) kliimamuutuste leevendamise- ja kohanemisprotsessiga seotud teadus- ja arendustegevus, eriti aeronautika ja õhustranspordi valdkonnas.

Eesti müüdavad LHÜ-de kogused ja Rahandusministeeriumi 2017. aasta kevadise majandusprognosi põhistsenaariumi kohane tuluprognos lennunduse LHÜ-dega kauplemisest aastail 2013-2020 on järgmine:

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Kokku 2013-2020
Enampakkumise kogus (KKM andmeil)	7 000	7 500	7 500	7 500	7 500	7500	7 000	7000	58 500
Tuluprognos (mln €)	0,0476	0,0510	0,0510	0,0510	0,0510	0,0510	0,0476	0,0476	0,3978

Nimetatud eesmärkidel kliimapoliitika eesmärkidega seotud meetmed on vastavalt atmosfääriõhu kaitse seaduse § 161 lõikele 1 kavandatud riigi eelarvestrateegia protsessi osana ning neid kavandatakse ja viiakse ellu eespool kirjeldatud põhimõtetest lähtudes. Kliimapoliitika eesmärkide saavutamise panustatakse lennunduse LHÜ-de enampakkumistelt saadud vahendite arvel eelarvestrateegia perioodi jooksul energeetika ja keskkonna tulemusvaldkondade kaudu. Keskkonnaministeerium on vahendite kasutuse Riigikantselei, Rahandusministeeriumi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga kooskõlastanud ning vahendite väikest mahtu arvestades kavandanud suunata piloottegevusteks, milles on kasutatud ja kasutatakse IKT võimalusi kliimapoliitika eesmärkide saavutamiseks (nt kliimateemaline Garage48 arendusüritus ning selle jätkuna üritusel arendatud parimate IT-lahenduste toetamine, EL suurim puhaste tehnoloogiate ideede konkurss ehk nn iduettevõtete eelkiirendi Climate Launchpad jmt). Lennunduse enampakkumise vahendite kasutamise eest vastutab Keskkonnaministeerium.

Täiendavalt EL LHÜ-de enampakkumiste süsteemile on Euroopa Parlamendi ja nõukogu jagatud kohustuse otsusega nr 406/2009/EÜ kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise riiklike kohustuste kohta seatud Eestile KHG heitkoguste kasvu piiramise kohustus **+11% aastaks 2020** (võrreldes 2005.a heitkogustega) **EL LHÜ-de enampakkumiste süsteemi välistes sektorites**: transport, põllumajandus, jäätmed, lahustite ja teiste toodete kasutamine, EL lubatud heitkogustega kauplemise süsteemist väljajääv osa tööstuslikest protsessidest ja energeetikast.

Selle kohustuse täitmiseks vajalikud tegevused on kavandatud valdkondlikes arengukavades (nt energiamajanduse arengukava, transpordi arengukava jt) ja nende alusel riigi eelarvestrateegias.

Nimetatud otsusega loodi kauplemisühikuna aastane saastekvoot ehk AEA (*annual emissions allocation*), mis on võrdne 1 tonni CO₂ ekvivalendiga (t CO₂ ekv). AEAd aastane kogus näitab kasvuhoonegaaside heitkogust, mis on EL liikmesriigil lubatud sel konkreetsel aastal nimetatud sektorites õhku paisata. Eesti AEAd kogused on arvutatud ühtse meetodika alusel ja need on perioodiks 2013-2020 fikseeritud aastate lõikes Euroopa Komisjoni 26.03.2013 otsuse lisas 2⁵⁷. Eesti heitkoguste kasvu eespool nimetatud sektorites piiratakse lineaarselt aastani 2020, mil maksimaalne heitkogus kauplemissüsteemi välistes sektorites võib olla 6 467 256 t CO₂ ekv.

Tegelikke heitkoguseid võrreldakse aastase saastekvoodiga perioodil 2013-2020 iga-aastaselt. Riik peab tagama, et reaalsed heitkogused ei ületaks konkreetse aasta saastekvooti. Riigi kohustuste täitmiseks saab kasutada nn jagatud kohustuse otsusega tagatud paindlikkusi: ühikutega (AEA-d) kauplemine, ühikute ülejäägi üle kandmine järgnevatesse aastatesse (piiramatus ulatuses) või laenamine järgnevatest aastatest (kuni 5% ulatuses), projektipõhiste ühikute kasutamine (kuni 3% ulatuses riigi 2005. aasta heitkogusest), nende kasutusõigusega kauplemine või selle ülekandmine järgnevatesse aastatesse, ühikute tühistamine.

Esimesi tehinguid AEA-dega kauplemiseks valmistasid liikmesriigid, sh Eesti, ette varaseimal võimalikul ajal, kui EK oli riiklikus kasvuhoonegaaside inventuuris esitatud KHG heitkogused ametlikult kinnitanud. Inventuuri aruanded, millest sõltub kaubeldavate koguste maht, esitatakse üle-eelmise (nn $x-2$) aasta kohta. Euroopa parlamendi ja nõukogu määruse⁵⁸ kohaselt peavad liikmesriigid EK jagatud kohustuse otsuse kohaste heitkoguste kinnitamise järgselt viima nende kogustega vastavuse tagamiseks vajalikud tehingud läbi nelja kuu jooksul. See eeldab, et eelnevalt on tehingupartnerid kokku leppinud tehingu tingimustes (sh sihtotstarve, milleks kauplemistulu kasutada tohib), ette valmistanud lepingud ning läbinud muud vajalikud haldustoimingud.

Keskonnaministerium on EL nn jagatud kohustuse otsusega nr 406/2009/EÜ määratletud kahepoolse kauplemise süsteemis⁵⁹ ette koostööd võimalike ostuhuvilistega valmistanud AEA-de kauplemislepet. Selles EL siseses uues süsteemis ei ole seni leppeid sõlmitud. Võimalike ostuhuvilistega suheldes on Eesti ettepanekute ja kvoodiostja huvi ühildamisel lähtutud võimalikust ühikute mahust⁶⁰. Leppe maht sõltub olukorrast kauplemisturul (kus ühikute pakkumine ületab oluliselt nõudlust) ning kokkuleppest ostjaga.

AEA-dega kauplemise aluseks olevaid inventuure ja prognoose korrigeeritakse vähemalt kord aastas. Kauplemistulu kasutamine kavandatakse riigi eelarvestrateegia prioriteetidest lähtudes,

---

57

Kättesaadav: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2013_090_R_0106_01&from=FR

[http://eur-lex.europa.eu/legal-](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2013_090_R_0106_01&from=FR)

58 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 525/2013, 21. mai 2013, kasvuhoonegaaside heite seire ja aruandlusmehhanismi ning kliimamuutusi käsitleva muu olulise siseriikliku ja liidu teabe esitamise kohta ning otsuse nr 280/2004/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta: <http://faolex.fao.org/docs/pdf/eur125075.pdf>

59 Nn jagatud kohustuse otsusel tuleb KHG heitkoguseid piirata **EL LHÜ-de enampakkumiste süsteemi välistes sektorites**: transport, põllumajandus, jäätmed, lahustite ja teiste toodete kasutamine, EL heitkogustega kauplemise süsteemist väljajäev osa tööstuslikest protsessidest ja energeetikast.

60 Euroopa Komisjoni 26.03.2013 otsuse lisas 2 Eestile määratud kvoodikoguste ning nimetatud sektorite heitkoguse Keskonnaministeriumi prognoosi vahe.

arvestades – sarnaselt perioodi 2008-2012 rahvusvahelise kauplemissüsteemi korraldusega - nii tehingupartneri eelistusi kui koosmõju Euroopa Liidu perioodi 2014–2020 vahenditest kavandatud meetmetega ja muudest vahenditest rahastatavate meetmete ning tegevustega.

Nn jagatud kohustuse otsuse kohaste sektorite Eestile eraldatud AEAd koguste ja nende sektorite heitkoguste prognoosid ning nendega võimalikul kauplemisel saadava tulu prognoos (Keskkonnaministeeriumi andmete ning Eesti keskkonnauuringute keskuse KUK 2017. aasta uuendatud KHG heitkoguste prognoosi alusel, lähtudes eeldatavast keskmisest ühikuhinnast 1,2 €/AEA) on esitatud allolevas tabelis⁶¹.

2013-2020 perioodi KHG heitkoguse ülejäägi prognoos ning kauplemistulu prognoos kehtivatel arengukavadel põhineva stsenaariumi korral

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Kokku 2013- 2020
KHG heitkoguse ülejääk kehtivate arengukavade meetmetel põhineva stsenaariumi korral (t CO ₂ ekv)	0	0	674 958	3 315	21 640	29 375	42 010	791 278
AEA prognoositav müügitulu (mln €*)	0	0	0,5	0,3	0,3	0,2	0,2	1,50

* Kuna KHG aastase saastekvoodi (AEA) müük toimub arvestusaastale ülejärgneval aastal, on eeldatava tulu prognoos näidatud ülejärgneval aastal. Sõltuvalt muutustest kauplemisturul ei pruugi õnnestuda tehinguteni jõuda.

---

⁶¹ Erandina muudest riigi eelarvestrateegia andmetest on see prognoos esitatud kassapõhisena, kuna EL kohast arvestust vahendite kasutuse kohta peetakse kassapõhisena.